

Imovinska i neimovinska šteta - opći i posebni propisi

Juranić, Danijela

Professional thesis / Završni specijalistički

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:605387>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet u Zagrebu
Poslijediplomski specijalistički studij Građanskopravne i obiteljskopravna
znanost
Katedra za građansko pravo

Danijela Juranić

Imovinska i neimovinska šteta-opći i posebni propisi

Završni rad na poslijediplomskom specijalističkom studiju

mentor: prof. dr. sc. Saša Nikšić

Zagreb, lipanj 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. IMOVINSKA I NEIMOVINSKA ŠTETA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	4
2.1. Opći građanski zakonik.....	5
2.1.1. Definicija štete.....	6
2.1.2. Odgovornost za štetu.....	7
2.1.3. Naknada štete.....	8
2.1.3.1. Naknada imovinske štete.....	12
2.1.3.2. Naknada štete za pretrpjele tjelesne ozljede.....	12
2.1.3.3. Naknada štete za povredu časti i ugleda.....	13
2.2. Zakon o obveznim odnosima iz 1978/1991.....	14
2.3. Sudska praksa po ZOO-u 1978/91.....	19
2.3.1. Naknada nematerijalne štete zbog gubitka životnih radosti.....	19
2.3.2. Naknada štete za pretrpljeni strah.....	20
3. ZAKON O OBVEZNIM ODNOSIMA IZ 2005.....	20
3.1. Imovinska šteta.....	22
3.2. Neimovinska šteta.....	25
3.3. Popravljanje štete.....	26
3.4. Preventivne mjere.....	32
3.5. Razgraničenje imovinske i neimovinske štete.....	34
4. NJEMAČKO PRAVO.....	35
4.1. Njemačka sudska praksa.....	43

5. MEDIJSKO PRAVO.....	44
5.1. Pravni izvori u RH.....	44
5.2. Pretpostavke odgovornosti za štetu.....	45
5.3. Popravljanje štete.....	46
5.4. Sudska praksa po Zakonu o medijima.....	54
5.4.1. Naknada štete u slučaju obave fotografije snimljene na javnom mjestu.....	54
5.4.2. Pasivna legitimacija kod naknade štete po Zakonu o medijima.....	55
5.4.3. Zahtjev za ispravak informacije kao pretpostavka za podnošenje tužbe radi naknade štete.....	55
5.4.4. Oslobođenje od odgovornosti za štetu.....	57
6. MOBBING, DISKRIMINACIJA I UZNEMIRAVANJE.....	57
6.1. Pravni izvori u RH.....	57
6.2. Naknada štete prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije.....	60
6.3. Naknada štete prema Zakonu o radu.....	62
6.4. Sudska praksa.....	67
7. TURISTIČKE USLUGE.....	70
7.1. Pravni izvori i osnovna obilježja odgovornosti.....	70
7.2. Sudska praksa.....	71
8. MEDICINSKO PRAVO.....	80
8.1. Pojam medicinskog prava.....	80
8.2. Liječnička greška i naknada štete.....	82
8.2.1. Sudska praksa.....	90
8.3. Liječenje bez pristanka pacijenta i naknada štete.....	97
8.3.1. Sudska praksa.....	102

9. ODGOVORNOST UGOSTITELJA ZA ŠTETU.....	104
9.1. Pravni izvori u RH.....	104
9.2. Odgovornost ugostitelja za povredu obveze pružanja smještaja gostu i za povredu obveze pružanja akcesornih usluga gostu.....	105
9.3. Odgovornost ugostitelja za povredu obveze vođenja brige o osobi gosta.....	106
9.4. Uređenje ugovora o hotelskim uslugu u Saveznoj Republici Njemačkoj.....	107
10. ZAKLJUČAK.....	109
11. LITERATURA.....	115

1. UVOD

Odštetno pravo u svojoj biti štiti imovinu subjekta od oštećenja koja su prouzročili drugi subjekti. Jednako tako, odštetno pravo štiti i neimovinska dobra odnosno pravo osobnosti. Povreda imovinskih i neimovinskih dobara dovodi do odgovornosti za štetu. Pretpostavke za odgovornost za štetu dijele se na opće, koje su zajedničke za sve vrste odgovornosti za štetu,¹ i posebne, koje se, pored općih, zahtijevaju za pojedinu vrstu odgovornosti za štetu pa je tako kod subjektivne odgovornosti za štetu potrebna krivnja kao posebna pretpostavka.

Zakon o obveznim odnosima 78/91² (dalje u tekstu ZOO 78/91) člankom 155. definirao je štetu kao umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta) dok je Zakon o obveznim odnosima iz 2005.³ (dalje u tekstu: ZOO/05) člankom 1046. propisao kako je šteta umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).

Osim terminološke razlike (neimovinska umjesto nematerijalna šteta), novi ZOO određuje kako se neimovinska šteta sastoji u povredi prava osobnosti za razliku od starog ZOO-a koji za nastanak neimovinske štete traži pretrpljene fizičke i psihičke boli i strah. Prava osobnosti⁴ su subjektivna prava koja pravni poredak priznaje nekoj osobi glede njezinih neimovinskih dobara te koja nositelju daju ovlast da sa tim dobrima i koristima radi što ga je volja i da svakog drugog od toga isključi što predstavlja pozitivni i negativni aspekt tog pojma.⁵ Fizička osoba svoja osobna prava crpi iz činjenice svog biološkog postojanja dok se pravnoj osobi priznaju ona

¹ Opće pretpostavke odgovornosti za štetu su: subjekti odgovornosti, štetna radnja, šteta, uzročna veza i protupravnost u objektivnom smislu

Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, Građansko pravo 9. izdanje, Narodne Novine, 2006., str. 583. i 584.

² Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85 i 57/89 i NN 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99

³ NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

⁴ Na globalnoj razini do razvoja prava osobnosti došlo je nakon 2. svjetskog rata dok se u Republici Hrvatskoj učenje o pravu osobnosti razvilo nakon njenog osamostaljenja.

Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2006., str. 141.

Gavella, Nikola, Osobna prava, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000.

⁵ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 143.

neimovinska dobra koja nisu vezana za biološku narav fizičke osobe.⁶ Prema Radoloviću, osobnost čovjeka je, uz psihološki, i pravni pojam koji predstavlja moralnu (neimovinsku) imovinu čovjeka koji ima dvije imovine: jednu imovinsku imovinu kao skup imovinskih prava na stvarima i pravima i, drugu, “neimovinsku imovinu” koja predstavlja njegovu osobnost.⁷ Ove dvije imovine čine ukupnu imovinu čovjeka koja je podložna šteti i njenoj naknadi, kada se za njenu naknadu ostvare pretpostavke-subjekti obveznog odnosa, nastala šteta, štetna radnja, protupravnost i uzročnost.

U francuskom pravu osnivači klasične odnosno subjektivističke teorije Charles Aubry i Frédéric-Charles Rau poistovjećuju imovinu s pravnom sposobnošću, obrazlažući navedeno činjenicom kako pravna sposobnost predstavlja svojstvo pravnog subjekta, a ne pravo ili pak objekt.⁸ Ovakva teorija smatra kako je imovina, kao odraz osobnosti, neprenosiva pa je stoga i osobnost neprenosiva, pri čemu iznimku predstavlja prijenos imovine nakon smrti njenog nositelja pri čemu imovina prelazi za nasljednike, ako su oni fizičke osobe.⁹ Aubry i Rau su subjektivističkom teorijom definirali pravo osobnosti kao urođeno pravo koje se sastoji u imovini kao cjelini, odnosno činjenici kako svaki pravni subjekt ima imovinu i ne može ju prenijeti na drugu osobu¹⁰. Pri tome, smatrali su da na imovini može postojati pravo vlasništva odnosno da jedino pravo vlasništva može obuhvatiti imovinu kao cjelinu.¹¹ U našem pravnom poretku vlasništvo i druga stvarna prava mogu u pravilu postojati samo na stvarima i entitetima izjednačenim sa stvarima dok, primjerice, ne može postojati stvarno pravo na pravima koja imaju novčanu vrijednost.¹² Stoga ovakva pravna teorija se s pravom ne može prihvatiti u našem pravnom sustavu.

⁶ Kovačić, Tihomir, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava na čast i ugled pravne osobe, Pravo i porezi br. 3/09, 2009., str. 27.

⁷ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 133.

⁸ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No. 5-6, 2012., str. 1609.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1610.

¹¹ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1610.

¹² Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1610.

Neimovinska šteta predstavlja povredu subjektivnih neimovinskih prava i interesa.¹³ Za razliku od imovinske štete, neimovinska šteta predstavlja povredu subjektivnih neimovinskih prava i interesa oštećenika pri čemu je za takve povrede karakteristično da ne pogađaju oštećenikovu imovinu, ali ih on osjeća kao štetu.¹⁴ Takva povreda ne pogađa izravno imovinu oštećenika pa se stoga obično ne popravlja u obliku naknade štete već u obliku satisfakcije. Međutim, moguće je popravljati štete i u obliku naturalne restitucije, primjerice, kada liječnik prilikom operacije pacijentu nehotice nanese povredu u vidu oštećenja žile pa pacijentu odnosno oštećeniku nastane neimovinska šteta u vidu povrede prava na tjelesno zdravlje pri čemu liječnik odmah tu povredu sanira te ne ostanu trajne posljedice po zdravlje oštećenika.

Imovinska šteta je ona koja predstavlja umanjenje imovine, odnosno sprječavanje njenog povećanja.¹⁵ Prvenstveno, radi se o šteti koja je nastala zbog štetne radnje poduzete na imovinskoj masi oštećenika. Ukoliko se objekt ne nalazi u imovinskoj masi oštećenika, a postoje subjektivna imovinska prava, kao što je pravo služnosti puta, povreda tog prava predstavlja imovinsku štetu. Jednako tako, imovinska šteta je ona koja se javlja kao posljedica štetne radnje na osobi oštećenika u smislu gubitka zarade koja ima imovinski karakter.¹⁶ Imovinski dio građanskog prava oduvijek je imao primat pred neimovinskim što je razvidno i u pokušaju Europske Unije da stvori građanski kodeks koji bi uređivao neka imovinska pitanja kao što su roba i kapital. I same države-članice Europske unije prvo su uredile imovinske odnose, a tek potom su započele s regulacijom ljudske osobnosti iz čega proizlazi kako se prvo zadovoljavaju primarni interesi biološke egzistencije, a tek u drugoj fazi slijedi zadovoljavanje tzv. humanističke egzistencije.¹⁷ Ujedno, Europska Unija ima za cilj uspostaviti unutarnje tržište kao područje na kojem se slobodno kreću roba i kapital.¹⁸

Međutim, imovinska i neimovinska šteta imaju određene sličnosti. Ona je osobito vidljiva kod naknade imovinske štete po afekcijskoj vrijednosti, za čiju naknadu je potrebno utvrditi odnos

¹³ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 590.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 589.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 130.

¹⁸ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str.130.

oštećenika prema toj stvari i dokazati kako je za njega imala posebnu vrijednost jednako kako je pri naknadi neimovinske štete potrebno utvrditi povredu prava osobnosti.¹⁹

U ovom radu obradit ćemo pojam imovinske i neimovinske štete kroz prikaz općih i posebnih propisa.

2. IMOVINSKA I NEIMOVINSKA ŠTETA U REPUBLICI HRVATSKOJ

2.1. Opći građanski zakonik

Opći građanski zakonik (dalje u tekstu: OGZ) uveden je patentom 1.6.1811., a stupio je na snagu 1.1.1812. u svim zemljama koje su tada bile dijelom Austrije, a zatim postepeno i u ostalim zemljama i krajevima austrijskog carstva pa je tako stupio na snagu 1.1.1812., u Vojnoj krajini odnosno u onom dijelu koji nije bio pod francuskom okupacijom, 1.6.1814. u Karlovačkoj i Banijskoj krajini, 1.10.1815. u Istri i Rijeci, 1.1.1816. u Dalmaciji, 1. 10.1816. na otocima Korčuli, Visu, Lopudu, Šipanu, Mljetu i Lastovu, a 1920. i u dijelu karlovačkog okruga koji je bio u sastavu Kraljevine Ilirije. Po ukidanju apsolutizma, OGZ je ostao na snazi u našim krajevima samo u Banatskoj Granici, Hrvatskoj i Slavoniji.²⁰ Tri novele OGZ-a, prva donesena 12.10.1914. koja stupila na snagu 13.10.1914., druga donesena 22.7.1915. koja je stupila na snagu 25.7.1915. i treća donesena 19.3.1916. stupila na snagu 21.3.1916., primjenjivala se u austrijskim pokrajinama dok se je u Hrvatskoj i Slavoniji primjenjivao nenovalirani OGZ.²¹ Nakon ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. započeo je rad na izjednačavanju građanskog prava te je 1934. došlo do njegove završne faze tiskanjem Predosnove građanskog zakonika Kraljevine Jugoslavije da bi nakon toga rad na njemu bio potpuno obustavljen.²² Pa je tako u hrvatsko-slavonskom pravnom području vrijedio OGZ po stanju prije tri novele, u slavonsko-dalmatinskom pravnom području, uključivši otoke Rab, Pag, Krk te područje kotara Kastav,

¹⁹ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 143.

²⁰ Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Školska knjiga, Zagreb, 1955., str. V do VIII

²¹ Ibidem.

²² Radovčić, Vesna, Pokušaj kodifikacije građanskog prava u staroj Jugoslaviji („Predosnova građanskog zakonika za kraljevinu Jugoslaviju“), Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Vol. 7 No. 1, 1975., str. 254. i 255.

vrijedio je OGZ, ali po stanju nakon navedenih triju novela dok je u Međumurju i Prekmurju vrijedilo mađarsko pravo, no sudsko pravo koje je ovdje stvarano također se koristilo, između ostalog, OGZ-om.²³ Nakon II. svjetskog rata i nastanka druge Jugoslavije donesen je Zakon o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6.4.1941. i za vrijeme neprijateljske okupacije (SL FNRJ 86/1946) koji je odredio da se pod određenim uvjetima kao pravna pravila mogu primjenjivati propisi doneseni do 6.4.1941. pod uvjetom da neko područje nije uređeno propisima nove države i da to pravilo koje se želi primijeniti nije u suprotnosti niti s ustavnim odredbama nove države i njezinih sastavnica niti s načelima socijalističkog pravnog poretka kao temeljnom političkom odnosno vrijednosnom odrednicom nove države pri čemu se OGZ, sukladno ovim ograničenjima, primjenjivao za cijelo vrijeme postojanja druge Jugoslavije na način da se područje primjene koju je imao OGZ postupno smanjivalo donošenjem novih zakona.²⁴

Osamostaljenjem Republike Hrvatske zakonodavac je, usporedno s obavljanjem odluke o prekidu svih državnopravnih veza s Jugoslavijom, objavio i Zakon o preuzimanju Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima i Zakon o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima.²⁵

Navedeni propisi izrijeком su se pozvali na OGZ i na njegovu primjenu na način da su taksativno naveli institute koji se primjenjuju sukladno OGZ-u tako dugo dok se oni zakonski ne urede.²⁶

OGZ se u praksi hrvatskih sudova primjenjivao vrlo dugo. Primjer za navedeno su ugovor o darovanju i ugovor o posudbi koji su tek donošenjem ZOO/05 postali imenovani ugovori pa se sve do tog datuma primjenjivao OGZ kao pozitivni propis.²⁷

2.1.1. Definicija štete

Opći građanski zakonik definira štetu kao “.. svaki kvar (nazadak) učinjen komegod u imovini, u pravima ili njegovoj osobi. Od štete razlikuje se izmak dobitka, kojemu se tko po običajnom

²³ Ibidem, str. 255. i 256.

²⁴ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/9497>, 18.05.2021.

²⁵ NN 53/91

²⁶ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/9497>, 20.1.2021.

²⁷ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/9497>

hodu stvari nadati može.”²⁸ Iz navedenog proizlazi kako se opći pojam imovinske štete definira kao umanjene nečije imovine dok izmakla dobit predstavlja onemogućavanje povećanja nečije imovine koje se po redovnom toku stvari očekivalo da nije nastupio štetni događaj.²⁹ Šteta nastaje i povredom subjektivnih imovinskih prava njihovog nositelja.

Opći građanski zakonik sadrži restriktivne odredbe o naknadi neimovinske štete u slučaju povrede prava osobnosti u § 1325. do 1332. OGZ-a³⁰ čija je primjena proširena sudskom praksom.³¹ Izvor nastanka štete utvrđuje se u § 1294.³² OGZ-a , dok se u § 1295.³³ OGZ-a uređuje ugovorna i izvanugovorna odgovornost za štetu na temelju krivnje.

2.1.2. Odgovornost za štetu

Opći građanski zakonik štiti urođena prava čovjeka zbog kojih se čovjek smatra osobom odnosno štiti njegov tjelesni integritet i slobodu.³⁴ On § 1295. uređuje ugovornu i izvanugovornu odgovornost za štetu i to na način da određuje kako je svatko ovlašten tražiti od štetnika naknadu štete koju mu je krivnjom nanio, bilo da je šteta prouzročena kršenjem ugovora ili bez veze sa ugovorom. U slučaju nastanka neimovinske štete, oštećenik ima pravo na njenu novčanu naknadu samo u slučajevima određenim zakonom i u visini koja ovisi o stupnju krivnje štetnika

²⁸ § 1293.

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. V do VIII

²⁹ Hrvić, Gordana, Pojam štete i naknade štete po odredbama Austrijskog građanskog zakonika iz 1811. godine, Zbornik radova znanstvenog skupa Austrijski građanski zakonik (1811.-2011.), Tuzla, 2014., str. 57.

³⁰ Hrvić, Gordana, Pojam štete i naknade štete po odredbama Austrijskog građanskog zakonika iz 1811. godine, op.cit., str. 62.

³¹ Ibidem.

³² “Šteta proizlazi ili otuda ako je koja druga osoba učinila štogod ili učiniti propustila protiv zakonu, ili od nenadanog slučaja. Ošteta protuzakonita čini se navalice ili nehotice. Ošteta navalice osniva se stranom u zloj namisli, ako je šteta učinjena znajući i hotimice, stranom u nepažnji, ako je prouzročena po krivnom neznanstvu, ili s nedostatka nadležne pomnje, ili nadležne marljivosti. Oba ta načina oštete zovu se krivnja.”

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit, str. 414. i 415.

³³ Ibidem.

³⁴ § 16. i 1329. OGZ-a

Ibidem.

uz iznimku kod odgovornosti za štetu životinja kada OGZ određuje da vlasnik životinje odgovara po načelu presumirane krivnje.^{35 36}

2.1.3. Naknada štete

U OGZ-u je § 1293. utvrđeno da se šteta može učiniti na imovini, pravima ili osobi.³⁷ Oštećenik ima pravo na naknadu i imovinske i neimovinske štete, i to naknade imovinske štete nastale na imovini oštećenjem neke stvari, u imovini u vidu izgubljene zarade i štete nastale zbog djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti zbog tjelesne ozljede te štete za izgubljenu zaradu koja se očekuje po redovnom toku stvari.³⁸ Pravo na naknadu neimovinske štete prema ovoj odredbi odnosi se samo za slučaj uvrede kada osobi pripada pravo na naknadu u obliku potpunog zadovoljenja.

Novčana naknada imovinske štete ima za cilj uklanjanje nastalih štetnih posljedica na način da se oštećeniku isplati odgovarajuća svota novca i na taj način se vrijednost njegove imovine vraća u stanje koje je postojalo prije štetne radnje, pri čemu oštećenik ima pravo na naknadu obične štete, na naknadu izmakle dobiti i na naknadu po afekcijskoj cijeni dok u slučaju povrede prave osobnosti ima pravo na novčanu naknadu u cilju potpunog zadovoljenja.³⁹

Štetnik koji je oštećeniku nanio tjelesnu povredu obavezan je platiti troškove liječenja povrijeđene osobe, izgubljenu zaradu za vrijeme liječenja te izgubljenu zaradu i nakon liječenja ako oštećenik postane nesposoban za rad. Ukoliko je osoba izgubila pravo na uzdržavanje smrću oštećenika, nastaje imovinska šteta u vidu naknade za izgubljeno uzdržavanje. To pravo imaju djeca koja se nalaze na redovnom školovanju, nezaposleni bračni drug kao i članovi uže obitelji koji su živjeli

³⁵ Radolović, Aldo, Načelo zabrane prouzročenja štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1991., str. 312.

³⁶ Predmetni paragraf glasi:

“Ako je koga oštetila životinja, odgovoran je za to onaj, koji je na to životinju natjerao, nadražio ili zanemario čuvati. Onaj, koji drži životinju, odgovoran je, ako ne dokaže, da se starao, za potrebno čuvanje ili staranje.”

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 427.

³⁷ Hrvić, Gordana, op.cit., str. 60.

³⁸ Hrvić, Gordana, op.cit., str. 61

³⁹ Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 415.

u zajedničkom domaćinstvu sa umrlim.⁴⁰ Od štete razlikuje se izgubljena dobit i afekcijska šteta. Izgubljena dobit predstavlja imovinsku štetu koja je nastala iz razloga što oštećenik nije postigao povećanje svoje imovine koje je mogao da očekuje po redovnom toku stvari da nije bilo štetnikove radnje dok afekcijska šteta predstavlja štetu na stvari koja za oštećenika ima posebnu vrijednost.⁴¹

Neimovinska šteta je OGZ-om definirana kao šteta koja se odražava na osobnosti čovjeka i koja povređuje njegova osobna prava te se manifestira kao unutrašnje subjektivno trpljenje oštećenika koje se ne može objektivno definirati.⁴² Prilikom utvrđivanja visine naknade neimovinske štete u obzir će se uzeti sve okolnosti slučaja kao što su vrsta i težina povrede, trajanje i vrsta boli, njihov intenzitet, utjecaj na zdravlje ili pak gubitak životne radosti.⁴³ U Republici Austriji naknada za neimovinsku štetu dosuđuje se u određenom jednom ukupnom novčanom iznosu i to sa naznakom da se isplaćuje jednokratno ili u obliku rente te ne postoji jedinstvena tablica prema kojoj bi se odmjeravala visina naknade štete već pojedini sudovi koriste svoje tablice koje su sačinili kao orijentir. U pravilu kod tjelesnih bolova su u 2019. austrijski sudovi dosuđivali oko 100,00 eura po danu trajanja boli za lake bolove, za srednje 150,00 do 220,00 eura i za teške bolove između 200,00 do 350,00 eura.⁴⁴ No, kao što smo napomenuli, iznos ovisi o svakom pojedinom sudu koji određuje iznose. Primjerice, Orijentacijske tablice Višeg zemaljskog suda u Linzu određuju naknadu štete za jake boli 330,00 eura po danu, za kvadriplegiju iznos od 110.000,00 eura, za gubitak okusa i mirisa iznos od 9.000,00 eura dok je najviša dosuđena naknada do 2003. bila je 218.000 eura.⁴⁵ Sve do 1994. godine, prema austrijskoj sudskoj praksi, za naknadu štete zbog smrti bliske osobe bilo je nužno da je bol posrednog oštećenika izazvala

⁴⁰ § 1327. OGZ-a

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 432.

⁴¹ § 1331. OGZ-a

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 435.

⁴² Ibidem.

⁴³ Hrvić, Gordana, op.cit., str. 62.

⁴⁴ https://www.anwaltfinden.at/ratgeber/schadenersatzrecht/schmerzensgeld/#elementor-toc__heading-anchor-5, 26.1.2021.

⁴⁵ Hrvić, Gordana, op.cit., str. 63.

psihičku bolest, odnosno medicinski priznat poremećaj, bez obzira na krivnju štetnika.⁴⁶ Nakon 1994. godine sud je počeo priznavati pravo na naknadu štete u slučaju da je došlo do psihičke bolesti bliske osobe pa bi time bliska osoba prestala biti posredni i postala neposredni oštećenik, pri čemu bol i tuga, bez obzira na intenzitet, nisu bili dovoljni za dosudu naknade štete.⁴⁷ U presudi od 16.05.2001. Vrhovni sud je po prvi put zauzeo drugačiji stav o naknadi neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe presudivši da se u slučaju grube nepažnje ili namjere štetnika ona može dosuditi i kada bol, odnosno žalost nije kvalificirana kao psihička bolest.⁴⁸ Radilo se o predmetu u kojem su tužitelji bili otac i majka osmogodišnje djevojčice usmrćene kamionom, a tuženi su vozač, vlasnik kamiona i osiguratelj vlasnika. Roditelji su doživjeli izrazitu bol, obzirom kako su vidjeli mrtvu kćerku kako leži na cesti, s time da je majka, tada trudna s blizancima, uspijeda tog događaja zadobila i komplikacije u trudnoći.⁴⁹ Sud je naveo da je dotadašnje stajalište sudske prakse da pravo na naknadu za emocionalni šok bliski srodnici imaju samo ako se on može kvalificirati kao bolest, no odlučio je popuniti zakonsku prazninu analogijom po uzoru na druge slučajeve u kojima se neimovinska šteta naknađuje samo u slučaju grube nepažnje ili namjere te je zaključio da bol zbog gubitka bliskog srodnika koja nije dovela do psihičke bolesti, prema § 1325. ABGB-a može biti dosuđena ukoliko je štetnik postupao s grubom nepažnjom ili namjerom. Budući da u navedenom slučaju štetnik nije tako djelovao, tužiteljima nije dosuđena naknada za ovaj oblik neimovinske štete.⁵⁰ Dakle, prema aktualnoj austrijskoj sudskoj praksi pravo na naknadu postoji ako je taj šok izazvao psihičku bolest, a ako

⁴⁶ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljjanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28 No. 1, 2007., str. 7.

⁴⁷ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljjanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, op.cit., str. 7.

⁴⁸ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljjanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, op.cit., str. 7.

⁴⁹ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljjanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, op.cit., str. 7.

⁵⁰ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljjanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, op.cit., str. 8.

je on normalna reakcija, pravo na naknadu srodnicima imaju samo ako je štetnik djelovao namjerno ili s grubom nepažnjom.⁵¹

Kod odštetnog prava u Europi ne postoji jedinstveni stav kako izračunati iznos neimovinske štete.⁵² U Republici Hrvatskoj sudovi se danas kod određivanja visine naknade neimovinske štete vode Orijentacijskim kriterijima i iznosima za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete (dalje u tekstu: Orijentacijski kriteriji).⁵³ Navedeni Orijentacijski kriteriji trebali su omogućiti ujednačenu primjenu tadašnjeg članka 200. stavak 1. ZOO-a 78/91 uz ogradu potrebe suda da utvrdi sve okolnosti slučaja, ne ograničavajući se samo na računске parametre.⁵⁴ Orijentacijski kriteriji u pogledu visine naknade neimovinske štete izmijenjeni su na drugoj sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) 5.3.2020. i 15.6.2020. i to na način da su se ranije prihvaćeni iznosi naznačeni u kunama povećali se za 50 %.⁵⁵ Pri određivanju visine pravične novčane naknade neimovinske štete VSRH koristio je podatke o inflaciji Državnog zavoda za statistiku. Obzirom kako se prosječna mjesečna plaća od 2002. do 2020. povećala za 66,9 %, VSRH donio je odluku o promjeni Orijentacijskih kriterija, imajući u vidu cilj i svrhu zakonskih odredbi. Navedeno shvaćanje primjenjuje se na sve postupke naknade neimovinske štete od dana njegovog prihvaćanja.⁵⁶

⁵¹ Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljivanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, op.cit., str. 8.

⁵² Crnić, Ivica, Značenje Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete, Liber amicorum Petar Klarić : zbornik radova u čast prof. dr. sc. Petru Klariću, Zagreb, 2012., str. 604.

⁵³ Orijentacijski kriteriji doneseni su dana 29.11.2002. na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske

http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja-Zakljucci/GO-pravnashvacanja/VSRH_GO_2002_Su-VI-1331-2002-0_Su-II-1372-2002_2002-11-29_sjed04.pdf, 6.6.2021.

⁵⁴ Tako Orijentacijski kriteriji jasno navode da „...*U primjeni rečenog propisa valja uvijek imati na umu sve okolnosti slučaja, pri čemu trajanje i jačina fizičkih i duševnih bolova i straha imaju tek značaj osobito važnih, ali ne i jedinih okolnosti koje sud mora imati na umu pri određivanju iznosa pravične novčane naknade.*“

⁵⁵ http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja/zadnja_verzija_VSRH_GO_2020_Su-IV-47-2020-5_2020-3-5_sjed02.pdf, 6.6.2021.

⁵⁶ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/42019>, 7.12.2020.

Orijentacijski kriteriji predstavljaju načelne iznose koje sud dosuđuje pri čemu navedeni kriteriji, po načelu društvene solidarnosti, određuju više iznose naknade štete kod slučajeva koji su teži.⁵⁷ U zastupanju oštećenika odvjetnici su dužni iznijeti sve činjenice i predložiti dokaze na temelju kojih postavljaju tužbeni zahtjev uz precizno obrazloženje visine tužbenog zahtjeva, a na sudu je da odmjeri visinu naknade štete uzimajući Orijentacijske kriterije i nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka, uz vrednovanje cjelokupnih okolnosti slučaja.⁵⁸ Medicinska struka, koja je dužna sačiniti nalaz i mišljenje i na taj način svojim stručnim znanjem pomoći sudu kod donošenja odluke, mora postupati u skladu sa zahtjevima struke odnosno biti objektivna i ujednačenih stavova.⁵⁹ Pri tome je kritici izložen rad liječnika-cenzora koji često rade u korist osiguravajuće kuće pa tako nije rijetkost da osiguravajuće kuće određuju niže iznose naknade štete od stvarnih.⁶⁰ ⁶¹ Uvažavanjem iznosa Orijentacijskih kriterija ujednačava se sudska praksa. Međutim, sudovi Orijentacijskim kriterijima ne bi smjeli davati snagu zakonskih odredbi- jer oni to ni nisu-niti bi se u svojim obrazloženjima smjeli pozivati isključivo na matematičke izračune koji su u njima navedeni. Kao što smo ranije naveli, na sudovima je da izvedu dokaze i na temelju cjelokupne ocjene donesu odluku.

⁵⁷ Crnić, Ivica, Značenje Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete, op.cit., str. 607.

⁵⁸ Navedeno potvrđuje presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-1322/07 od 5.3.2008. u kojoj stoji, cit.: *Stoga je pravilna ocjena drugostupanjskog suda da glede utvrđenja primjerene novčane naknade po osnovu duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti Orijentacijski kriteriji Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 29. studenoga 2002. ne predstavljaju puku matematičku formulu za izračunavanje visine naknade te vrste nematerijalne štete, budući su sudovi dužni cijeliti i imati na umu sve okolnosti konkretnog štetnog događaja, pa smiju dosuditi i pravičnu novčanu naknadu iznad iznosa koji su, samo kao orijentacijski, utvrđeni tim kriterijima.*

⁵⁹ Crnić, Ivica, Značenje Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete, op.cit., str. 605.

⁶⁰ <http://www.glas-slavonije.hr/358982/1/Zastitite-pacijente-od-vjestaka-koji-umanjuju-tezinu-ozljeda-hazud>

⁶¹ Prema presudi Županijskog suda u Zagrebu (dalje u tekstu: ŽSZG) posl.br. Gžn-3723/2002 od 28.10.2003., praksi dolazi do diskrapancije između nalaza i mišljenja vještaka koji su angažirani od strane oštećenika i liječnika-cenzora koji su zaposlenici osiguravajućih kuća. U slučaju sudskih postupaka valja naglasiti kako pri odmjeravanju visine neimovinske štete sud uzima u obzir vještačenje koje je sačinjeno od strane stalnog sudskog vještaka kojeg imenuje sud dok vještačenje koje je sačinjeno od stalnog sudskog vještaka kojeg je angažirala stranka u postupku predstavlja samo pomoćnu građu.

Crnić, Ivica, Značenje Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete, op.cit., str. 606.

2.1.3.1. Naknada imovinske štete

Oštećenik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle dobiti kako je to uređeno § 1331., pri čemu navedeni paragraf propisuje i pretpostavke za dosuđivanje afekcijske vrijednosti.⁶² Pravo na naknadu ove štete postoji samo ako je stvar uništena namjerno ili kaznenim djelom. Afekcijska vrijednost predstavlja rezultat oštećenikove emotivne vezanosti za određenu stvar pri čemu naknadu štete oštećenik može potraživati ako je šteta prouzročena kaznenim djelom, iz objijesti ili s lošom namjerom.⁶³ Ona šteta na imovini koja je počinjena „po manjoj nepomnji ili nemarnosti“ naknađuje se po vrijednosti koju je ta stvar imala u vrijeme kada je šteta počinjena.⁶⁴

2.1.3.2. Naknada štete za pretrpjele tjelesne ozljede

Kod pretrpljenih tjelesnih ozljeda oštećenik ima pravo na naknadu za troškove liječenja, izgubljenu zaradu za vrijeme liječenja i izgubljenu zaradu u slučaju privremenog ili trajnog gubitka radne sposobnosti, kao i izmaklu dobit odnosno zaradu koja se dosuđuje u slučaju ako oštećenik potpuno ili djelomično izgubi radnu sposobnost.⁶⁵ Sudska praksa iz 1951. predviđjala je u slučajevima tjelesnih ozljeda, uz imovinsku štetu, mogućnost „prava na naknadu odnosno posebno zadovoljenje“ u slučaju bolova koji narušuju zdravlje.⁶⁶ Takva naknada predstavljala bi naknadu neimovinske štete.

Kada bi radi tjelesne ozljede kod oštećenika nastala duševna bol kao posljedica povrede ili ugroženosti njegovog osobnog prava, oštećenik bi imao pravo na naknadu neimovinske štete.⁶⁷

⁶² Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 434. i 435.

⁶³ § 1331. OGZ-a

⁶⁴ § 1332. OGZ-a

⁶⁵ § 1325. OGZ-a

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 430.

⁶⁶ Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 431.

⁶⁷ Hrvić, Gordana, opt.cit., str.65.

Kod naknade neimovinske štete sudska praksa uzima u obzir okolnosti slučaja u pogledu trajanja i jačine bolova koje je oštećenik pretrpio.⁶⁸

OGZ predviđa i posebni kriterij za dosuđenje višeg iznosa naknade štete u slučaju kada je oštećenik ženskog spola.⁶⁹ Ukoliko uslijed tjelesne ozljede nastupi smrt oštećenika, tada se primjenjuje § 1327. OGZ-a o naknadi svih troškova, kao i troškova koji pripadaju osobama koje je umrli morao po zakonu uzdržavati, a koje su smrću oštećenika izgubili.⁷⁰ Oštećenik prvenstveno ima pravo na naknadu imovinske štete u smislu naknade za troškove liječenja do smrti, naknadu za troškove sahrane i pravo da traže određeni novčani iznos na ime izgubljenog izdržavanja odnosno pravo na naknadu svega što su izgubili smrću oštećenog.

2.1.3.3. Naknada štete za povredu časti i ugleda i naknada štete za povredu prava na slobodu

Pravo na naknadu štete kod povrede časti i ugleda na način da oštećeniku omogućuje naknadu štete ili puno zadovoljenje uređuje § 1330. OGZ-a. Tako OGZ predviđa naknadu imovinske i neimovinske štete osobi ženskog spola, koja je prevarom dovedena u zabludu da će stupiti u brak pa rodi dijete, da od osobe koja ju je dovela u zabludu da će je oženiti, tj. od oca djeteta, traži troškove porođaja, babinja te ispunjenje svih očinskih dužnosti.⁷¹ Pri odmjeravanju naknade štete radi povrede prava na slobodu uzima u obzir vrijeme trajanja lišenja slobode, uvjeti života i humanost, ponašanje prema zatvorenoj osobi, nanošenje verbalnih i realnih uvreda i postojanja torture, odsustvo sa radnog mjesta, razne vrste neugodnosti, životna dob osobe koja je lišena slobode, obiteljsko stanje, zanimanje, društvena aktivnost i slično, sve sukladno § 1329. OGZ-a. Ukoliko nastupi smrt oštećenika, tada ženi i djeci pripada pravo naknadu kao i u slučaju kada

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ §1326.:

“Ako je povrijeđena osoba nagrđena po zlom postupanju; ima se, osobito ako je spola ženskog, gledati na ovu okolnost utoliko, ukoliko bi to moglo smetati njezinom boljem napretku.”

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 432.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ §1328. OGZ-a

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, op.cit., str. 433.

nastupi smrt kao posljedica nanošenja tjelesne ozljede odnosno pravo na naknadu troškova sahrane i na troškove uzdržavanja i svega što su izgubili smrću umrlog.⁷²

2.2. Zakon o obveznim odnosima iz 1978/1991

Prema ZOO-u 78/91, šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).⁷³

Pravo osobnosti prema ZOO-u 78/91 ograničenog je sadržaja, usmjereno na nekoliko zakonskih odredbi koje uređuju zahtjev da se prestane s povredom prava ličnosti, da se objavi presuda ili ispravak te da se odredi novčana naknada dok kvazinegatorijskim zahtjevom svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog organa da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove ličnosti i to pod prijetnjom plaćanja stanovite novčane svote.⁷⁴ Pa se tako u člancima 157., 199. i 200. ZOO-a 78/91 spominje se “pravo ličnosti” u kontekstu prava na naknadu nematerijalne štete, ali bez njene definicije. Nije bila rijetkost da sudovi u većem broju slučajeva dosuđuju bagatelnu štetu.⁷⁵

Novčana ili materijalna satisfakcija predstavlja subjektivno zadovoljenje oštećenika u obliku davanja svote novca. Prema ZOO 78/91, za pretrpljene fizičke boli, za pretrpljene duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava osobe, smrti ili teškog invaliditeta bliske osobe, kao i za duševne boli osobe koja je prijevarom, prisilom ili zlouporabom nekog odnosa podčinjenosti ili ovisnosti navedena na kažnjivu obljubu ili kažnjivu bludnu radnju, kao i za osobu prema kojoj je izvršeno neko drugo kazneno djelo protiv dostojanstva osobe i morala (npr. silovanje, obljuba nad nemoćnom osobom, protuprirodni blud, podvođenje i dr.) i za pretrpljeni strah priznaje se satisfakcija u novcu pri čemu visina novčane naknade ovisi o jačini bolova i straha te njihovom trajanju.⁷⁶

⁷² Hrvić, Gordana, opt.cit., str. 68.

⁷³ Čl. 155. ZOO-a 78/91

⁷⁴ Maganić, Aleksandra, Zaštita prava osobnosti, Trideset godina Zakona o obligacionim odnosima - de lege lata i de lege ferenda : zbornik radova Kragujevac, 2008., str. 423.

⁷⁵ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 152.

⁷⁶ Čl. 200. 78/91

Sukladno članku 157. ZOO-a 78/91, svatko ima pravo zahtijevati od suca ili drugoga nadležnog organa da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove ličnosti dok sud odnosno drugi nadležni organ može narediti prestanak radnje pod prijetnjom plaćanja stanovite novčane svote, određene ukupno ili po jedinici vremena, u korist povrijeđenog. Ovakvi slučajevi bili su rijetki u praksi.⁷⁷

Povreda prava osobnosti prema ZOO 78/91 predstavlja nematerijalnu štetu koja se sastoji u prouzročenju boli i straha. I povreda prava osobnosti i duševne boli zbog povrede prava osobnosti su nematerijalna šteta koja se popravljiva nenovčano u slučaju povrede prava osobnosti, primjerice, objavom presude i u obliku novčane satisfakcije u slučaju nastalih duševnih boli. Prema Vedrišu i Klariću, takva koncepcija nematerijalne štete prema ZOO-u 78/91 kvalificira se kao subjektivno-objektivna.⁷⁸ Smatramo kako je ipak potrebno po ZOO 78/91 prihvatiti subjektivnu koncepciju nematerijalne, odnosno neimovinske štete, obzirom da se takva šteta sastoji u nanošenju fizičkog ili psihičkog bola i straha pa se ne bi moglo reći kako je ova koncepcija ujedno i objektivna. Međutim, moramo naglasiti je da je ZOO 78/91 iznimno priznavao objektivni koncept neimovinske štete, ali u tom slučaju oštećenik nije imao pravo na pravičnu novčanu naknadu.⁷⁹ Tako je ZOO 78/91 člankom 199. uređio da u slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude odnosno ispravka, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom što je dovelo do toga da, primjerice, pravne osobe u slučaju povrede prava ličnosti nisu imale pravo na novčanu naknadu kao ni fizičke osobe koje nisu mogle osjetiti bol radi gubitka svijesti.⁸⁰

Sukladno članku 200. ZOO-a 78/91 za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda časti; slobode ili prava ličnosti, smrti bliske osobe te za strah sud je, ako je našao da okolnosti slučaja a osobito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdavaju, dosuđivao pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete, a i kad nje nema. Pri odlučivanju o zahtjevu za naknadu nematerijalne

⁷⁷ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 152.

⁷⁸ Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, str. 590.

⁷⁹ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, Vesna Alaburić ... [et al.]; opća redakcija Petar Klarić, Zagreb, 2006.; str. 212.

⁸⁰ Ibidem.

štete te o visini njezine naknade sud je vodio računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom prirodom i društvenom svrhom.

Kao što smo ranije naveli, sud je u slučaju povrede prava ličnosti mogao narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude odnosno njenog ispravka ili pak narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.⁸¹ I ova zakonska odredba u praksi nije zaživjela.⁸²

Pravo na pravičnu novčanu naknadu imali su i članovi uže obitelji odnosno bračni drug, djeca i roditelji te braća i sestre ako je između njih i umrlog postojala trajnija zajednica života. U slučaju naročito teškog invaliditeta oštećenika, pravična novčana naknada dosuđivala se i njegovom bračnom drugu, djeci i roditeljima kao i izvanbračnom drugu ako je između njega i umrlog odnosno povrijeđenog postojala trajnija zajednica života.⁸³ Sudska praksa proširila je krug ovlaštenika na naknadu pa je tako naknada priznata pastorku zbog smrti očuha, maćehi zbog smrti pastorka te unucima koji su imali pravo na naknadu u slučaju smrti djedova i baka i obrnuto ako je njihov odnos bio poput odnosa djece i roditelja.⁸⁴ Pravo na pravičnu novčanu naknadu zbog pretrpljenih duševnih bolova imala je također i osoba koja je prijevarom, prinudom ili zloupotrebom nekog odnosa podčinjenosti ili zavisnosti navedena na kažnjivu obljubu ili kažnjivu bludnu radnju, a i osoba prema kojoj je bilo izvršeno neko drugo kazneno djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala.⁸⁵

Kada u tadašnjoj sudskoj praksi promatramo odnos između imovinske, odnosno materijalne i neimovinske, odnosno nematerijalne štete, možemo zaključiti kako su se u praksi dosuđivale naknade obje vrste štete. Primjerice, oštećenik koji bi izgubio školsku godinu uslijed štetnog događaja, imao je pravo i na naknadu imovinske i na naknadu nematerijalne štete. Pri tome bi kod naknade imovinske štete oštećenik morao dokazati, primjerice, da su mogućnosti njegova daljnjeg razvijanja i napredovanja uništene ili umanjene dok bi za dosudu pravične novčane

⁸¹ Čl. 199. ZOO-a iz 78/91

⁸² Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 152.

⁸³ Čl. 201. i 202. ZOO-a 78/91

⁸⁴ posredni, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28 No. 1, 2007., str. 20.

⁸⁵ Čl. 202. ZOO-a 78/91

naknade trebao dokazati pretrpljenu duševnu bol uslijed smanjenja životne aktivnosti.⁸⁶ Ovu materiju danas uređuje članak 1095. stavak 2. ZOO 05 koji određuje da, ukoliko ozlijeđeni zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad gubi zaradu ili su mu potrebe trajno povećane ili su mogućnosti njegova daljnjeg razvijanja i napredovanja uništene ili umanjene, odgovorna osoba dužna je plaćati ozlijeđenome određenu novčanu rentu, kao naknadu za štetu. Renta predstavlja popravljanje štete u novčanom obliku, a plaća se u unaprijed utvrđenim iznosima i razdobljima.⁸⁷ Kod određivanja naknade imovinske štete zbog nemogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja oštećenika uzimaju se u obzir njegova osobna svojstva koja posjeduje kao što su sklonost i interes prema zanimanju koje obavlja pri čemu sud mora objektivizirati mogućnost napredovanja odnosno potrebno je usporediti mogućnost napredovanja oštećenika sa mogućnošću napredovanja u odgovarajućim profesijama.

Kada se odmjerava naknada nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih boli uslijed smanjenja životne aktivnosti, tada se ona dosuđuje prema 200. stavku 1. ZOO-a 78/91 prema kojem se naknada nematerijalne štete u obliku boli i straha može dosuditi ako okolnosti slučaja to opravdavaju, dok se osobito u obzir uzimaju jačina boli i straha pri čemu se jačina duševnih boli ocjenjuje na temelju ukupnog smanjenja oštećenikove aktivnosti, ako je on u štetnom događaju zadobio više ozljeda kao i zanimanje oštećenika.⁸⁸ Također, duševne boli moraju trajati određeno vremensko razdoblje.⁸⁹

Valja naglasiti kako pri odmjeravanju visine naknade štete, sukladno članku 1091. ZOO-a 05, sud može, vodeći računa o materijalnom stanju oštećenika, osuditi odgovornu osobu na isplatu niže naknade nego što iznosi šteta, ako ona nije prouzročena ni namjerno ni krajnjom nepažnjom, a odgovorna osoba je slabog imovnog stanja te bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu. Prema Kaladiću, fizičku osobu slabijeg imovnog stanja ne bi trebalo obvezati na iznos naknade

⁸⁶ Crnić, Ivica, Uništena ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja, Radno pravo: stručni časopis, 2008., str. 47.

⁸⁷ Crnić, Ivica, Uništena ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja, Radno pravo: stručni časopis, 2008., op.cit., str. 46.

⁸⁸ Kaladić, Ivan, Stupanj oštećenikova invaliditeta i odmjeravanje novčane naknade nematerijalne štete zbog smanjenja životne aktivnosti-osvrt na sudsku odluku

<https://informator.hr/strucni-clanci/stupanj-ostecenikova-invaliditeta-i-odmjeravanje-novcane-naknade-nematerijalne-stete-zbog-smanjenja-zivotne-aktivnosti>, 1.8.2020.

⁸⁹ Ibidem.

na koji se obvezuju, primjerice, osiguravajuća društva.⁹⁰ Iako se, načelno, slažemo s autorom u dijelu odgovornosti osiguravajućih društva, navedena odredba ne bi se smjela tumačiti na način da štetnike koji su slabijeg imovnog stanja ekskulpira od odgovornosti za štetu. Prvenstveno, postavlja se pitanje definicije slabog imovnog stanja. Također, imovno stanje, bilo ono dobro ili slabo, nije nepromjenjiva kategorija. Štetnik koji je sposoban za rad trebao bi uložiti napore kako bi mogao ostvariti primanja kojima bi mogao ispuniti svoje obveze, bez da se dovede u oskudicu. U protivnom bi štetnici na vrlo jednostavan način mogli izbjeći odgovornost za štetu, ali i općenito odgovornost za ispunjavanje svojih obveza.

Zakon o obveznim odnosima 78/91 sadržavao je isključivo odredbe o imovinskom aspektu ugovorne odgovornosti za štetu.⁹¹ ⁹² Međutim, stari ZOO, kao i novi ZOO, sadržavao je u okviru ugovorne odgovornosti za štetu pravilo prema kojem se na tu vrstu odgovornosti podredno primjenjuju pravila o izvanugovornoj odgovornosti. Zakon o obveznim odnosima 05 uređio je člankom 346. stavak 1. institut odgovornosti za neimovinsku štetu povredom ugovorne obveze. Njemački i austrijski pravni sustavi, kao usporedni pravni sustavi, prihvaćaju institut ugovorne odgovornosti za neimovinsku štetu, njemački kroz zakone i sudsku praksu, a austrijski kroz sudsku praksu i teoriju.⁹³ Njemačko odštetno pravo posebnim je zakonima i novijim tumačenjima Građanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch*; dalje u tekstu: BGB) postepeno uvelo institut ugovorne odgovornosti za neimovinsku štetu presudom njemačkog Saveznog suda.⁹⁴ Tako je presudom od 12.05.1980. Savezni sud priznao je naknadu neimovinske štete obitelji kojoj je upropašten godišnji odmor iz razloga što je tuženik prodao kuću za odmor u kojoj su boravili, a nisu našli slobodni smještaja u istom mjestu, niti su htjeli ljetovati drugdje pri

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Radolović, Oliver, *Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2009., str. 1034.

⁹² Takav stav potvrđuje i naša sudska praksa presudom Vrhovnog suda iz 1988. kojim je sud odbio tužbeni zahtjev za naknadu neimovinske štete za duševne boli zbog propalog razgledavanja turističkih destinacija u Šri Lanki

Radolović, Oliver, op.cit., str. 1036.

⁹³ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1042.

⁹⁴ Ibidem.

čemu se sud pozvao na § 253. BGB-a koji određuje naknadu štete za povrede života, tijela, zdravlja, slobode, vlasništva ili nekog drugog pravnog dobra.⁹⁵

2.3. Sudska praksa po ZOO-u 1978/91

2.3.1. Naknada nematerijalne štete zbog gubitka životnih radosti

Odlukom VSRH posl.br. Rev-985/88 od 24. 11. 1988. zauzet je stav kako nema osnove za priznavanje nematerijalne štete s naslova duševnih boli zbog uskraćenog posjeta i razgledavanja određenih gradova unutar ugovorenog programa turističkog putovanja kao ni osnove za naknadu nematerijalne štete tužiteljima zbog gubitka životnih radosti.⁹⁶ Naime, tužitelji su platili putovanje u Indiju i Šri Lanku pri čemu je ugovoreno razgledavanje određenih gradova, a što im zbog promjene plana putovanja u toku samog putovanja uskraćeno. Zbog toga tužitelji smatraju da im pripada naknada štete za duševne boli koje su trpjeli zbog toga što im je bilo uskraćeno zadovoljstvo razgledavanja gradova sukladno članku 200. i 869. ZOO-a 78/91. Sud je zauzeo stav kako iz članka 200. ZOO 78/91 proizlazi da je samo ona duševna bol koja je rezultat smanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliske osobe ili teškog invaliditeta bliske osobe zakonom priznata osnova za dosuđenje pravične naknade za duševne boli. Sve druge duševne boli, iako mogu postojati, nisu osnova za dosuđivanje satisfakcije. Također, tužitelji su se neosnovano pozvali na članak 869. ZOO 78/91. Naime, tim člankom je predviđeno da zahtjev za sniženje cijene na koje pod određenim pretpostavkama oštećenici imaju pravo, ako su usluge iz ugovora o organiziranju putovanja nepotpuno ili nekvalitetno izvršene, ne utječe na pravo oštećenika da zahtijevaju naknadu štete. Međutim, tom odredbom nije proširen krug slučajeva u kojima se priznaje pravo na pravičnu novčanu naknadu.

Ovakva sudska praksa danas više ne bi bila aktualna iz razloga što sudovi priznaju pravo na pravičnu novčanu naknadu oštećeniku u slučaju povrede prava osobnosti, a u što svakako spada

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Crnić, Ivica, Naknada nematerijalne štete-neka pitanja, Godišnjak br. 9/02 - 17. savjetovanje, 2002., str. 2.

gubitak životne radosti kao posljedica nezadovoljavajućeg godišnjeg odmora koju je prouzročio štetnik, a što ćemo kasnije detaljno prikazati u radu u poglavlju o turističkim uslugama.⁹⁷

2.3.2. Naknada štete za pretrpljeni strah

Odlukom posl.br. Rev-111/93 od 6. 10. 1993. presuđeno je kako se pravična naknada može dosuditi za strah koji je bio intenzivan i duljeg trajanja, a ako je intenzivan strah kratko trajao, naknada se može dosuditi ako je u dužem vremenskom razdoblju narušena psihička ravnoteža oštećenika. U konkretnom slučaju, strah jakog stupnja trajao je jedan do dva sata, srednjeg stupnja jedan do dva dana i strah laganog stupnja dva do tri dana i u dužem razdoblju nije narušio duševnu ravnotežu oštećenika.⁹⁸ Iz navedenog razloga oštećenik je odbijen s tužbenim zahtjevom za naknadu štete s navedene osnove.

Ovu sudsku praksu smatramo aktualnom i u primjeni članka 19. u vezi s člankom 1100. ZOO-a 05. Naime, ako je povreda prava osobnosti neznatna, tada objektivno postoji neimovinska šteta, sukladno članku 1046. ZOO-a/05, ali ne i pravo na isplatu pravične novčane naknade sukladno članku 1100. ZOO-a/05. Pravne osnove koje su prema članku 200. ZOO 78/91 omogućivale oštećeniku pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete (fizičke boli, različiti oblici duševnih boli, strah, naruženost itd.) po novom ZOO-u potpuno gube to pravno značenje. Te pravne osnove po članku 1100. ZOO-a/05 predstavljaju samo činjenice odnosno mjerila po kojima sud, uzimajući u obzir težinu povrede i okolnosti slučaja, određuje visinu pravične novčane naknade o čemu će biti riječ u sljedećem poglavlju.

3. ZAKON O OBVEZNIM ODNOSIMA IZ 2005.

Prema ZOO 05, šteta je umanjene nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).⁹⁹ Pozitivna ili obična šteta (damnum emergens) predstavlja umanjene postojeće imovine oštećenika, primjerice, štetnik

⁹⁷ V. infra 7. Turističke usluge

⁹⁸ Crnić, Ivica, Naknada nematerijalne štete-neka pitanja, op.cit., str. 16.

⁹⁹ Čl. 1046. ZOO-a

namjerno razbije tuđu kristalnu vazu i time umanju imovinu oštećenika.¹⁰⁰ Negativna šteta ili izmakla korist (*lucrum cessans*) isključivo je imovinska šteta koja predstavlja dobitak kojem se netko nada po redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima i bio bi ga ostvario da nije bilo štetne radnje, primjerice, trgovački pomoćnik potkradao je mjesecima radnju odnoseći iz dućana robu. Obična šteta jest vrijednost robe dok je izmakli dobitak negativna šteta koju bi vlasnik dućana ostvario da je ona bila prodana u dućanu.¹⁰¹

Prema Vedrišu i Klariću, izgubljena zarada do koje je došlo zbog tjelesne ozljede i smanjene radne sposobnosti ne smatra se negativnom, već pozitivnom štetom.¹⁰² Prema našem mišljenju, izgubljena zarada je buduća imovinska šteta koja se sastoji u budućem gubitku zarade oštećenika zbog tjelesne ozljede ili potpune odnosno djelomične nesposobnosti za rad zbog zadobivenih povreda ili narušenja zdravlja. Kada bi oštećenik pretrpio gubitak zarade za vrijeme liječenja, tada se ne bi radilo o izgubljenju dobiti već o stvarnoj šteti dok bi buduća imovinska šteta predstavljala štetu u smislu gubitka plaće, ali i, primjerice, novčane naknade temeljem ugovora o djelu. Ovdje se radi o budućoj šteti koja može biti kontinuirana buduća šteta koja je nastala u sadašnjosti i izvjesno je da će trajati i ubuduće, a može biti buduća izvjesna šteta kod koje je nastao njen uzrok, ali same štetne posljedice će tek nastupiti kad bi oštećenik obzirom na svoju dob i druge okolnosti počeo ostvarivati primanja pri čemu će oštećenik, ako je uslijed štetnog događaja postao potpuno radno nesposoban, te je ostvario pravo na mirovinu, imati pravo na naknadu buduće imovinske štete koja će se sastojati u razlici mirovine koju prima i primanja koja bi ostvarivao da nije bilo štetnog događaja.¹⁰³

Izmakla korist je dobitak kojem se netko nada po redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima i bio bi ga ostvario da nije bilo štetne radnje.¹⁰⁴ Izmakla korist može i samostalno postojati, primjerice, netko namjerno spriječi ostavitelja da sačini oporuku u nečiju korist. Time je oštećen onaj koji se opravdano nadao da će postati oporučni nasljednik određenog

¹⁰⁰ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 593.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Jug, Jadranko, Naknada buduće štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 36 No. 1, 2015., str. 477.

¹⁰⁴ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 593.

ostavitelja.¹⁰⁵ Pozitivnu štetu nije pretrpio iz razloga što se u trenutku štetne radnje njegova imovina nije umanjila, ali mu je izmakla korist kojoj se po redovitom tijeku stvari nadao i koju bi bio ostvario da nije bilo štetne radnje.¹⁰⁶

3.1. Imovinska šteta

Imovina obuhvaća predstavlja skup svih subjektivnih imovinskih prava jednog nositelja.¹⁰⁷ U odštetnom pravu imovinska šteta, prema zakonskoj definiciji, predstavlja umanjnje nečije imovine (obična šteta) ili sprječavanje njezinog povećanja (izmakla korist).¹⁰⁸ Imovina oštećenika može biti umanjena zbog umanjnja oštećenikovih subjektivnih imovinskih prava i zbog nastanka novih obveza ili povećanja postojećih obveza.¹⁰⁹ Imovinska šteta može nastati umanjnjem aktive, kod, primjerice umanjnja vrijednosti dobara na kojima postoje imovinska prava i povećanjem pasive, kod primjerice, stvaranja novih obveza.¹¹⁰ No, ona može nastati i na još jedan način-kod izmakle koristi. Ako štetnik svojom radnjom spriječi oštećenika da sklopi ugovor s trećom osobom, oštećenik nije izgubio niti jedno subjektivno imovinsko pravo, ali mu je ipak nastala imovinska šteta pri čemu sklapanje ugovora predstavlja interes, a ne pravo oštećenika.¹¹¹ U odštetnom pravu pojam imovine obuhvaća sve imovinske odnosno novčane gubitke oštećenika prouzročene štetnom radnjom štetnika što, između ostalog, proizlazi iz činjenice kako imovinska šteta obuhvaća i izmaklu korist.¹¹²

Subjektivna imovinska prava postoje na pravnim dobrima odnosno objektima prava, poput stvari i činidbi. Svaka imovinska šteta vrijednosno se izražava u novcu.¹¹³ U slučaju uništenja ili

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Slakoper, Zvonimir, Novčana i nenovčana imovinska šteta (?!)

<https://informator.hr/strucni-clanci/novcana-i-nenovcana-imovinska-steta>, 1.9.2020.

¹⁰⁸ Čl. 1046. ZOO-a 05

¹⁰⁹ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1620.

¹¹⁰ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1621.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Slakoper, Zvonimir, Novčana i nenovčana imovinska šteta (?!)

oštećenja novčane tražbine, visina štete u novcu može se odmah utvrditi dok u situaciji kada je oštećen drugi objekt imovinskih prava, tek treba utvrditi novčani iznos pretrpljene štete.¹¹⁴

Zakon o obveznim odnosima 05 je člancima 1093. do 1097. uređio obujam imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede, narušenja zdravlja, povrede časti i širenja neistinitih navoda o nekoj osobi. Štetnik koji prouzroči smrt neke osobe dužan je naknaditi uobičajene troškove njezina pogreba, troškove njezina liječenja od zadobivenih ozljeda i druge potrebne troškove u vezi s liječenjem, izgublenu zaradu zbog nesposobnosti za rad i štetu koju trpi osoba koju je poginuli uzdržavao ili redovito pomagao, kao i ona koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog, zbog gubitka uzdržavanja odnosno pomaganja. Onaj koji drugome nanese tjelesnu ozljedu ili mu naruši zdravlje dužan mu je naknaditi troškove oko liječenja i druge potrebne troškove u svezi s liječenjem, izgublenu zaradu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja, gubitak zarade zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad, štetu zbog trajno povećanih potreba u obliku novčane rente i imovinsku štetu zbog uništenja ili umanjenja mogućnosti oštećenikova daljnjeg razvijanja i napredovanja, u obliku novčane rente.¹¹⁵

Zakon o obveznim odnosima 05 sadrži i odredbe o naknadi štete u slučaju širenja neistinitih navoda o nekoj osobi pa tako onaj tko drugom povrijedi čast ili prenosi neistinite navode o njegovoj prošlosti, znanju, sposobnosti ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su ti navodi neistiniti i time mu prouzroči imovinsku štetu dužan ju je naknaditi zajedno sa zakonskom zateznom kamatom na iznos naknade.¹¹⁶

Kod ugovorne odgovornosti za štetu u obujam naknade štete ulaze obična šteta i izmakla korist kao i pravična naknada neimovinske štete.¹¹⁷ Novi ZOO izričito je priznao pravičnu novčanu naknadu kod ugovorne odgovornosti za štetu. U slučaju prijave ili namjernog neispunjenja te neispunjenja zbog krajnje nepažnje, vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika naknadu

<https://informator.hr/strucni-clanci/novcana-i-nenovcana-imovinska-steta>, 1.9.2020

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 630.

¹¹⁶ Čl. 1098. ZOO-a 05

¹¹⁷ Vjerovnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete, koje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguće posljedice povrede ugovora, a s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate, sukladno čl. 346. st. 1. ZOO. Pa tako čl. 697. st.1. ZOO-a uređuje odgovornost prijevoznika i za imovinsku i za neimovinsku štetu koja nastane oštećenjem zdravlja, ozljedom ili smrću putnika u pogledu ugovora o prijevozu osoba.

cjelokupne štete koja je nastala zbog povrede ugovora, bez obzira na to što dužnik nije znao za posebne okolnosti zbog kojih su one nastale.¹¹⁸ Vjerovnik koji zahtijeva naknadu obične štete i izmakle koristi, dakle, i onih koje su nastale zbog posebnih okolnosti za koje dužnik nije znao niti ih je predviđao, dužan je dokazati dužnikovu prijevaru, namjeru ili krajnju nepažnju.

Sukladno načelu potpune naknade¹¹⁹ sud dosuđuje naknadu štete na način da se materijalno stanje oštećenika vrati u ono u kojem bi se nalazilo da nije došlo do štete pri čemu je dužan uzeti u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete, a prije donošenja sudske odluke. Shodno tome, visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, i to temeljem redovite cijene.¹²⁰ Međutim, ukoliko je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno, oštećenik ima pravo na naknadu štete prema afekcijskoj cijeni, i to s ciljem da bi se udovoljilo načelu potpune naknade.¹²¹

Imovinska šteta u obliku izmakle koristi izražena je gubitkom koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima da nije bilo štetne radnje.¹²² Sud može u dva slučaja odrediti nižu naknadu nego iznosi šteta, i to kad je odgovorna osoba slabog imovnog stanja pa bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu, a šteta nije prouzročena ni namjerno ni krajnjom nepažnjom pri čemu sud mora voditi računa i o materijalnom stanju oštećenika te kad je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika, postupajući pritom brižljivošću koju bi pokazao i u vlastitim poslovima.¹²³

U njemačkom pravnom sustavu, kao i u našem, imovinska se dobra definiraju kao dobra čija je vrijednost mjerljiva novcem. Ta definicija je naknadno proširena na način da se imovinska dobra definiraju kao ona koja se mogu uobičajeno pribavljati za novac, kao, primjerice, različiti gubici užitaka.¹²⁴

¹¹⁸ Čl. 346. ZOO-a 05

¹¹⁹ Čl. 1090. ZOO-a 05

¹²⁰ Čl. 1089.st.2. ZOO-a 05

¹²¹ Primjerice, uništen je jedan svezak nekog kompleta knjiga koji se više ne može nabaviti.

Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 633.

¹²² Ibidem.

¹²³ Čl. 1091. ZOO-a 05

¹²⁴ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1990., str. 754.

Austrijski ABGB sukladno § 353. definira imovinu kao skup stvari i prava jedne osobe, odnosno skup predmeta koji pripadaju subjektima na temelju pravila privatnog prava i skup imovinskih prava i obveza.¹²⁵ Pri tome ABGB ne razlikuje objekte od prava na objektima pri čemu se iz samih stvari ne vidi koje pripadaju, primjerice, kod ovrhe se na temelju posjeda samo predmnijeva da stvar pripada ovršeniku, dok je vlasništvo na netjelesnim stvarima kao što su prava sporna kategorija.¹²⁶

3.2. Neimovinska šteta

Novi ZOO 05 definira pojam neimovinske štete kao povredu prava osobnosti. On je, sukladno suvremenoj pravnoj teoriji, prihvatio objektivnu koncepciju neimovinske štete prema kojoj je već sama povreda prava osobnosti neimovinska šteta. Bolovi i strah koji su prisutni pri nastanku neimovinske štete jedno su od mjerila težine povrede odnosno kriterij pri odabiru oblika popravljjanja neimovinske štete, ali nisu pretpostavka za dosuđivanje pravične novčane naknade. Novi ZOO, za razliku od ZOO 78/91, nabraja prava osobnosti u članku 19. putem otvorene liste koja se može dopuniti. Sudskom praksom utvrđuju se granice prava osobnosti, pa se tako razvilo pravo na identitet, pravo na vlastitu sliku, pravo na glas, pravo na vlastite zapise i pisma.¹²⁷ Zakon o obveznim odnosima 05 uveo je novine u pogledu zaštite društvene sfere čovjeka.¹²⁸ Novi ZOO uzima u obzir činjenicu kako povreda duševnog integriteta može nastupiti bez nanošenja boli i straha oštećeniku, i to na način da povredom bilo koje duševne funkcije, primjerice, svijesti, može nastati šteta pri čemu oštećenik ne treba osjećati povredu.¹²⁹ Navedeno shvaćanje je izuzetno bitno, obzirom da oštećenici koji su, primjerice, u komi uslijed pretrpljene štetne radnje, ne osjećaju povredu, ali im zakon, bez obzira na navedeno, priznaje pravo na naknadu štete. Povredom prava osobnosti može nastati i imovinska šteta, kao što su, primjerice, troškovi liječenja¹³⁰ kao i neimovinska šteta. Oštećenik, također, ima i pravo zahtijevati

¹²⁵ Ibidem.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 592.

¹²⁸ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, op.cit., str.236.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, op.cit, str.208.

prestanak radnje kojom se povređuje pravo osobnosti kao i zahtijevati uklanjanje posljedica povrede.¹³¹ Postojanje imovinske štete nije pretpostavka za naknadu i neimovinske štete pa se, shodno navedenom, neimovinska šteta može naknaditi i kada imovinska šteta nije nastala.¹³² Ako je povreda prava osobnosti neznatna, a nastala je neimovinska šteta, oštećenik neće imati pravo na isplatu pravične novčane naknade.¹³³

Ukoliko do štete dođe povredom nekih pravno priznatih interesa, a ne radi se o imovinskom dobru, tada govorimo o neimovinskoj šteti koja se u članku 19. ZOO-a 05 određuje kao povreda prava osobnosti. Time je u zakonu prihvaćena objektivna koncepcija neimovinske štete temeljem koje će oštećenik imati pravo na popravljavanje štete ako se ispune uvjeti za nenovčanu odštetu iz članka 1099. ili za novčanu odštetu iz članka 1100. do 1102. ZOO-a. Najznačajniji izvor prava osobnosti je glava III. Ustava Republike Hrvatske¹³⁴ (dalje u tekstu: Ustav RH) kao i međunarodni dokumenti, primjerice, (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹³⁵ (dalje u tekstu: Konvencija) koja je donesena 4.11.1950, a stupila na snagu 1953. i Povelja Europske unije o temeljnim ljudskim pravima (2016/C 202/02).¹³⁶

3.3. Popravljanje štete

U našem odštetnom pravu postoje tri osnovna oblika popravljanja štete: naturalna restitucija, naknada štete i satisfakcija. Naturalna restitucija je uspostava stanja kakvo je bilo prije nego što je šteta nastala. Ona je moguća samo ako postoji faktična i pravna mogućnost povratka u

¹³¹ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, op.cit., str.208. i 209.

¹³² Č. 1100. st. 1. i 3. određuje: (1) U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema. (3) Za povredu ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe sud će, ako procijeni da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi joj pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.

¹³³ Crnić, Ivica, Uništena ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja, op.cit., str. 42.

¹³⁴ NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

¹³⁵ MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10

¹³⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO>, 1.6.2020.

prijašnje stanje¹³⁷ te se javlja u tri oblika. Prvi je individualna restitucija, koja znači vraćanje iste stvari koja je, primjerice, bila oduzeta. Drugi je generična restitucija, a sastoji se u davanju drugih zamjenjivih stvari umjesto oduzetih ili oštećenih. Treći oblik naturalne restitucije je restitucija u obliku troškova u slučaju kada oštećenik da popraviti oštećenu stvar pa mu je štetnik dužan naknaditi troškove.¹³⁸ U ovom slučaju, unatoč tome što štetnik daje novce oštećeniku, ne radi se o naknadi štete već o naturalnoj restituciji, obzirom kako oštećenik ima pravo da mu štetnik preda stvar u istom stanju kakva je bila prije nego je nastala šteta. Kao primjer uzimamo situaciju kada je stvar oštećena pa je sam oštećenik dade popraviti, u kojem slučaju je štetnik dužan oštećeniku naknaditi troškove. Iako se ovdje radi o davanju novca, ipak to nije naknada štete, nego naturalna restitucija, jer je oštećenik dobio natrag svoju stvar u onakvom stanju u kakvom je postojala prije oštećenja.¹³⁹

Naturalna restitucija primarni je način popravljavanja štete. U praksi su oštećenici skloniji, sukladno članku 1085. stavak 4. ZOO 05, od suda zatražiti dosudu naknade u novcu, što će sud i učiniti, osim ako okolnosti konkretnog slučaja opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.¹⁴⁰ Naturalna restitucija, kao primarni način popravljavanja štete, doista bi trebala imati primat, obzirom kako je cilj naknade štete nadomjestiti oštećeniku ono što je zbog štetne radnje izgubio. Kada se naknade takve štete ipak, radi okolnosti slučaja, dosuđuje u novčanom ekvivalentu, ona ne smije biti ni veća ni manja od štete koju je oštećenik pretrpio. U obujam naknade štete spadaju obična šteta i izmakla korist, troškovi učinjeni radi umanjenja ili ublažavanja štetnih posljedica i kamate na iznos naknade te zajedno čine skup svih šteta koje je štetnik pretrpio uslijed štetne

¹³⁷ Primjerice, ukoliko je propala individualno označena stvar, postoji faktična nemogućnost restitucije dok pravna nemogućnost postoji u onom slučaju kada bi vraćanje u prijašnje stanje značilo povredu pozitivnih propisa. Nemogućnost restitucije postoji i u slučaju kad bi vraćanje u prijašnje stanje bilo povezano s nerazmjerno velikim troškovima ili pretjerano velikim teškoćama za štetnika. Ako bi naturalna restitucija bila nemoguća, tada se kao najprikladniji oblik popravljavanja štete primjenjuje naknada štete. Ako naturalna restitucija ne otklanja štetu u potpunosti, tada se naknađuje šteta za dio štete koji nije otklonjen.

Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 627.

¹³⁸ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 628.

¹³⁹ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 627.

¹⁴⁰ Određeni pravni sustavi ne predviđaju mogućnost naturalne restitucije. Primjerice, u engleskom pravu smatra se kako svaka tražbina ima svoj novčani ekvivalent pa je stoga naknada štete osnovni oblik popravljavanja štete.

Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 629.

radnje. Kod deliktne odgovornosti, bez obzira na vrstu i stupanj krivnje štetnika, oštećenik ima kod pravo na naknadu i obične štete i izmakle koristi.¹⁴¹

Satisfakcija, kao oblik popravljivanja štete, može se sastojati u objavljivanju presude, objavljivanju ispravka, opozivu uvrede ili čemu drugom čime se može ostvariti svrha popravljivanja štete.¹⁴² Nju sud može odrediti u slučaju povrede prava osobnosti sukladno članku 1099. ZOO-a 05. Oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda prava osobnosti učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom odnosno novčanom satisfakcijom. Ovom odredbom zadržana je odredba čl. 199. ZOO 78/91.

Sukladno članku 1048. ZOO-a 05, svaka fizička i pravna osoba ima pravo zahtijevati od suda ili drugoga nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica. Ovdje je izostala odredba iz članka 157. ZOO-a 78/91 koja je predviđala ovlast suda ili drugog nadležnog tijela da naredi prestanak radnje pod prijetnjom plaćanja određenog novčanog iznosa u korist oštećenika, i to iz razloga što takva odredba svojim karakterom u vidu penalizacije spada u ovršno pravo.¹⁴³ Novi ZOO dopunio je dotadašnju odredbu s ovlaštenjem suda ili drugog nadležnog tijela da, pored prestanka radnje kojom se vrijeđa pravo osobnosti, može narediti i uklanjanje njome izazvanih posljedica. Iz navedenog proizlazi kako članak 1048. obuhvaća tužbe za zaštitu prava osobnosti, i to tužbu na propuštanje radnje kojom se zahtijeva prestanak odnosno zabrana određene radnje i tužbu na otklanjanje posljedica radnje kojom se vrijeđa pravo osobnosti tzv. *Unterlassungs-und Beseitigungsklage*.¹⁴⁴ Ova tužba javlja se i u Zakonu o medijima (dalje u tekstu: ZM)^{145 146} kao tužba radi ispravka. Po Radoloviću¹⁴⁷, negatornu tužbu po članku 1048. ZOO-a valja koristiti

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 635.

¹⁴³ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 642.

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ NN 59/04, 84/11, 81/13

¹⁴⁶ Sukladno čl. 22. ZM-a, nematerijalna šteta u pravilu se naknađuje objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Pravo na tužbu za naknadu nematerijalne štete sukladno općim propisima obveznog prava ima osoba koja je prethodno zatražila od nakladnika objavljivanje ispravka sporne informacije odnosno isprike nakladnika kada ispravak nije moguć.

¹⁴⁷ Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, op.cit., str. 159.

kada tužba radi ispravka ne daje željene rezultate te bi ju trebalo primjenjivati kod težih slučajeva povrede prava osobnosti pri čemu je tužbeni zahtjev usmjeren na zahtjev tužitelja da tuženik prestane s povredom prava osobnosti i ukloni njome izazvane posljedice.¹⁴⁸ Ovdje se postavlja pitanje kako razlikovati teže povrede prava osobnosti od onih lakših odnosno koji su kriteriji za procjenu težine počinjene štetne radnje. Također, negatorna tužba ne daje adekvatnu zaštitu onom oštećeniku koji pretpi štetu jednokratnom štetnom radnjom, primjerice, lažnom vijesću koja je bila objavljena na internetskom portalu nekoliko sati obzirom da takva radnja štetnika može dovesti do teških posljedica za oštećenika, bez obzira na kratko trajanje povrede. Smatramo kako bi u tom smislu ZM-om, kao posebnim propisom trebalo detaljno urediti način zaštite oštećenika, bez pozivanja na opću odredbu ZOO-a.

U slučaju kada štetnik nije medij, tada se primjenjuje članak 1099. ZOO-a 05 po kojem oštećenik, u slučaju povrede prava osobnosti, može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom.

Novi ZOO uredio je pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju izvanugovorne odgovornosti za štetu člancima 1100. do 1110. Da bi se naknada štete dosudila fizičkoj osobi, potrebno je da je nastala povreda prava osobnosti određene težine i u okolnostima koje opravdavaju dosudu.¹⁴⁹ Načelno se može reći da neznatne ili lake povrede prava osobnosti ne opravdavaju dosudu pravične novčane naknade. Osim objektivnih elemenata, kao što je vrsta povrede i njene posljedice, na ocjenu težine povrede utjecat će i subjektivni elementi, kao što je, primjerice, životna dob oštećenika.¹⁵⁰ Shodno tome, sud će pri utvrđivanju visine pravične novčane naknade uzeti u obzir jačinu i trajanje fizičkih i duševnih boli i straha izazvanih povredom prava osobnosti kao i težinu povrede prava osobnosti i okolnosti pod kojima je do povrede došlo.¹⁵¹ Pretrpljene fizičke i duševne boli te strah od utjecaja su isključivo na visinu pravične novčane

¹⁴⁸ Tužbeni zahtjev bi, primjerice, glasio: Utvrđuje se da je portal xy objavom fotografija tužitelja povrijedio njegovo pravo osobnosti te se nalaže tuženiku da sa portala xy u roku od 24 sata od dana donošenja ove presude ukloni sporne fotografije i da naknadi neimovinsku štetu tužitelju u iznosu od 10.000,00 kn zajedno sa zakonskom zateznom kamatom koja teče od dana objavljivanja sporne fotografije do isplate.

¹⁴⁹ Čl. 1100. ZOO-a 05

¹⁵⁰ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 636.

¹⁵¹ Čl. 1100. st. 2. ZOO 05

naknade, sve sukladno objektivnoj definiciji neimovinske štete.¹⁵² U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, neovisno o naknadi imovinske štete, a i kad nje nema. Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom kao što je određeno i ZOO 78/91.¹⁵³ Pri tome sud mora voditi računa o svrsi pravične novčane naknade i o mogućoj zlouporabi ovoga instituta odnosno pravičnom novčanom naknadom ne smije se pogodovati težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom,

U odnosu na ZOO 78/91 krug osoba koje imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta neke osobe je proširen na djedove, bake i unučad, pod uvjetom postojanja trajnije zajednice života s umrlim odnosno ozlijeđenim.¹⁵⁴ U taj krug ulaze, kao i ranije, članovi uže obitelji odnosno bračni drug, djeca i roditelji, a braća i sestre te izvanbračni drug pod uvjetom daje između njih i umrlog odnosno ozlijeđenog postojala trajnija zajednica života.¹⁵⁵ Novinu u odnosu na ZOO 78/91 predstavlja odredba kojom se priznaje pravo roditeljima na pravičnu novčanu naknadu u slučaju da su štetnim događajem izgubili začeto, a nerođeno dijete. Navedene osobe pozivat će se u pravilu na povredu prava osobnosti u odnosu na narušeno duševno zdravlje.¹⁵⁶ Navedena zakonska odredba još nije zaživjela u praksi.¹⁵⁷

Pravo na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete ima i osoba prema kojoj je prijevarom, prisilom ili zlouporabom nekog odnosa podređenosti ili ovisnosti počinjeno neko kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa sukladno članku 1102. ZOO/05. U tim slučajevima radit će se o povredi prava i na tjelesno i duševno zdravlje.

Pravna osoba također ima pravo na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete sukladno članku 1100. stavak 3. ZOO-a u slučaju povrede ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe, ukoliko sud nađe da težina povrede i okolnosti slučaja to opravdavaju, neovisno o naknadi

¹⁵² Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 636.

¹⁵³ Čl. 200. st. 2. ZOO 78/91

¹⁵⁴ Čl. 1101. ZOO 05

¹⁵⁵ Čl. 1101. ZOO 05

¹⁵⁶ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 636.

¹⁵⁷ Navedeno je razvidno uvidom u sudsku praksu koja je dostupna na internetskoj stranici www.vsrh.hr

imovinske štete, a i kad nje nema. Pravna osoba može zahtijevati pravičnu novčanu naknadu za neimovinsku štetu u slučajevima povrede ugleda i dobrog glasa, časti, imena odnosno tvrtke, poslovne tajne, slobode privređivanja i drugih prava osobnosti.¹⁵⁸ Pri tome je sud dužan u obrazloženju odluke na dovoljno uvjerljiv način obrazložiti iz kojeg razloga se radi o težoj povredi prava osobnosti za koju se traži pravična novčana naknada.¹⁵⁹ Ako je povreda prava osobnosti pravne osobe izvršena objavljivanjem informacije u mediju, tužba za pravičnu novčanu naknadu može se podići pod pretpostavkom da je prethodno zatražen ispravak informacije ili, ako ispravak nije moguć, isprika nakladnika.¹⁶⁰ Pravna osoba može kumulirati zahtjev za novčanu naknadu neimovinske štete sa zahtjevom za nenovčani oblik popravljivanja neimovinske štete, a na sudu je da ocijeni je li nenovčanom naknadom na zadovoljavajuć način popravljena šteta ili pak je potrebno dosuditi i novčanu naknadu neimovinske štete.¹⁶¹ Novi Zakon o obveznim odnosima ne sadrži odredbu kojom bi izričito uputio sud na uzimanje u obzir pretrpljenih boli i straha prilikom ocjene težine povrede i utvrđivanja visine pravične novčane naknade, međutim, prema jednom gledištu u pravnoj teoriji sud bi svakako mogao i trebao cijeliti okolnosti koje su dovele do štete i uzeti u obzir nastalu bilo koju povredu prava osobnosti kod članova društva ili članova uprave koja bi nastala kao reakcija na učinjenu povredu.¹⁶² Naime, pravnoj osobi može se, sukladno članku 1100. st. 3. ZOO-a, pod navedenim pretpostavkama težine povrede i okolnosti slučaja, dosuditi pravična novčana naknada zbog povrede prava osobnosti, neovisno o naknadi imovinske štete, a i kad nje nema. Pravna osoba će obično pokušati dokazati i imovinsku štetu pa će tako, primjerice, zbog povrede ugleda prave osobe dokazivati imovinsku štetu koja joj je nastala zbog smanjenja broja kupaca.¹⁶³ U njemačkoj pravnoj teoriji zastupa se gledište prema kojem je novčana naknada neimovinske štete pravne osobe ustvari naknada imovinske štete koja se ostvaruje drugim sredstvima. Naime, zbog povrede prava osobnosti redovito nastaje i imovinska šteta koju je teško precizno utvrditi, pa se

¹⁵⁸ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 636.

¹⁵⁹ Ibidem.

¹⁶⁰ Ibidem.

¹⁶¹ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 640.

¹⁶² Ibidem.

¹⁶³ Ibidem.

dosudom naknade neimovinske štete dijelom pokriva imovinska šteta.¹⁶⁴ U tom smislu novčana naknada za neimovinsku štetu dolazi u obzir tamo gdje povreda prava osobnosti ima blisku vezu s imovinskopravnom sferom oštećenika.¹⁶⁵ Smatramo kako pravna osoba ima pravo i na naknadu i imovinske i neimovinske štete, no u praksi zasigurno dolazi do problema kako dokazati neimovinsku štetu. Pri tome je za očekivati da će se sudovi u prevelikoj mjeri oslanjati na nalaz i mišljenje sudskih vještaka, bez da sami procjene osnovanost tužbenog zahtjeva. Stručnosti sudaca svakako bi doprinijela specijalizacija iz uži pravni područja koja je nužna za kvalitetno funkcioniranje sudstva. Naglašavamo kako kod popravljivanja neimovinske štete u praksi dominira pravična novčana naknada.¹⁶⁶ Prema našem mišljenju, pravo na naknadu neimovinske štete imala bi i pravna osoba koja nije osnovana s ciljem stjecanja dobiti. Naime, i takvoj pravnoj osobi može nastati šteta zbog povrede prava osobnosti. Isto vrijedi i za javnopravne subjekte.

Novi ZOO 05 je, osim odgovornosti za štetu kao sredstva popravljivanja već učinjene štete, razvio institut prema kojem svatko ima pravo zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od kojega prijeti znatnija šteta njemu ili drugome. Također, svatko je ovlašten od drugoga zahtijevati da se uzdrži od djelatnosti koja izaziva uznemiravanje ili opasnost štete, ako se nastanak uznemiravanja ili štete ne može spriječiti odgovarajućim mjerama, sve sukladno članku 1047. stavak 1.

3.4. Preventivne mjere

U povodu zahtjeva zainteresirane osobe, sud je dužan narediti poduzimanje odgovarajućih mjera za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja, odnosno narediti uklanjanje izvora opasnosti štete, sve to na trošak posjednika izvora opasnosti, osim ako on sam to ne bi učinio.¹⁶⁷ I u slučaju kada se radi o općekorisnoj djelatnosti za koju je dobiveno odobrenje nadležnog tijela, može se zahtijevati poduzimanje društveno opravdanih mjera da se spriječi nastupanje štete ili da se ona smanji. Ako u obavljanju općekorisne djelatnosti ipak nastane šteta, može se zahtijevati samo

¹⁶⁴ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 641.

¹⁶⁵ Ibidem.

¹⁶⁶ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 632.

¹⁶⁷ Čl. 1047. ZOO-a 05

naknada štete koja prelazi uobičajene granice, odnosno prekomjerna šteta.¹⁶⁸ Ove odredbe, zajedno s odredbama članka 110. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima o zabrani štetnih emisija, čine građanskopravni aspekt ustavnog prava građana na zdrav okoliš sukladno članku 69. Ustava Republike Hrvatske.¹⁶⁹

Vezano za očuvanje i zaštitu okoliša, u RH je na snazi Zakon o zaštiti okoliša (dalje u tekstu: ZZO).¹⁷⁰ Ako se želi prevenirati nastanak štete, tada se može primijeniti institut tzv. ekološke tužbe prema kojem svatko može zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od kojega prijete znatnija šteta njemu ili drugome, kao i da se suzdrži od djelatnosti od koje proizlazi uznemiravanje ili opasnost štete ako se uznemiravanje ili šteta ne mogu spriječiti odgovarajućim mjerama, sve sukladno članku 1047. ZOO 05.¹⁷¹

Nenovčanu naknadu kao oblik popravljivanja štete propisuju, primjerice, i članak 17. Zakona o suzbijanju diskriminacije (dalje u tekstu: ZSD¹⁷²) prema kojem je osoba koja tvrdi da je žrtva diskriminacije po odredbama ZSD-a ovlaštena podnijeti tužbu i zahtijevati da se presuda kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje na trošak tuženika objavi u medijima.

Kada se neimovinska šteta popravja nenovčano, primjerice objavljivanjem ispravka odnosno isprikom, to ne isključuje pravo oštećenika na pravičnu novčanu naknadu štete isplatom sukladno općim propisima obveznog prava, odnosno primjenom članka 19., 1046. i 1100. ZOO-a 05.¹⁷³ To znači da se nenovčani i novčani oblici popravljivanja neimovinske štete smiju kumulirati. Obzirom kako neimovinska dobra nemaju novčanu vrijednost, takva je naknada simbolične naravi odnosno ona kao takva ne smije predstavljati poravnanje štete u klasičnom smislu riječi pa se stoga radi o naknadi štete koja ima za cilj, uz individualni, ostvariti i društveno poželjni interes.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Čl. 1047. ZOO-a 05

¹⁶⁹ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 642.

¹⁷⁰ NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18

¹⁷¹ Proso, Maja, Građanskopravna odgovornost u području zaštite okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2015., str.713.

¹⁷² NN 85/08, 112/12

¹⁷³ Baretić, Marko, Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima, Liber amicorum Jakša Barbić, Zagreb, 2006., str. 470.

¹⁷⁴ Ibidem., str. 491.

3.5. Razgraničenje imovinske i neimovinske štete

Kod razgraničenja imovinske i neimovinske štete valja prvenstveno imati na umu njihov međusobni odnos. Neimovinska šteta nastaje samom povredom nekog od prava osobnosti i ona se odražava na objektima prava osobnosti, odnosno na osobnim dobrima koja su zaštićena pravima osobnosti.¹⁷⁵ Ta dobra ne čine dio imovine neke osobe jer se njihova vrijednost ne može izraziti u novcu niti se, načelno, može popraviti naturalnom restitucijom.¹⁷⁶

Štetnja radnja može dovesti i do imovinske i do neimovinske štete, primjerice, radi oštećenja zdravlja može nastati i imovinska šteta u obliku troškova liječenja kao i neimovinska šteta radi povrede prava osobnosti. Za nastanak imovinske štete nužno je da štetnom radnjom štetnika dođe do umanjenja oštećenikove imovine, a ona se može umanjiti na više načina: oštećenjem ili uništenjem objekta na kojem postoji imovinsko pravo ili umanjenjem za onaj iznos za koliko su povećane oštećenikove obveze prouzročene štetnom radnjom.¹⁷⁷ Primjerice, ako je štetna radnja prouzročila potrebu liječenja, pomoći i njege oštećenika, takvo liječenje, pomoć i njega predstavljaju imovinsku štetu čim je za to bilo potrebno da oštećenik preuzme novčanu ili nenovčanu obvezu prema onome tko ga liječi ili/i mu pruža pomoć i njegu.¹⁷⁸ Poseban primjer kombinacije imovinske i neimovinske štete je afekcijska vrijednost stvari.¹⁷⁹ Sukladno članku 1084. stavak 4. kada je stvar oštećena ili uništena kaznenim djelom učinjenim namjerno, sud može odrediti visinu naknade prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika. U tom slučaju, jednako kao i u austrijskom pravu, kod određivanja visine naknade uzima se afekcijska vrijednost stvari kao tržišna cijena uvećana za vrijednost koju je stvar imala za oštećenika.¹⁸⁰ Na

¹⁷⁵ Slakoper, Zvonimir, Novčana i nenovčana imovinska šteta (!)

<https://informator.hr/strucni-clanci/novcana-i-nenovcana-imovinska-steta>, 1.9.2020.

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Slakoper, Zvonimir, Novčana i nenovčana imovinska šteta (!)

<https://informator.hr/strucni-clanci/novcana-i-nenovcana-imovinska-steta>, 1.9.2020.

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, op.cit., str. 223.

¹⁸⁰ Ibidem.

taj način se imovinska i neimovinska šteta stapaju u jedan institut pri čemu naš ZOO 05 kvalificira afekcijsku štetu kao imovinsku štetu te ju u tom smislu oštećenik i ostvaruje.¹⁸¹

4. NJEMAČKO PRAVO

U njemačkom pravnom sustavu naknada u novcu za štetu koja nije imovinska dosuđuje se samo u slučajevima koji su određeni zakonom sukladno § 253. BGB-a.¹⁸² Njemački Vrhovni sud je 1958., unatoč naprijed navedenom ograničenju, primijenio novi pristup u zaštiti prava osobnosti na način da je dosudio pravičnu novčanu naknadu zbog povrede općeg prava osobnosti pozivajući se na njemačko ustavno pravo. Ovdje valja ukazati na odluku Saveznog vrhovnog suda (*Bundesgerichtshof*) koji je 7.5.1956. u predmetu *Seereisefall* kojom je presuđeno da supružnici, koji su prilikom putovanja zbog greške carinika ostali bez svoje prtljage, imaju pravo na naknadu pretrpljene imovinske štete u iznosu od ukupno 300 DEM. Sud u obrazloženju navodi da se užitak kojem se teži „kupuje“ odgovarajućim izdacima pa je stoga došlo do povrede užitka. Na taj način je zadovoljstvo postalo imovinska vrijednost pa je stoga dosuđena naknada imovinske štete dok se eventualno nastala neimovinska šteta primjerice, zbog nezadovoljstva nastalog pri putovanju, ne uzima u obzir.¹⁸³

Kada se radi o naknadi štete radi povrede prava osobnosti, postavlja se pitanje može li se ona u cijelosti naknaditi novcem ili bi takva naknada štete bila nedostatna, obzirom da neimovinska šteta nema komercijalnu vrijednost. Ako bismo prihvatili stav njemačkog Vrhovnog suda, tada se neimovinska šteta uopće ne bi mogla naknaditi jer se gotovo sva pribavljiva dobra mogu platiti novcem. Na taj način bi potpuno nestala razlika između imovinske i neimovinske štete.¹⁸⁴ Ovdje

¹⁸¹ Navedeno je bitno za dospjeće štete koje se, u slučaju imovinske štete kakvom se smatra i afekcijska šteta, računa od dana nastanka štete te se ne primjenjuju ograničenja u vezi s nasljeđivanjem, ustupom, prijebojem i ovrhom.

Ibidem.

¹⁸² Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1990., str.752.

¹⁸³ Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 755.

¹⁸⁴ Mommsen je još 1855. definirao štetu pod pojmom teorija ili hipoteza razlike kao razliku između stanja imovine prije štetnog događaja i onog nakon njega.

Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 753.

se radi o primjeni teze komercijalizacije koja predstavlja shvaćanje kako kupljeno zadovoljstvo postaje činom kupnje imovinska vrijednost i dio imovine pa njegova povreda predstavlja imovinsku štetu, a plaćena cijena predstavlja ekvivalent povrede.¹⁸⁵

Druga teza, teza frustracije, iznijela je misao kako troškovi koji su nastali oštećeniku predstavljaju imovinsku štetu ukoliko se ne ostvari svrha radi koje su ti troškovi učinjeni, pri čemu je potrebno dokazati uzročnu vezu između štetnog događaja i troškova.¹⁸⁶ Njemački Vrhovni sud smatra kako upropašteni godišnji odmor predstavlja imovinsku vrijednost pa se stoga oštećeniku koji je pretrpio takvu štetu može dosuditi naknada štete dok, primjerice, izgubljeno slobodno vrijeme ne smatra imovinskim dobrom pa se u takvoj situaciji šteta ne naknađuje.

Kada promatramo teze komercijalizacije i frustracije, niti jedna od njih ne razgraničava imovinsku i neimovinsku štetu u dovoljnoj mjeri. Naime, teza komercijalizacije pretvara kupljeno zadovoljstvo u imovinsku vrijednost, čime ono postaje sastavni dio imovine.¹⁸⁷ Smatra se problematičnim uvrštavanje nematerijalnih dobara u imovinu jer se tada briše granica između te dvije štete.¹⁸⁸

Smatramo kako pravična novčana naknada, ne bi trebala biti dominantni način popravljjanja neimovinske štete upravo radi činjenice kako neimovinska šteta nastaje u neimovinskom dijelu imovine oštećenika i kao takva treba se popraviti na način koji će oštećeniku donijeti satisfakciju koja ne predstavlja nužno novčanu naknadu. Naime, naša pravna teorija podupire stav da se oštećeniku pravičnom novčanom naknadom omogućuje da si pribavi neka dobra kojima će prebroditi stanje u koje je doveden štetnom radnjom, i to u slučaju kada se šteta ne može popraviti povratom u prijašnje stanje, odnosno isplatom novčanog ekvivalenta povrijeđenom mu

¹⁸⁵ Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 755.

¹⁸⁶ Radilo se o predmetu u kojem je vlasnica kuće tražila naknadu štete koju je pretrpila radi građevinskih radova u susjedstvu, radi čega je njenoj kući prijetila opasnost od rušenja, iz kojeg razloga je stanovala mjesec dana u kamp kućici. Sud je dana 09.07.1986. donio odluku kojom je dosudio imovinsku štetu oštećenici, pri čemu je ta odluka izložena kritici iz razloga što predmetna šteta nije kvalificirana neimovinskom.

Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 754. do 757.

¹⁸⁷ Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 755.

¹⁸⁸ Klarić, Petar, *Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu*, op.cit., str. 757.

ili uništenom neimovinskom dobru.¹⁸⁹ Povreda psihičkog i fizičkog integriteta osobe predstavlja neimovinsku štetu koja se odmjerava prema tome koliko je teška povreda. Njemački pravnik Stoll, poznat po radovima iz domene odštetnog prava,¹⁹⁰ smatra kako neimovinska šteta egzistira kao neposredna, odnosno ona koja predstavlja izravnu povredu zaštićenog osobnog dobra¹⁹¹ ili pak posredna, ona koja je prouzročena na drugom dobru, odnosno onom koje nije primarno zaštićeno.¹⁹² Posredne neimovinske štete dio su ukupne neimovinske štete, ukoliko su nastale povredom nekog osobnog dobra. Ako bi posredne neimovinske štete nastale povredom imovinskog dobra, tada se pribrajaju imovinskoj šteti i tako naknađuju. U suprotnome bi se, prema mišljenju Stolla, šteta dvostuko naknađivala. Navedeno se ne primjenjuje kod stvari kojima je vlasnik posebno naklonjen. Stoll je također razmatrao subjektivno-privrednu vrijednost stvari koja predstavlja nemjerljivu nenasljedivu vrijednost ljudskih osobina kao što su pravo na ugled. Kada bi došlo do umanjenja ugleda kod oštećenika, to bi dovelo do neimovinske štete, pa bi prema Stollu, oštećenik imao pravo na naknadu štete, neovisno o tome zna li oštećenik za to umanjenje i bez obzira kako na njega duševno reagira.¹⁹³

Povreda strogo osobnih dobara koja se ogleda u fizičkoj ili duševnoj boli predstavlja neimovinsku štetu jednako kao i afekcijska šteta koja predstavlja povrijeđeni osjećaj uzbuđenja-afekta. Prema Köndgenu¹⁹⁴ neimovinska šteta u njemačkom pravu predstavlja povredu društvenog interesa koji u društvu zaslužuje poštovanje dok Lorenz¹⁹⁵ smatra kako neimovinska šteta može biti samo povreda integriteta oštećenika. Te povrede se dijele u dvije grupe: vanjska

¹⁸⁹ Bukovac Puvača, Maja, Funkcije pravične nvočane naknade u hrvatskom odštetnom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 37 No. 1, 2016., str. 159.

¹⁹⁰ <https://www.deutsche-biographie.de/sfz107317.html>, 31.1.2021.

¹⁹¹ Primjerice, povreda ugleda

Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 759.

¹⁹² Primjerice, osjećaj neraspoloženja prouzročen tjelesnom ozljedom

Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 760.

Iako se radi o literaturi starijeg datuma, svi instituti se primjenjuju još i danas te nisu izmijenjeni kasnijim reformama.

¹⁹³ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 759.

¹⁹⁴ <https://www.jura.uni-bonn.de/institut-fuer-internationales-privatrecht-und-rechtsvergleichung/das-institut/prof-dr-koendgen/>, 31.1.2021.

¹⁹⁵ <https://www.uni-mannheim.de/news/nachruf-egon-lorenz-1934-2019/>, 31.1.2021.

neimovinska povreda, primjerice, povreda tijela i šteta kao posljedica vanjskih povreda, primjerice, povreda napredovanja. Neimovinska šteta se, prema Lorenzu, ne može sastojati u povredi osjećaja iz razloga nemogućnosti utvrđivanja takve povrede u sudskom postupku. Lorenz smatra kako nije moguće odrediti visinu štete u slučajevima kada je oštećenik, primjerice, bio dulji vremenski period bez svijesti uz napomenu da bi takva odšteta dovela do komercijalizacije osjećaja.¹⁹⁶ Međutim, ipak priznaje mogućnost naknade štete kod duševnih bolesti koje su dovele do povrede zdravlja te se odnose na § 847. BGB-a.¹⁹⁷

Prema Mederu, i imovinska i neimovinska šteta predstavljaju razočaranje zbog nastale povrede očekivanja, primjerice očekivanja oštećenika da može koristiti svoje vozilo u svako doba.¹⁹⁸ Primjerice, vlasnik vozila ima očekivanje da će u svakom trenutku moći koristiti svoje vozilo. Ukoliko se to očekivanje osujeti, dolazi do razočaranja odnosno pretpostavke za naknadu štete. Autor pritom ne razlikuje imovinsku i neimovinsku štetu.¹⁹⁹

Naknadu štete u njemačkom pravu uređuje § 823. BGB-a, koji određuje da onaj tko namjerno ili iz nepažnje protupravno povrijedi nečiji život, tijelo, zdravlje, slobodu, vlasništvo ili neko drugo pravo, dužan je naknaditi štetu koja nastane kao posljedica te povrede dok § 253.²⁰⁰ ograničava naknadu neimovinske štete u novcu samo na slučajeve predviđene zakonom, i to kod povrede tijela, zdravlja, slobode i seksualnog samoodređenja.

Ovdje se postavlja pitanje može li se naknada neimovinske štete proširiti i u slučajevima objektivne odgovornosti o čemu njemački pravници nisu mogli postignuti suglasnost. Valja naglasiti kako njemačko odštetno pravo ne poznaje neimovinsku štetu kod povrede ugovornih obveza.²⁰¹

¹⁹⁶ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 761.

¹⁹⁷ Navedeni članak je izbrisan kroz *Der Zweite Gesetz zur Änderung schadensersatzrechtlicher Vorschriften* te je postao sadržajem § 253. stavak 2. BGB-a

Baretić, Marko, op.cit., str.481.

¹⁹⁸ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 762.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Navedeni članak uređuje da se neimovinska šteta naknađuje u novcu samo u zakonom utvrđenim slučajevima. Ako se šteta naknađuje zbog povrede tijela, zdravlja, slobode i spolnog samoodređenja, tada je moguće i kod nastanka neimovinske štete tražiti pravičnu novčanu naknadu.

²⁰¹ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 764.

Sukladno § 844.²⁰² i 845.²⁰³ BGB-a, osim naknade štete koja pripada neposredno oštećeniku, pravo na naknadu štete oštećeniku pripada i posredno u vidu bolnine ako su duševni bolovi doveli do oštećenja zdravlja. Takve štete, odnosno štete koje pretrpe osobe kojima šteta nije neposredno nanesena, u literaturi se zovu "*Fernwirkungsschäden*", a u sudskoj praksi su prepoznate u predmetu iz 1953. u kojem je sud u Freiburgu dosudio naknadu štete oštećenici koje je oboljela od depresije radi smrti djeteta.²⁰⁴

Rentna neuroza, kao psihička reakcija oštećenika odnosno neutemeljeni strah da će izgubiti svoje prihode, predstavlja još jedan oblik neimovinske štete pri čemu se isključuju duševni poremećaji kojima je za cilj bogaćenje odnosno izbjegavanje obveze rada. Pravo na naknadu neimovinske štete imaju i osobe koje su izgubile osjet ili pak nije svjesne težine ozljede. Kod gubitka osjeta, oštećeniku se priznaje pravo na naknadu naziva „*Genugtuungsfunktion*“ koja predstavlja zadovoljenje odnosno oblik namirenja za pretrpljenu bol. Kod bagatelnih šteta odnosno, ako bi se radilo o povredama koje su kratkotrajne i neznatog opsega, oštećenik nema pravo na naknadu štete.²⁰⁵

Sukladno § 249. BGB-a onaj koji je obvezan naknaditi štetu dužan je uspostaviti stanje koje bi postojalo da nije nastupila okolnost koja obvezuje na naknadu. Ova zakonska odredba podložna je kritikama koje su osobito primjetne u slučajevima naknade štete kod oduzimanja stvari. Naime, njemački pravni sustav ne priznaje štetu koja bi oštećeniku nastala jer, primjerice, ne može koristiti osobno vozilo pa je zbog toga pretrpio neimovinsku štetu. Također, smatra se kako

²⁰² (1) U slučaju smrti osobe koja je prouzročena usmrćenjem, obveznik naknade štete ima naknaditi trošak sahrane onoj osobi koja ima obvezu plaćanja tih troškova.

(2) Ako je usmrćena osoba imala obvezu uzdržavanja treće osobe, obveznik naknade štete trećoj osobi mora naknaditi štetu putem novčane rente u onoj visini u kojoj bi usmrćena osoba za vrijeme svog vjerojatnog životnog vijeka imala obvezu uzdržavanja. Obveza naknade štete postoji i ako je treća osoba u trenutku ozljede začeta, a nije rođena.

(3) Obveznik naknade štete za prouzročenu duševnu bol uslijed usmrćenja osobe obvezan je platiti primjerenu novčanu naknadu osobi koja je u trenutku nastanka štetnog događaja bila u posebno bliskom odnosu s usmrćenom osobom. Posebno blizak odnos podrazumijeva odnos supružnika, životnog partnera, roditelja ili djeteta usmrćene osobe.

²⁰³ U slučaju usmrćenja, povrede tijela ili zdravlja te oduzimanja slobode obveznik naknade štete trećoj osobi za izmakle usluge mora naknaditi štetu u obliku novčane rente, ako je ozlijeđena osoba na temelju zakona imala obvezu trećoj osobi pružati usluge u kućanstvu ili poduzeću iste.

²⁰⁴ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 765. i 766.

²⁰⁵ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 766.

ova odredba može samo dati informaciju o opsegu štete, ali ne i je li ta šteta doista i nastala.²⁰⁶ Imovina u odštetnopravnom smislu obuhvaća ne samo prava već i obveze, a pojam imovinske štete obuhvaća i izmaklu korist, koja uopće nije dio imovine. Imovinu ne čine obveze neovisno o tome imaju li novčanu protuvrijednost, osobna svojstva ili sposobnosti ljudi kao što je stručno znanje te prava osobnosti i prava iz obiteljskih odnosa.²⁰⁷ U odštetnom pravu se kod nastanka imovinske štete njena naknada sastoji u novcu pri čemu iznos odgovara razlici između vrijednosti imovine prije i nakon prouzročenja štete.²⁰⁸ No, kod odgovornosti za štetu pojam imovine je još širi jer obuhvaća i izmaklu korist.²⁰⁹ U njemačkom pravu imovina nije objekt zaštite već se sukladno § 823. štite pojedina prava, i to život, tijelo, zdravlje, sloboda, vlasništvo ili neko drugo pravo drugoga.²¹⁰

Naknada štete može se isplatiti u jednokratnom iznosu, renti ili kombinirano. Pri odmjeravanju visine naknade štete sudovi se vode tablicama koje objavljuju sudovi u svojim zbirkama.²¹¹ Sukladno § 843. BGB-a, novčana renta predstavlja naknadu štete do koje dolazi zbog ukidanja ili umanjenja radne sposobnosti oštećenika uslijed povrede tijela ili zdravlja ili pak radi povećanja njegovih potreba. Oštećenik može zahtijevati, umjesto rente, isplatu paušalnog iznosa. Sukladno § 760. BGB-a doživotna novčana renta se plaća tri mjeseca unaprijed. Prema § 251. BGB-a, ako je povratak u prvobitno stanje nemoguć ili nedovoljan za naknadu štete prouzročene oštećeniku, obveznik naknade štete oštećeniku ima naknaditi štetu u novcu.

Njemačko pravo naknadu neimovinske štete u bitnome ograničava na deliktne povrede tijela i zdravlja te na oduzimanje slobode, sve sukladno § 253. BGB-a. Uporište za navedeno izvire iz rimskog prava koje je polazilo od načela da je tijelo slobodnog čovjeka izuzeto od novčanog vrednovanja. Međutim, kod počinjene uvrede, treba se platiti novčana kazna koja zapravo predstavlja naknadu neimovinske štete (*actio iniuriarum*).²¹²

²⁰⁶ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 753.

²⁰⁷ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1618.

²⁰⁸ Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, op.cit., str. 1621.

²⁰⁹ Ibidem.

²¹⁰ Ibidem.

²¹¹ Klarić, Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, op.cit., str. 772. i 773.

²¹²[https://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtvermögenschaden\)](https://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtvermögenschaden)), 5.11.2020.

Kroz sudsku praksu razvila se mogućnost naknade štete kod teže povrede prava osobnosti.²¹³ Kod odmjeravanja jedinstvenog iznosa naknade štete sud vodi računa o diskrecijskoj ocjeni, uzevši u obzir sve okolnosti slučaja i primjenjivu sudsku praksu. U obzir se uzimaju intenzitet i trajanje bolova i trajnih posljedica ozljeda, godine i obiteljska situacija oštećenika, činjenica jesu li stranke osigurane, ekonomska situacija štetnika i oštećenika i slične okolnosti. Orijentaciju pri odmjeravanju visine iznosa odštete pružaju, tzv. “*Schmerzensgeldtabellen*” u kojima se objavljuju okolnosti pojedinog slučaja i dosuđene naknade.²¹⁴

Današnji BGB, podložan kritici zbog njegovog uskog pristupa, potaknuo je razvoj sudske prakse te je 2000. godine doveo do izmjena zakona kojima su se pomaknule granice između imovinske i neimovinske naknade štete. Naime, tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća došlo je do znatnog povećanja broja tužbi radi naknade štete pri čemu su sudovi primijetili kako se granice između imovinske i neimovinske štete pomiču te da svrstavanje u jednu ili drugu kategoriju često nije moguće bez utvrđivanja vrijednosti povrijeđenog dobra, a da tržište određuje koje su štete mjerljive u novcu.²¹⁵ S vremenom su nastale kategorije koje se nalaze na granici između imovinske i neimovinske štete. Stoga su se sudovi odlučili na široko tumačenje § 253. BGB-a. Da bi se šteta mogla svrstati u jednu od kategorija, potrebno je je detaljno procijeniti. Međutim, komercijalizacija dobara otežava njihovu klasifikaciju. Stoga je nužno da sudovi preuski zakonski okvir šire tumače od onog uređenog člankom 253. BGB-a. Ovakvo postupanje sudova je posebice istaknuto u talijanskom pravu koje je, sukladno Codice civile, uvjetovalo naknadu neimovinske štete povredom Kaznenog zakona od strane štetnika.²¹⁶ Budući da se kaznenopravna zaštita nije smatrala dovoljnom, talijanski sudovi su, pozivajući se na ustavno pravo, razvili pravni sustav „*danno biologico*“, odnosno „*danno alla salute*“ prema kojem se, neovisno o povredi Kaznenog zakona, naknada štete dosuđuje za svako ograničenje osobnog razvitka u društvu koje je uzrokovano protupravnim narušavanjem zdravlja, odnosno dobrobiti.

²¹³ § 847, koji je bio na snazi do 2002., pravo na novčano popravljavanje neimovinske štete za bol i patnju zbog tjelesnih ozljeda, tzv. *Schmerzensgeld*, postojalo je samo ako je šteta nanesena skrivljenim ponašanjem štetnika.

²¹⁴ <https://www.koerperverletzung.com/schmerzensgeldtabelle/>, 7.11.2020.

²¹⁵ [http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtvermögenschaden\)](http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtvermögenschaden)), 5.11.2020.

²¹⁶ <https://www.altalex.com/documents/altalexpedia/2016/02/04/danno-alla-salute>, 7.11.2020.

Temeljem ovakvog pravnog sustava može se, primjerice, naknaditi šteta vlasniku pregaženog kućnog ljubimca uslijed tjeskobe i tuge koju je zbog toga pretrpio.²¹⁷

Pravni sustavi u Europi načelno su suglasni da se naknađuju one neimovinske štete koje su proizašle iz činjenice da je oštećenik pretrpio tjelesnu ozljedu ili je počinjena povreda njegovog dostojanstva, slobode ili drugog osobnog prava dok se naknada afekcijske vrijednosti stvari pri njenom uništenju ili oštećenju određuje u iznimnim slučajevima.²¹⁸ Opseg naknade neimovinske štete razlikuje se u pojedinim pravnim sustavima. Primjerice, ako vozač automobila pod utjecajem alkohola u prometnoj nesreći usmrti ili teško ozlijedi drugog sudionika u prometu, postavlja se pitanje mogu li bliski članovi obitelji žrtve ostvariti pravo na naknadu štete. U njemačkom pravu ovo je slučaj samo, ako obavijest o prometnoj nesreći prouzroči tzv. štetu zbog pretrpljenog šoka, koja je toliko teška da narušava zdravlje te je dijagnosticirana od strane liječnika.²¹⁹ Takvim posrednim oštećenicima priznaje se naknada štete jer im je zbog tuge za voljenom osobom uskraćena životna radost. Pravo na naknadu štete imaju i one osobe koje su u bliskom odnosu sa žrtvom prometne nesreće. Ako su te osobe povrh toga pretrpjele i narušenje vlastitog zdravlja, tada se iznos naknade štete uvećava.²²⁰

Ovdje skrećemo pažnju i na austrijsku sudsku praksu. Austrijski Vrhovni sud još je 1908. donio odluku da je novčano popravljjanje neimovinske štete moguće samo u slučajevima propisanim zakonom odnosno u slučaju tjelesne ozljede²²¹, u slučaju povrede prava na spolno samoodređenje²²² te u slučaju uništenja stvari.²²³ Naglašavamo kako se područje primjene pravila o novčanoj naknadi proširilo, pa tako austrijski pravници navode kako su, uz navedene odredbe, pravna osnova za pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete i odredbe §1323. i 1324. ABGB-a, koje propisuju da štetnik koji je djelovao s namjerom ili krajnjom nepažnjom duguje oštećeniku puno zadovoljenje, odnosno i naknadu neimovinske štete i to bez obzira na to jesu li

²¹⁷ <https://www.altalex.com/documents/altalexpedia/2016/02/04/danno-alla-salute>, 7.11.2020.

²¹⁸ [http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtverm%C3%B6gensschaden\)](http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtverm%C3%B6gensschaden)) 5.11.2020.

²¹⁹ [http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtverm%C3%B6gensschaden\)](http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtverm%C3%B6gensschaden)) 5.11.2020.

²²⁰ [http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtverm%C3%B6gensschaden\)](http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtverm%C3%B6gensschaden)), 9.11.2020.

²²¹ § 1325. ABGB-a

²²² § 1328. ABGB-a

²²³ § 1331. ABGB-a

tom štetnom radnjom povrijeđena prava osobnosti koja su navedena u § 1325., 1328. i 1331. ABGB ili neka druga prava osobnosti, koja u tom zakonu nisu navedena.²²⁴

4.1. Njemačka sudska praksa

U nastavku prikazujemo primjer iz njemačke sudske prakse koji se odnosi na naknadu štete. Pacijent se više tjedana liječio od peritonitisa te mu je cijelo to vrijeme bio ugrožen život. Njegova supruga podnijela je tužbu radi naknade štete s osnova „šok-štete“, i to iz razloga što je, za vrijeme suprugovog liječenja, uslijed šoka kojeg je zbog toga pretrpjela, razvila depresivni poremećaj.²²⁵ Sud je tužbu odbio uz sljedeće obrazloženje.

Imovinska šteta postoji onda kada se ona može mjeriti u novcu prema objektivnim kriterijima. Neimovinska šteta se odnosi na tjelesne ili duševne bolove te se odmjerava prema subjektivnim kriterijima odnosno utjecaju koji štetni događaj ima na život oštećenika. Psihičke smetnje koje osoba pretrpi uslijed smrtnog slučaja u prometnoj nesreći ili teškog zdravstvenog stanja bliskog člana obitelji mogu predstavljati povredu zdravlja sukladno čl. 823. st. 1. BGB-a, te se takva neimovinska šteta može naknaditi isplatom odštete za pretrpljenu bol, što se ustalilo u sudskoj praksi.²²⁶ Za ostvarivanje prava na naknadu štete kod tzv. šteta kod pretrpljenog šoka, narušeno zdravlje bliske osobe, koje se razvilo u bolest, mora se moći medicinski utvrditi.²²⁷ Vrhovni sud Savezne Republike Njemačke u ovom predmetu odlučio je da bi posljedice u odnosu na psihičke smetnje morale znatno premašiti uobičajene psihičke smetnje zbog smrti ili teške ozljede bliskog srodnika što ovdje nije slučaj

Ovakav stav njemačkog suda stavlja u nepovoljan položaj one oštećenike kojima je narušeno zdravlje. Prvenstveno, oštećenik može pretpjeti duševnu bol bez da se razvije stanje bolesti. Ujedno, takva osoba trebala bi imati pravo na naknadu štete, pa i bez provođenja vještačenja, jer je životno logično kako smrt bliskog člana obitelji uzrokuje patnju njegovim bliskim srodnicima.

²²⁴ Baretić, Marko, op.cit., str. 482.

²²⁵ <https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/oktober-2019/ersatzfaehigkeit-von-schockschaeden-im-falle-aerztlicher-behandlungsfehler>, 12.11.2020.

²²⁶ <https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/oktober-2019/ersatzfaehigkeit-von-schockschaeden-im-falle-aerztlicher-behandlungsfehler>, 12.11.2020.

²²⁷ <https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/oktober-2019/ersatzfaehigkeit-von-schockschaeden-im-falle-aerztlicher-behandlungsfehler>, 12.11.2020.

5. MEDIJSKO PRAVO

5.1. Pravni izvori u RH

Medijsko pravo kao dio građanskog prava uređeno je Ustavom RH, Konvencijom, Zakonom o pravu na pristup informacijama²²⁸, Zakonom o medijima²²⁹ (dalje u tekstu ZM)²³⁰ te Zakonom o elektroničkim medijima.²³¹ Sloboda mišljenja i izražavanja misli, zatim sloboda tiska i drugih sredstava priopćavanja, kao i zabrana cenzure, zajamčena je Ustavom.²³² S druge strane, članak 35. Ustava RH jamči štovanje i pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Ova dobra predstavljaju dva suprotstavljena pola između koji je potrebno naći ravnotežu kako bi se oba razmjerno zaštitila.²³³ Pravo na naknadu neimovinske štete zbog povrede ugleda, časti i dostojanstva također je zajamčeno Ustavom na način da se jamči se pravo na ispravak svakome kome je javnom viješću povrijeđeno Ustavom RH utvrđeno pravo.²³⁴ Pravo na čast i dostojanstvo, kao neimovinsko dobro koje pripada svakoj osobi, jamči se i fizičkim i pravnim osobama.

Konvencija²³⁵ štiti slobodu širenja informacija bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice.²³⁶ Međutim, takva sloboda može se ograničiti, između ostalog, radi zaštite ugleda ili prava drugih. Usprkos tome što Konvencija promiče navedene slobode, ista ne štiti eksplicitno slobodu tiska iz čega proizlazi pravo građana na zaštitu od neželjenog publiciteta²³⁷, pogotovo

²²⁸ NN 25/13, 85/15

²²⁹ Ranije Zakon o javnom priopćavanju koji je prestao važiti s danom 8.5.2004., odnosno s danom stupanja na snagu Zakona o medijima

²³⁰ NN 59/04, 84/11, 81/13

²³¹ NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13

²³² Čl. 38. Ustava

²³³ Crnić, Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, Pravo u gospodarstvu, 2014., str. 304.

²³⁴ Čl. 38. stavak 4. Ustava RH

²³⁵ MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10-dalje u tekstu: Konvencija

²³⁶ Čl. 10.1

²³⁷ Jakovljević, David, Neimovinska šteta prouzročena informacijom objavljenom u medijima, Pravnik, 2017., str. 24.

imajući u vidu kako Konvencija štiti privatni i obiteljski života, dom i dopisivanje.²³⁸ Postavlja se pitanje kako zaštititi vrijednosti istog ranga pa je u praksi zauzet stav da, ukoliko postoji opravdani interes javnosti za informacijom, sloboda izražavanja smatra se važnijom od prava na zaštitu privatnosti.²³⁹ Možemo se složiti s ovom tvrdnjom, pod uvjetom da se doista radi o informaciji koja je ima takav značaj da ju treba podijeliti sa javnošću.

Međunarodna federacija novinara u Bordeauxu donijela je 1954. Deklaraciju o načelima ponašanja novinara koja se koristi kao standard etičkog ponašanja novinara i u svojih devet članaka razrađuje koja su prava i dužnosti novinara.^{240 241 242}

5.2. Pretpostavke odgovornosti za štetu

Naš ZM, između ostalog, uređuje prava i obveze nakladnika kao i ostvarivanje oštećenikovog prava na ispravak i odgovor.²⁴³ Nakladnik koji informacijom objavljenom u mediju prouzroči drugome štetu dužan ju je naknaditi.²⁴⁴ Prema ZM-u, šteta je umanjeње nečije imovine ili sprječavanje njezina povećanja (materijalna šteta) te nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta). Novi ZOO, pak, štetu definira kao umanjeње nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti

²³⁸ Čl. 8.1.

²³⁹ Jakovljević, David, op.cit., str. 25.

²⁴⁰ Crnić, Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, op.cit., str. 311.

²⁴¹ <http://www.hazud.hr/deklaracija-medunarodne-federacije-novinara-koja-sluzi-kao-eticki-standard-profesionalnog-ponasanja-novinara>, 2.5.2020.

²⁴² Deklaracija određuje sljedeće: poštovanje istine i prava javnosti na istinu prava je dužnost novinara, U obavljanju svojih dužnosti, novinar će uvijek braniti načela slobode i pravo na objektivan komentar ili kritiku te će izvještavati u skladu s činjenicama kojima podrijetlo dobro poznaje, neće izostaviti bitnu informaciju ili krivotvoriti dokumente te će se uvijek koristiti moralnim metodama, kako bi došao do vijesti, fotografije ili dokumenta. Također, novinar će sve poduzeti kako bi ispravio objavljenu informaciju čim se ispostavi da je namjerno netočna, pa i bez intervencije ispravka i poštovat će profesionalne tajne u svezi s izvorima informacije koju je dobio u povjerenju. Novinar je svjestan opasnosti od diskriminacije koju nerijetko potiču mediji, te će sve učiniti da izbjegne produbljivanje takve diskriminacije, posebno one koja je utemeljena na razlikama u rasi, spolu, vjeri itd. Novinar će smatrati velikom uvredom: plagijat, zlobne pogrešne interpretacije klevete i neosnovane optužbe, a i prihvaćanje mita radi tiskanja neke informacije. Novinar vrijedan ovoga naziva smatrat će svojom dužnošću slijediti već spomenuta načela.

²⁴³ Čl.1.

²⁴⁴ Čl.21.st.1.

(neimovinska šteta). Iz navedenog proizlazi kako novi ZOO prihvaća objektivnu koncepciju neimovinske štete što bi konkretno značilo da oštećenik u dokaznom postupku više ne mora utvrđivati je li objavom netočne informacije trpio duševne boli ili strah, kao ni jesu li oni bili tolikog intenziteta i trajanja da opravdavaju odmjeravanje pravične novčane naknade već se mora utvrditi činjenica jesu li mu objavljenim informacijama povrijeđena prava osobnosti.²⁴⁵

5.3. Popravljanje štete

Oštećenik može tražiti naknadu i neimovinske i imovinske štete. ZM u određivanju naknade štete daje primat objavljivanju ispravka informacije, odnosno ispriči ako ispravak nije moguć, dok se naknada štete određuje sukladno općim propisima obveznog prava.²⁴⁶

Zakon o medijima je u odnosu na ZOO *lex specialis* što znači da njegove odredbe imaju pravni primat pred odredbama ZOO-a.²⁴⁷ Uzevši u obzir datum stupanja na snagu, ZOO je u odnosu na Zakon o medijima *lex posterior*, no to, imajući u vidu specijalnost ZM-a potonjeg ne dovodi do primjene načela *lex posterior derogat legi priori*.²⁴⁸ Stoga je potrebno definiciju štete iz ZM-a uskladiti s definicijom štete iz ZOO-a 05, osobito u dijelu koji se odnosi na naknadu neimovinske štete koja se po novom ZOO-u definira kao povreda prava osobnosti pa se tako u dokaznom postupku više ne mora utvrđivati je li objavom netočne informacije oštećenik trpio duševne bolove i strah kao ni jesu li oni bili tolikog intenziteta i trajanja da opravdavaju odmjeravanje pravične novčane naknade s te osnove već se dokazima mora utvrditi činjenica da su mu je objavljenim informacijama doista povrijeđeno pravo osobnosti.²⁴⁹ Također, i pravne osobe imaju pravo na naknadu štete zbog povrede prava osobnosti u parnicama radi naknade neimovinske štete prouzročene objavom sporne informacije u kojima je obveza nastala nakon

²⁴⁵ Jakovljević, David, *op.cit.*, str. 27. i 28.

²⁴⁶ Jelusić, Damir, *Objava presude kao naknada neimovinske štete počinjene medijskom informacijom-shvaćanje VSRH, Pravo u gospodarstvu*, 2016, str.160.

²⁴⁷ Jakovljević, David, *op.cit.*, str. 27.

²⁴⁸ *Ibidem*.

²⁴⁹ Jelusić, Damir, *Naknada štete zbog objave spornih informacija u medijima*

<https://informatior.hr/strucni-clanci/naknada-stete-zbog-objave-spornih-informacija-u-medijima>, 15.7.2020.

stupanja na snagu važećeg ZOO-a 05 pa bi i u tom smislu trebalo provesti usklađenje.²⁵⁰ U praksi je potrebno utvrditi na koji način treba vrednovati nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalnu štetu iz članka 21. stavak 2. ZM-a), odnosno radi li se o pravnim osnovama prema kojima se prosuđuje visina pravične novčane naknade.²⁵¹ Ovdje treba primijeniti koncept novog uređenja neimovinske štete iz ZOO 05, i to isključivo od trenutka stupanja na snagu tog Zakona odnosno od 01.01.2006. Do tog trenutka primjenjuje se ZOO 78/91 prema kojem oblici nematerijalne štete iz ZM-a, koji se sastoje u nanošenju drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha, predstavljaju pravne osnove na temelju kojih se sukladno članku 21. stavak 1. ZM-a dosuđuje pravična novčana naknada nematerijalne štete.²⁵²

Uz naknadu štete, oštećenik ima pravo u slučaju povrede prava osobnosti zatražiti, sukladno članku 1099. ZOO-a 05, a na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, zatim povlačenje izjave kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom.

Kada promatramo njemačku sudsku praksu, zanimljiva je odluka njemačkog Vrhovnog suda koji je 1995. u reviziji presude u predmetu *Caroline od Monaka*²⁵³ zauzeo stajalište da u slučaju zadiranja u nečije pravo osobnosti putem tiska ili drugih medija s ciljem ostvarivanja novčane dobiti pravična novčana naknada mora biti ekvivalent dobitku koji je štetnik namjeravao ostvariti odnosno namjeravani dobitak mora se potpuno oduzeti pa tako pravična novčana naknada neimovinske štete ima ponajprije kompenzacijsku i preventivnu funkciju, a posljedično i satisfakcijsku funkciju.²⁵⁴

Prema našem pravu, u određenim, taksativno navedenim slučajevima, nakladnik ne odgovara za štetu, i to ako je informacija kojom je šteta učinjena:

– vjerno izvješće s rasprave na sjednici tijela zakonodavne, izvršne ili sudbene vlasti, te tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili na javnom skupu ili je prenesena iz akta

²⁵⁰ Ibidem.

²⁵¹ Borić, Željko, *Odgovornost nakladnika za štetu*
<https://informator.hr/strucni-clanci/1981>, 15.7.2020.

²⁵² Ibidem.

²⁵³ Radilo se o tužbi povodom obavljanja izmišljenog intervjua s monegaškom princezom kao i njene fotomontaže
Baretić, Marko, *op.cit.*, str. 494.

²⁵⁴ Baretić, Marko, *op.cit.*, str. 498.

tijela zakonodavne, izvršne ili sudbene vlasti ili tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a njezin smisao nije promijenjen uredničkom obradom,²⁵⁵

– objavljena unutar autoriziranog intervjua²⁵⁶,

– utemeljena na točnim činjenicama ili na činjenicama za koje je autor imao osnovani razlog povjerovati da su točne i poduzeo je sve potrebne mjere za provjeru njihove točnosti, a postojalo je opravdano zanimanje javnosti za objavu te informacije i ako je postupano u dobroj vjeri²⁵⁷,

– fotografija oštećenika snimljena na javnome mjestu ili je fotografija oštećenika snimljena uz njegovo znanje i pristanak radi objavljivanja, a oštećenik nije zabranio objavljivanje, odnosno ograničio pravo autora fotografije na iskorištavanje djela,²⁵⁸

– točna, a iz okolnosti slučaja proizlazi da je novinar u dobroj vjeri zaključio da se oštećenik slaže s njezinim objavljivanjem,

– proizašla iz vrijednosnih sudova autora čije je objavljivanje bilo u javnom interesu i ako je ta informacija dana u dobroj vjeri.²⁵⁹

Neimovinska šteta se, u pravilu, naknađuje objavljivanjem ispravka sporne informacije i isprikom nakladnika te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava.²⁶⁰

²⁵⁵ Presudom VSRH posl.br. Rev-969/12 od 10.7.2012. zauzet je stav da nakladnik ne odgovara za štetu kada informacije objavljene u novinskom članku odgovaraju istini odnosno sadržajno su istovjetne i vjerno prenesene iz sadržaja kaznenog postupka koji se vodi pred sudom. <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba805c3405>, 5.5.2020.

²⁵⁶ Presudom ŽŠ u Koprivnici posl.br. Gž-1296/03 od 4.12.2003. sud je presudio da se nakladnik ne može osloboditi odgovornosti za štetu zbog objavljivanja informacije za neistine koje je treća osoba iznijela u svom intervjuu bez obzira što je taj razgovor autorizirala ta treća osoba. <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80522d2b>, 5.5.2020.

²⁵⁷ Presudom VSRH posl.br. Rev-129/05 od 19.5.2005. zauzet je stav da se novinarka koja je postupala u dobroj vjeri pri iznošenju vrijednosnih sudova oslobađa obveze naknade štete od objavljene informacije. <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8052ae63>, 5.5.2020.

²⁵⁸ Presudom Ustavnog suda Republike Hrvatske posl.br. U-III-4056/2003 od 5.7.2007. odbijena je ustavna tužba podnositeljice (tjednika) protiv drugostupanjske presude Županijskog suda u Zagrebu posl.br. broj: Gž-4432/01-2 od 26.8.2003. kojom je preinačena presuda Općinskog suda u Zagrebu posl.br. Pn-2788/95 od 14.4.2000., na način da je podnositeljica dužna platiti tužiteljici iznos od 30.000,00 kuna sa zakonskim zateznim kamatama i naknaditi joj parnični trošak radi objave fotografija mrtvog tužiteljičinog brata u sanitarnim prostorijama ugostiteljskog objekta radi duševne boli i povrede pijeteta. <https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/fODluka.xsp?action=openDocument&documentId=C12570D30061CE53C1257313002705C7>, 5.5.2020.

²⁵⁹ Oslobodjenje nakladnika od odgovornosti za štetu ne odnosi se na osobne podatke kojih je tajnost propisana zakonom, na informacije o maloljetnim osobama te informacije prikupljene na nezakonit način, sve sukladno čl.21 st. 5. ZM-a.

²⁶⁰ Jakovljević, David, op.cit., str. 28.

Pretpostavka za podnošenje tužbe za naknadu neimovinske štete sukladno općim propisima obveznog prava podnošenje je zahtjeva nakladniku da objavi ispravak sporne informacije odnosno ispriku kada ispravak nije moguć. Podnošenje zahtjeva ne smije predstavljati pretjerani formalizam za oštećenika, odnosno nije odlučna forma zahtjeva, već sama činjenica da je zahtjev podnesen.²⁶¹ Ukoliko objava ispravka informacije odnosno isprika ne bi predstavljala odgovarajuću naknadu pretrpljene nematerijalne štete, oštećenik ima pravo podnijeti tužbu radi naknade štete isplatom u novcu.²⁶²

I ZOO 05 i ZM reguliraju novčane i nenovčane oblike pružanja satisfakcije oštećeniku s razlikom da ZOO 05²⁶³ pruža mogućnost odabira više načina određivanja nenovčane satisfakcije, i to objavljivanje presude, odnosno ispravka, zatim povlačenje izjave kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom, na trošak štetnika.²⁶⁴ Do 2010. oštećenik se pri ostvarivanju svojih prava mogao poslužiti kumulativno ZM-om i ZOO-om pa je tako nakladnik, uz naknadu bilo imovinske bilo neimovinske štete, bio dužan objaviti pravomoćnu osuđujuću presudu u mediju u kojem je bio objavljen sporni članak.²⁶⁵ Međutim, VSRH zauzeo je 2010. pravno shvaćanje kako slijedi *„...Prema odredbi čl. 22. st. 1. ZM proizlazi da se nematerijalna šteta u pravilu naknađuje objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika, te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Odredbom iz čl. 21. ZM uređena je odgovornost nakladnika za prouzročenu štetu, koja može biti imovinska i neimovinska, te se propisuje dužnost nakladnika na naknadu štete koju drugome prouzroči informacijom objavljenom u mediju, a na postupak za utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete primjenjuju se propisi o obveznim odnosima, ako ZM ne propisuje drugačije. Slijedom navedenog, odredbe ZM o odgovornosti za štetu učinjenu u medijima, prema tom zakonu, ne uključuju i reparaciju u vidu objavljivanja presude kako to*

²⁶¹ Takvo pravno shvaćanje zauzeo je VSRH presudom od 17.10.2018. posl.br. Rev 2212/2018-2

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba808f8cc3&q=>, 10.5.2020.

²⁶² Šušić, Barbara, Odgovornost nakladnika za nematerijalnu štetu, Hrvatska pravna revija, 2017., str. 25.

²⁶³ Čl. 1099. ZOO-a

²⁶⁴ Jelušić, Damir, Objava presude kao naknada neimovinske štete počinjene medijskom informacijom-shvaćanje VSRH, op.cit., str. 162.

²⁶⁵ Jelušić, Damir: Objava pravomoćne presude u medijima kao dopušten oblik popravljivanja neimovinske štete, Pravo i porezi br. 9/18, 2018., str. 26.

*tužitelj traži tužbenim zahtjevom s kojim je odbijen. Odredbom iz čl. 1099. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 35/05 – dalje ZOO) propisano je da u slučaju povrede prava osobnosti oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenjem izjave kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom naknadom. Navedena odredba ZOO opća je odredba po kojoj oštećenik može zahtijevati objavljivanje presude, odnosno ispravka ili povlačenja izjave kojom je povreda učinjena, kada povreda prava osobnosti nije učinjena u medijima. Ako je pak ta povreda učinjena u medijima, tada se pravo oštećenika u odnosu na ispravak mora prosuđivati po posebnom propisu, a to je za konkretni slučaj čl. 22. ZM, a ti posebni propisi, odnosno odredbe ZM-a, ne uključuju i objavljivanje presude kako to traži tužitelj. Prema tome, samo se postupak utvrđivanja odgovornosti nakladnika za neimovinsku štetu prosuđuje primjenom općih propisa obveznog prava, ali se reparacija vrši po posebnom propisu i samo na način propisan odredbama ZM, što ne uključuje i objavu presude kojom je utvrđena neimovinska šteta i dosuđen odgovarajući iznos novčane satisfakcije.*²⁶⁶

Iz navedenog proizlazi kako naknada štete po ZM-u ne uključuje i objavu presude, i to iz razloga što odredba čl. 1099. ZOO-a predstavlja opću odredbu po kojoj oštećenik može zahtijevati objavljivanje presude, odnosno ispravka ili povlačenja izjave kojom je povreda učinjena, kada povreda prava osobnosti nije učinjena u medijima. Ako je ta povreda učinjena u medijima, tada se pravo oštećenika u odnosu na ispravak mora prosuđivati po čl. 22. ZM-a, a kao što smo naveli, ZM ne predviđa objavu presude kao način obeštećenja.²⁶⁷ VSRH je 2017. na sjednici odjela zauzeo novo pravno shvaćanje prema kojem je objava pravomoćne presude u tiskovini dopušten oblik popravljivanja neimovinske štete u postupcima koji se vode prema ZM-u.²⁶⁸ Navedeno pravno shvaćanje otvara nova pitanja o načinu objave pravomoćne presude, uzevši u obzir kako se pravomoćna presuda može objaviti samo u tiskovini, pa se postavlja pitanje kako popraviti štetu u slučaju počinjenja štete u elektroničkim medijima. Odgovor na to pitanje dao je

²⁶⁶ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 1661/10-2 od 03.11.2010.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805a75f6&q=>

²⁶⁷ Jelušić, Damir, Objava presude kao naknada neimovinske štete počinjene medijskom informacijom-shvaćanje VSRH, opt.cit., str. 164.

²⁶⁸ Jelušić, Damir: Objava pravomoćne presude u medijima kao dopušten oblik popravljivanja neimovinske štete, op.cit., str. 29.

VSRH u presudi od 23.01.2018. posl.br. Rev-1331/16-2 koji je zauzeo stajalište kako nema zapreke da se kod zahtjeva za popravlanje štete zbog povrede prava osobnosti objavom informacije u medijima kao jedan od načina popravlanja te štete traži i objava presude u istom mediju u kojem je sporna informacija i objavljena, a to sve temeljem odredbe čl. 22. st. 1. ZM u vezi čl. 1099. i čl. 1100. ZOO-a. Također, nema nikakvih zapreka da se kod zahtjeva za popravlanje nematerijalne štete ili naknadu štete sukladno čl. 21. i čl. 22. ZM traži i uklanjanje radnje ili izvora kojima se povrjeđuje pravo osobnosti, a to je i traženje uklanjanja spornog teksta s internetskog portala koji je bio osnova za naknadu nematerijalne štete sukladno čl. 1048. ZOO-a. Pritom sud ističe da su danas novi mediji dostupni globalno i obuhvaćaju cijeli svijet pa je tako putem interneta moguće u svakom trenutku doći do ogromnog broja informacija koje su pohranjene i objavljene godinama ranije pa stoga nema učinkovite pravne zaštite bez mogućnosti uklanjanja spornih sadržaja s interneta jer se u protivnom nastavlja s postupcima povrede prava osobnosti i čak povećava šteta.²⁶⁹ Smatramo kako je ovakva sudska praksa dobrodošla, obzirom da su elektronički mediji sve više zastupljeni u razmjeni informacija te su oni upravo ti čije objavljivanje sadržaja dovodi do nastanka štete.

U sudskom postupku tužitelj je dužan dokazati postojanje pretpostavki odgovornosti za štetu, dok postojanje pretpostavki za oslobođenje od odgovornosti za štetu dokazuje tuženik. Ako je informacija autorizirana, a pojedini dijelovi sadrže očevidne uvrede ili klevete, autorizacija ne isključuje i solidarnu odgovornost nakladnika i glavnog urednika, ukoliko nisu postupali u dobroj vjeri.²⁷⁰

Kod povrede prava osobnosti iz članka 19. stavak 2. ZOO-a²⁷¹, sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi fizičkoj osobi pravičnu novčanu naknadu. Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju duševnih boli koje je fizička osoba pretrpjela zbog povreda spomenutih prava osobnosti.²⁷² Za povredu ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe sud će dosuditi pravičnu novčanu naknadu pod pretpostavkama iz članka 1100. stavak 3. ZOO-a.

²⁶⁹ <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80724757&q=> , 1.8.2020.

²⁷⁰ Čl. 21. st. 6. i 7. ZM-a

²⁷¹ Prava osobnosti fizičkih osoba su, primjerice, pravo na ugled, čast, dostojanstvo i ime, dok prava osobnosti pravnih osoba osobito uključuju pravo na ugled i dobar glas, čast, ime odnosno tvrtku.

²⁷² Članak 1100. stavak 1. i 2. ZOO-a

Zakon o medijima također uređuje naknadu štete zbog povrede ugleda i/ili časti. Ugled se definira kao dobar glas, čast, poštovanje, priznanje te uvažavanje.²⁷³ Čast i dostojanstvo s jedne strane i ugled s druge strane mogu biti ugroženi postupanjem koje najčešće kvalificiramo kao uvredu²⁷⁴ ili klevetu.²⁷⁵ Uvreda je svako izražavanje omalovažavanja drugog odnosno nepoštovanja tuđe časti, dostojanstva i ugleda.²⁷⁶ Kleveta je iznošenje ili prenošenje neistinite činjenične tvrdnje, za koju onaj koji ju prenosi zna da je neistinita, a koja može škoditi nečijoj časti ili ugledu.²⁷⁷ Posebnu težinu imaju uvrede ili klevete objavljene u medijima, posljedica čega može biti viši stupanj povrede prava osobnosti.

Zbog povrede časti, dostojanstva i/ili ugleda, oštećenici mogu zahtijevati različite oblike zaštite, i to zaštitu u kaznenom postupku i zaštitu u građanskom postupku u vidu naknade imovinske štete, naknade neimovinske štete te objavljivanja ispravka informacije. Oštećenik se može poslužiti svojim pravom da iskoristi samo određene oblike zaštite svoje osobnosti ili se istodobno može koristiti svim navedenim oblicima zaštite. Također, valja imati na umu da se oštećenik zbog duševnih boli izazvanih povredom časti i/ili ugleda može zaštititi u situaciji kada je do te povrede došlo u sredstvima javnog priopćivanja, ali i na drugi način pri čemu se primjenjuju posebne odredbe o odgovornosti za štetu koja nastane informacijom objavljenom u medijima koje sadržava ZM.

U odnosu na ispravak, on se mora objaviti, sukladno članku 41. stavak 1. ZM-a, bez promjena i dopuna na istom ili istovrijednom mjestu programskog prostora i na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi, no iz prakse je poznato kako tome nije slučaj. Time se dodatno vrijeđa pravo na čast, ugled i dostojanstvo povrijeđene osobe odnosno kod oštećenika može izazvati osjećaj frustracije, a može se tumačiti i kao oblik šikaniranja. Prema našem mišljenju, takvo ponašanje štetnika predstavlja i težak oblik diskriminacije po članku 6. ZSD-a jer su vidjeli da nakladnik iskorištavanjem svog medijskog položaja žrtvu medijskog napisa stavlja u neravnotežan položaj. O tome bi sud morao voditi računa pri odmjeravanju višeg iznosa naknade neimovinske štete. Duševne boli koje trpi

²⁷³ <https://jezikoslovac.com/word/tzsy>, 15.7.2021.

²⁷⁴ Članak 147. Kaznenog zakona (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19)-dalje u tekstu: KZ

²⁷⁵ Članak 149. KZ-a

²⁷⁶ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63546>, 2.8.2020.

²⁷⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63546>, 2.8.2020.

oštećenik mogle bi biti osnova za dosuđenje pravične novčane naknade po članku 1100. ZOO-a zbog povrede prava osobnosti na ugled i dostojanstvo, kao i zbog povrede prava na duševno zdravlje remećenjem dotadašnjeg duševnog mira. Iz tog razloga dopušteno je kumulirati zahtjeve za nenovčanu naknadu štete po članku 1099. ZOO-a ili članku 22. ZM-a sa zahtjevom za isplatu pravične novčane naknade po članku 1100. ZOO-a.

Kada se ispravak ne bi izvršio sukladno članku 41. stavak 1. ZM-a, oštećenik, odnosno ovrhovoditelj, također ima mogućnost od nadležnog suda zatražiti izricanje sudskih penala na teret dužnika odnosno ovršenika za svaki dan zakašnjenja u postupanju, sukladno u članku 247. OZ-a.

Kod odmjeravanja visine naknade štete po ZOO-u, sud nema zakonsku osnovu uzeti u obzir kriterije koji su bitni u donošenju odluke o visini pravične novčane naknade, a to su čitanost/gledanost/slušanost medija u trenutku objave informacije i nastojanje nakladnika da pričinjenu štetu promptno sanira ili djelomično sanira nenovčanim oblicima popravljjanja neimovinske štete, a koji kriteriji bi se svakako trebali uzeti u obzir.²⁷⁸

Zaključno, neimovinska šteta se naknađuje, u pravilu, sukladno članku 22. stavak 1. ZM-a objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Za naknadu imovinske štete trebaju se isključivo, sukladno članku 21. stavak 3. ZM-a, primijeniti odredbe ZOO-a dok se za naknadu nematerijalne štete prvenstveno moraju primijeniti odredbe ZM-a pa tek supsidijarno ZOO.²⁷⁹

²⁷⁸ Jelušić, Damir, Naknada štete zbog objave spornih informacija u medijima

<https://informator.hr/strucni-clanci/naknada-stete-zbog-objave-spornih-informacija-u-medijima>, 15.7.2020.

²⁷⁹ Takav pravni stav je zauzeo i VSRH presudom posl.br. Rev 1114/2009-2 od 15.10. 2009.:... *S obzirom na ozbiljnost, tj. težinu objavljene neistinite informacije, samo objava isprike ne može se smatrati odgovarajućom naknadom štete, a kako to tuženik smatra, već je naprotiv bilo primjereno dosuditi novčanu naknadu, i baš u iznosu kako su to učinili nižestupanjski sudovi, a čime je ostvarena naknada tužitelju u smislu odredbe čl. 22. ZM.*” Prema navedenom se samo objava isprike ne može se smatrati odgovarajućom naknadom štete, već se naknada štete kumulira s primjerenom novčanom naknadom.

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2009RevB1114A2>, 10.8.2020.

5.4. Sudska praksa po Zakonu o medijima

5.4.1. Naknada štete u slučaju obave fotografije snimljene na javnom mjestu

Presudom posl.br. U-III-4365/2005 USRH zauzeo je stav da se fotografije snimljene na javnim mjestima mogu slobodno objavljivati bez pristanka osobe koja se nalazi na fotografiji, time potvrdivši činjenicu da osoba boravkom na javnom mjestu gubi dio privatnosti.²⁸⁰ U tom smislu se u sudskom sporu trebalo utvrditi je li mjesto na kojem je snimljena fotografija javno mjesto ili pak je za pristup na takvo mjesto potrebna posebna dozvola.²⁸¹ Stoga su sudovi, bez obzira je li nastala šteta, dužni prvenstveno utvrditi svojstvo mjesta gdje je fotografija snimljena. U ovom predmetu sud je naveo: „...što se tiče objavljivanja podnositeljeve fotografije koju on nije tuženiku ni dao, niti pristao na njenu objavu, utvrđeno je da je podnositeljeva fotografija snimljena na javnom mjestu...Kako podnositelj nije dokazao da su informacije koje su o njemu u spornom članku objavljene neobjektivne i neistinite te polazeći od toga da njegova fotografija, koja je uz navedeni članak objavljena, nije pribavljena niti objavljena na nezakonit način, to su sudovi u cijelosti odbili njegov tužbeni zahtjev za naknadu štete...“²⁸² Iz navedenog proizlazi da se fotografije snimljene na javnom mjestu smiju objavljivati, bez obveze naknade štete s čime se slažemo. Presudom ŽSZG posl.br. Gž-1041/97 kojom je sud utvrdio da „...Ako je glavna informacija negativno intonirana, a kao ilustracija se objavi fotografija snimljena na javnom mjestu, ali koja nema povezanosti s osobama o kojima se u glavnoj informaciji radi, tada treba uzeti da se tada negativni tok glavne informacije svakako povratnom vezom reflektira na osobe na fotografiji. U tom se slučaju nakladnik neće moći osloboditi svoje odgovornosti, ako pri tom bude narušena čast, odnosno ugled tih osoba, mada su zadovoljeni uvjeti koje propisuje člankom

²⁸⁰ Jelušić, Damir, Odgovornost nakladnika medija za objavu fotografija snimljenih na javnim mjestima, Pravo i porezi, 2008., str. 80.

²⁸¹ Jelušić, Damir, Odgovornost nakladnika medija za objavu fotografija snimljenih na javnim mjestima, op.cit., str. 79.

²⁸² Jelušić, Damir, Odgovornost nakladnika medija za objavu fotografija snimljenih na javnim mjestima, op.cit., str. 81.

21. stavak 4. Zakona o medijima...²⁸³ Iz navedene presude proizlazi da sud, neutemeljeno, u određenim situacijama koje bi za oštećenika predstavljale eventualnu povredu prava osobnosti, usvaja oštećenikov tužbeni zahtjev, pritom ne utvrđujući radi li se o fotografiji snimljenoj na javnom mjestu čime je povrijedio materijalno pravo.

5.4.2. Pasivna legitimacija kod naknade štete po Zakonu o medijima

USRH u presudi posl.br. U-III-1558/2000 navodi da se kao štetnik može označiti i autor informacije-novinar, i to iz razloga kako slijedi: „...Zakon o javnom priopćavanju uređivao je odgovornost nakladnika za štetu koju informacijom u javnim glasilu prouzroči drugome, ali time nije isključeno pravo oštećenika i na naknadu štete po pravilima Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99; dalje ZOO) od onoga čijom su mu radnjom uzrokovani duševni bolovi zbog povrede ugleda i časti (članak 200. stavak 1. ZOO), što u konkretnom slučaju znači da pod pretpostavkama iz članka 154. ZOO za štetu odgovara i drugotuženik...“²⁸⁴ Novinar odgovara za štetu po odredbama ZOO-a²⁸⁵, i to kao radnik, ako je u radnom odnosu kod nakladnika, samo za štetu koju je prouzročio namjerno.²⁸⁶ Ukoliko se radi o novinaru koji nije u radnom odnosu, *argumentum a contrario*, novinar odgovara za štetu i u slučajevima kada ju ne počini namjerno.

5.4.3. Zahtjev za ispravak informacije kao pretpostavka za podnošenje tužbe radi naknade štete

Sud je presudom VSRH posl.br. Rev 586/13-2 od 27.3.2013. zauzeo stav da „Sud drugog stupnja tumači pojam „nakladnika“ doslovno, strogo i gramatički usko (*stricto sensu*) s posljedicom odbacivanja tužbe kao nedopuštene ako se tužitelj prethodno ne obrati nominalno baš samom nakladniku, iako je zahtjev pravodobno podnesen glavnom uredniku nakladnikovog medija.

²⁸³ Jelusić, Damir, Odgovornost nakladnika medija za objavu fotografija snimljenih na javnim mjestima, op.cit., str. 80.

²⁸⁴ Jelusić, Damir, Objava presude kao naknada neimovinske štete počinjene medijskom informacijom-shvaćanje VSRH, op.cit., str. 170.

²⁸⁵ Crnić, Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, op.cit., str. 321. i 322.

²⁸⁶ Čl. 1061. st. 2. ZOO-a

Prema ocjeni ovog suda za pravilnu primjenu članka 22. ZM-a potrebno je sagledati: a) sistematiku zakona (nomotehničko uređenje) b) odnos nakladnika i glavnog urednika c) zakonsku svrhu instituta ispravka u tiskovnom pravu....

U čl. 1. ZM-a propisano je da se tim zakonom između ostalog uređuju prava i obveza nakladnik i prava na ispravak pa su s tim u svezi „prava i obveze nakladnika“ posebna materija sistematizirana u Glavi III. Zakona (upravo pod tim nazivom), u kojoj nema ni jednog propisa o obvezi nakladnika da objavi ispravak informacije. S druge strane, u Glavi VI. Zakona (Objavljivanje ispravka i odgovora) cjelovito je i zaokruženo regulirana ova materija uz temeljnu odredbu čl. 40. (o pravu na ispravak objavljene informacije) kao zakonsku razradu ustavom zaštićenog i zajamčenog prava. Izvan Glave VI. Zakona nema ni jednog propisa koji bi bio uporište za stav o postojanju posebnog zahtjeva za objavu ispravka o kojem bi odlučivao nakladnik...Kad se i ako se citirana odredba tumači gramatički slijedilo bi da uvjet za tužbu nije ispravak nego „zatraženje“ objave ispravka od nakladnika bez ikakvog određenja forme ili sadržaja takvog traženja. Ono bi, dakle, bilo moguće i dopustivo (jer nije ničim zabranjeno) i usmenim putem, pa i implicitno. Upravo u kontekstu takvog tumačenja dolazi u obzir zaključak da Zahtjev upućen glavnom uredniku logički implicira obraćanje nakladniku, između ostaloga i zato što je glavni urednik nakladnikov zaposlenik zadužen i imenovan za uređivanje medija. S obzirom da „traženje“ nije opisano, nakladnik ga može jednostavno negirati kao takvo, ma kakav sadržaj ono imalo. Logički, pravno i etički: uvjetovati zaštitu postojećega Ustavom zajamčenog prava ostvarivanjem nemogućih uvjeta ne može biti sadržajem i svrhom Zakona...

Odredbom iz članka 38. stavka 4. Ustava RH zajamčeno je pravo na ispravak škodljive informacije, odnosno to se pravo jamči svakome komu je javnom viješću povrijeđeno Ustavom utvrđeno pravo. Zato je u samom temelju zahtjeva za objavu ispravka (pa i kada je taj zahtjev procesna pretpostavka dopustivosti tužbe za naknadu štete) nužno uključeno navedeno subjektivno pravo bazirano na Ustavu. Posljedica toga prava je pravno utuživa obveza glavnog urednika (a ne nakladnika) da objavi ispravak informacije sukladno postupku koji je zakonom reguliran. Pravo na ispravak (s posljedicom utužive obveze glavnog urednika da ispravak objavi) jedini je način naknade nematerijalne štete uzrokovane javnom informacijom koji je zajamčen Ustavom. RH.²⁸⁷ Ovu odluku smatramo važnom za razvoj prava kroz sudsku praksu jer je VSRH odlučio tumačiti članak 22. ZM-a na način da se zahtjev za ispravak sporne

²⁸⁷ <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba805d5857>, 15.8.2020.

informacije može, osim nakladniku, uputiti i glavnom uredniku što je svakako važno za ujednačavanje sudske prakse.

5.4.4. Oslobođenje od odgovornosti za štetu

Vrijednosni sudovi, kao oblik mišljenja, temelj su za oslobođenje od odgovornosti za štetu što potvrđuje VSRH u presudi posl.br. Rev-129/05 od 19.5.2005., ali ne i ako je vrijednosni sud objavljen u informaciji iznesen na uvredljiv način što je stav zauzet u presudi posl.br. Rev-1405/01 od 20.1.2004.²⁸⁸ Pritom vrijednosni sud, koji sadrži neprovjerene informacije, predstavlja grubo klevetnički napad usmjeren prema oštećeniku.²⁸⁹

6. MOBBING, DISKRIMINACIJA I UZNEMIRAVANJE

6.1. Pravni izvori u RH

Osamdesetih godina 20. stoljeća ljudska prava postala su ključni dio europskog pravnog poretka.²⁹⁰ Ovdje posebno ističemo važnost Konvencije, kao međunarodnog ugovora koji definira temeljna ljudska prava i slobode kao i način na koja se ona štite.²⁹¹ S tim u vezi osnovan je Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP), s ciljem osiguranja poštovanja obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom i dodatnim protokolima.²⁹²

Ugovorom o Europskoj uniji (2016/C 202/01) promiče se ravnopravnost spolova te se zabranjuje svaka vrsta diskriminacije.²⁹³ Navedeno je razvidno iz članka 10. koji propisuje kako je pri

²⁸⁸ Crnić, Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, op.cit., str. 313 i 314.

²⁸⁹ Crnić, Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, op.cit., str. 320.

²⁹⁰

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/15012016/Nacionalni%20program%20za%20C5%A1tite%20i%20opromicanja%20ljudskih%20prava%20za%20razdoblje%20od%202013%20do%202016%20godine.pdf>, 1.6.2020.

²⁹¹ <https://uredzastupnika.gov.hr/konvencija-437/437>, 1.6.2020.

²⁹² Čl. 19. Konvencije

²⁹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>, 3.6.2020.

utvrđivanju i provedbi svojih politika i aktivnosti, Unija usmjerena borbi protiv diskriminacije na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, religije ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije. Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29.6.2000. o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo²⁹⁴ zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju, kao i spolno uznemiravanje te poticanje na diskriminaciju na temelju etničkoga ili rasnoga podrijetla dok je Direktivom od 27.11.2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja²⁹⁵ u europsko zakonodavstvo uvedena zabrana diskriminacije u područjima zapošljavanja, socijalne zaštite i sigurnosti, obrazovanja i pristupa uslugama. Direktiva o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu od 12.6.1989.²⁹⁶ kao svoj cilj ističe uvođenje mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu. U tu svrhu ona sadrži opća načela o prevenciji profesionalnih rizika, zaštiti sigurnosti i zdravlja, uklanjanju čimbenika rizika i nesreća, informiranju, konzultacijama, ravnopravnom sudjelovanju u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom i obrazovanju radnika i njihovih predstavnika, kao i opće smjernice za provedbu navedenih načela.

Države članice EU implementiraju u svoje zakonodavstvo direktive te na taj način osnažuju borbu protiv diskriminacije. Sud Europske unije u svojim presudama ističe načelo jednakog postupanja kao temelj postojanja Europske unije. Tako je u predmetu C-555/07 Seda Küçükdeveci protiv Swedex GmbH & Co. KG²⁹⁷ odlučio kako se pravo Europske unije, osobito načelo nediskriminacije na temelju dobi, kojemu je izričaj dala Direktiva Vijeća 2000/78/EC od 27.11.2000. o uspostavljanju općeg okvira za jednako postupanje u zapošljavanju i zanimanju, mora tumačiti tako da isključuje nacionalno zakonodavstvo koje predviđa da se trajanje radnog odnosa ostvareno prije nego što radnik navrší 25. godinu života ne uzima u obzir pri izračunu otkaznog roka. Na nacionalnom je sudu, koji provodi postupak između pojedinaca, da osigura poštivanje načela nediskriminacije na temelju dobi, kojem je izričaj dala Direktiva 2000/78, ne

²⁹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0002>, 3.6.2020.

²⁹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52015IP0351>, 5.6.2020.

²⁹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:31989L0391>, 7.6.2020.

²⁹⁷

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72658&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1338198>, 8.6.2020.

primjenjujući, ako je potrebno, bilo koju suprotnu odredbu nacionalnog zakonodavstva, neovisno o tome hoće li upotrijebiti svoju ovlast da, u slučajevima spomenutim u drugom paragrafu članka 267. UFEU, traži od Suda Europske unije prethodnu odluku o tumačenju tog načela.²⁹⁸

Poput našeg, ni njemačko zakonodavstvo ne sadrži definiciju mobbinga. Primjerice, u Saveznoj Republici Njemačkoj se u njegovom definiranju koristi stav Saveznog radnog suda koji je mobbing definirao kao sustavno neprijateljsko ponašanje, šikaniranje ili diskriminiranje radnika među sobom ili od strane nadređenih. Za rješavanja te problematike zadužen je poslodavac koji je na radnom mjestu dužan imenovati osobe zadužene za rješavanje mobbinga te osnovati Komisiju za pomirbu i za rješavanje nesporazuma u radnoj organizaciji.²⁹⁹

Što se tiče našeg temeljnog pravnog akta, Ustav RH promiče najviše vrednote ustavnog poretka, između ostalog i jednakost,³⁰⁰ dok je glavni zakon u RH koji se uređuje naknadu štete kod diskriminacije i uznemiravanja Zakon o suzbijanju diskriminacije (dalje u tekstu: ZSD).³⁰¹

6.2. Naknada štete prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije

Zakon o suzbijanju diskriminacije, koji je na snazi od 1.1.2009., uređuje, između ostalog, građanskopravnu zaštitu prava osobnosti.³⁰² Prema ZSD-u, postoji osamnaest osnova za diskriminaciju, i to rasa ili etnička pripadnost, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, rodni identitet, izražavanje ili spolna orijentacija. Zakon o suzbijanju diskriminacije predstavlja opći antidiskriminacijski zakon³⁰³, no ne uređuje izrijekom pitanje mobbinga. On

²⁹⁸ https://www.cms.hr/system/publication/pdf/29/Zbirka_presuda_KNJIZNI_BLOK.pdf, 15.7.2021.

²⁹⁹ Nimac, Luka, Pravni aspekt mobbinga, završni rad, Veleučilište u Šibeniku, Upravni odjel Preddiplomski stručni upravni studij, Šibenik, 2016., str. 17.

³⁰⁰ Čl. 3. Ustava RH određuje da su sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.

³⁰¹ NN 85/08, 112/12

³⁰² Crnić, Ivica, Pravo na naknadu neimovinske štete zbog diskriminacije, Hrvatska pravna revija, 2009., str.28.

³⁰³ Ibidem.

razlikuje izravnu diskriminaciju kao postupanje uvjetovano rasom ili etničkom pripadnošću ili bojom kože, spolom, jezikom, vjerom, političkim ili drugim uvjerenjem, nacionalnim ili socijalnim podrijetlom, imovnim stanjem, članstvom u sindikatu, obrazovanjem, društvenim položajem, bračnim ili obiteljskim statusom, dobi, zdravstvenim stanjem, invaliditetom, genetskim naslijeđem, rodnim identitetom, izražavanjem ili spolnom orijentacijom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji te neizravnu diskriminaciju koja postoji kada naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, stavlja ili bi mogla staviti osobe u nepovoljniji položaj po naprijed navedenim osnovama, u odnosu na druge osobe u usporedivoj situaciji, osim ako se takva odredba, kriterij ili praksa mogu objektivno opravdati legitimnim ciljem, a sredstva za njihovo postizanje su primjerena i nužna.³⁰⁴ Zakon smatra težim oblikom diskriminacije onu diskriminaciju počinjenu prema određenoj osobi po više osnova (višestruka diskriminacija), diskriminaciju počinjenu više puta (ponovljena diskriminacija), diskriminaciju koja je počinjena kroz dulje vrijeme (produljena diskriminacija) ili onu koja posljedicama posebno teško pogađa žrtvu diskriminacije. Sud je dužan pri utvrđivanju visine naknade neimovinske štete te pri odmjeravanju kazne za prekršaje utvrđene ZSD-om voditi računa o navedenim okolnostima.³⁰⁵

Uznemiravanje prema ZSD-u³⁰⁶ predstavlja svako neželjeno ponašanje uzrokovano rasom ili etničkom pripadnošću ili bojom kože, spolom, jezikom, vjerom, političkim ili drugim uvjerenjem, nacionalnim ili socijalnim podrijetlom, imovnim stanjem, članstvom u sindikatu, obrazovanjem, društvenim položajem, bračnim ili obiteljskim statusom, dobi, zdravstvenim stanjem, invaliditetom, genetskim naslijeđem, rodnim identitetom, izražavanjem ili spolnom orijentacijom koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili tjelesno neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a posebice ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje.

Kada su tužitelju povrijeđena prava po ZSD-u, tada ih on ostvaruje sukladno članku 17. ZSD-a, i to kako slijedi. Tužbom za utvrđenje diskriminacije, prema članku 17. stavak 1. točka 1., osoba

³⁰⁴ Čl. 2. ZSD-a

³⁰⁵ Čl. 6. ZSD-a

³⁰⁶ Čl. 3. ZSD-a

koja tvrdi da je žrtva diskriminacije ovlaštena je podnijeti tužbu i tražiti da se utvrdi da je tuženik povrijedio tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da radnja koju je poduzeo ili propustio može neposredno dovesti do povrede prava na jednako postupanje. Ovdje se radi o deklaratornoj tužbi sukladno članku 187. ZPP-u.³⁰⁷ Osim tužbe za utvrđenje diskriminacije, člankom 17. ZSD-a uređena je i tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije kojom diskriminirana osoba može tražiti zabranu poduzimanja određene radnje ili obvezu propuštanja budućih ponašanja odnosno nalaganje poslodavcu da izvrši radnje kojima se uklanja diskriminacija. Ovaj zahtjev je kondemnatorne prirode te se provedba takve presude vrši po pravilima ovršnog prava.

Članak 17. ZSD-a također omogućava osobi koja smatra da je žrtva diskriminacije podnošenje tužbe radi naknade imovinske i neimovinske štete uzrokovane povredom prava zaštićenih ZSD-om sukladno članku 1046. ZOO-a³⁰⁸ na način da oštećenik radi pretrpljenog mobbinga može potraživati naknadu kako neimovinske, tako i imovinske štete, primjerice, izgubljenju zaradu zbog nemogućnosti napredovanja ili plaćanje tuđe pomoći, sve sukladno člancima 1093. i 1095. ZOO-a.

Za osobu koja smatra da je žrtva diskriminacije postoji i mogućnost tražiti tužbom, koju također uređuje članak 17. ZSD-a, da se presuda objavi u medijima. Zahtjev za objavu presude sud će usvojiti ako utvrdi da je do povrede prava na jednako postupanje došlo posredstvom medija ili da je informacija o postupanju koje krši pravo na jednako postupanje bila objavljena u medijima, a objavljivanje presude je potrebno radi potpune naknade učinjene štete ili zaštite od nejednakog postupanja u budućim slučajevima. Ako sud usvoji zahtjev za objavom presude, tada će naložiti da se presuda objavi u cijelosti. Iznimno, sud može odrediti da se presuda objavi u dijelovima ili da se iz teksta presude uklone određeni osobni podaci, ako je to potrebno radi zaštite privatnosti stranaka i drugih osoba, a ne dovodi u pitanje svrhu pružene pravne zaštite. Presuda kojom se nalaže objava u medijima obvezuje nakladnika medija u kojem treba objaviti presudu, bez obzira na to je li bio stranka u postupku. Zahtjev za objavu presude moguće je kumulirati i sa samim zahtjevom za naknadu imovinske i/ili neimovinske štete iz članka 17. stavak 1. t. 3. ZSD-a ili drugim građanskopravnim zahtjevima koji proizlaze iz propisa o suzbijanju diskriminacije.

³⁰⁷ Sukladno st. 1. predmetnog članka tužitelj u tužbi može tražiti da sud utvrdi postojanje ili nepostojanje kakva prava ili pravnog odnosa ili istinitost odnosno neistinitost kakve isprave.

³⁰⁸ NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

6.3. Naknada štete prema Zakonu o radu

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o radu³⁰⁹ koji je donesen 16.07.2003. uvodi se pojam uznemiravanja i spolnog uznemiravanja na radnome mjestu, zaštita dostojanstva radnika i zabrana izravne i neizravne diskriminacije.³¹⁰

Zakon o radu koji je sada na snazi³¹¹ (dalje u tekstu: ZOR) u odnosu na ZSD koji je opći antidiskriminacijski zakon, predstavlja *lex specialis* kada se radi o diskriminaciji u radnim odnosima. Međutim, niti ZSD niti ZOR ne uređuju način pravne zaštite u slučaju mobbinga već je uznemiravana osoba dužna dokazati diskriminaciju koju je pretrpjela da bi joj se pravna zaštita mogla pružiti. U slučaju kada mobbing predstavlja uznemiravanje, odnosno diskriminaciju, tada radnik može ostvarivati svoje pravo na način koji je predviđen za taj slučaj.³¹² Ako mobbing nije povezan sa zabranjenim temeljima diskriminacije, tada se kao pravna osnova za naknadu štete kod mobbinga primjenjuje članak 111. ZOR-a koji uređuje da je u slučaju kada radnik pretrpi štetu na radu ili u vezi s radom istu dužan naknaditi poslodavac po općim propisima obveznog prava.

Novi Zakon o radu³¹³ uređuje institut zaštite dostojanstva radnika za vrijeme trajanja radnog odnosa.³¹⁴ Tako je zakonodavac odredio da je poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset

³⁰⁹ NN 114/2003

³¹⁰ Čl. 1. i čl. 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu NN 114/03

³¹¹ NN 93/14, 127/17, 98/19

³¹² www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

³¹³ NN 93/14, 127/17, 98/19

³¹⁴ Navedeno je regulirano čl. 7. st. 4. i 5. ZOR-a.

(4) Zabranjena je izravna ili neizravna diskriminacija na području rada i uvjeta rada, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom osposobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji, u skladu s ovim Zakonom i posebnim zakonima.

(5) Poslodavac je dužan zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja posla od postupanja nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih poslova, ako je takvo postupanje neželjeno i u suprotnosti s ovim Zakonom i posebnim zakonima.

radnika dužan donijeti i objaviti pravilnik o radu kojim se, između ostalog, uređuju postupak i mjere za zaštitu dostojanstva radnika te mjere zaštite od diskriminacije.³¹⁵

Ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa. Protivljenje radnika postupanju koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje ne predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa niti smije biti razlog za diskriminaciju. Zakon o radu štiti pravo radnika na rad na siguran način i na način koji ne ugrožava njegovo zdravlje, u skladu s posebnim zakonom i drugim propisima.³¹⁶

Sukladno članku 111. ZOR-a, poslodavac je dužan radniku naknaditi štetu po općim propisima obveznog prava ako je radnik tu štetu pretrpio na radu ili u svezi s radom. Pravo na naknadu štete odnosi se i na štetu koju je poslodavac uzrokovao radniku povredom njegovih prava iz radnog odnosa.

Iz naprijed navedenog proizlazi kako radnik koji je izložen mobbingu može ostvarivati sudsku zaštitu temeljem ZOO-a, i to po onim pravilima kojima propisana odgovornost za štetu. Sukladno članku 1045. ZOO-a tko drugome prouzroči štetu, dužan je naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje pri čemu se predmnijeva obična nepažnja, dok se svaki drugi stupanj nepažnje mora posebno dokazati. Svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugoga nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica. Tužbeni zahtjev bi u ovom slučaju bio kondemnatoran, primjerice, tužitelj traži da sud naloži tuženiku da prestane s nedodjeljivanjem radnih zadataka tužitelju, dok u isto vrijeme tužitelj može potraživati i naknadu štete, bilo imovinske (primjerice, izgubljenju plaću) bilo neimovinske-ukoliko je ona nastala. Ovakva presuda se prisilno izvršava sukladno članku 263.³¹⁷ Ovršnog zakona (dalje u tekstu: OZ)³¹⁸ i članka 264. OZ-a.³¹⁹ Ukoliko bi radnik pretrpio ozljedu na radu ili profesionalnu bolest, tada bi se smatralo da one potječu od rada i poslodavac bi za njih odgovarao po načelu objektivne odgovornosti³²⁰, pa bi tako i

³¹⁵ Čl. 26. ZOR-a

³¹⁶ Čl. 7. ZOR-a

³¹⁷ Ovrha radi ostvarivanja obveze na trpljenje i nečinjenje

³¹⁸ NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17

³¹⁹ Ovrha radi uspostavljanja prijašnjega stanja.

³²⁰ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 17.6.2020.

mobbing, ako bi se smatrao ozljedom na radu, bio osnova za naknadu štete po principu objektivne odgovornosti.

Sporovi i po ZOR-u i po ZSD-u, kada radnik traži zaštitu od uznemiravanja i diskriminacije iz radnog odnosa, smatraju se radnim sporovima. Na takve sporove primjenjuju se odredbe članka 433. do članka 437. Zakona o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP).³²¹ Radni sporovi su hitni te se pred prvostupanjskim sudom moraju okončati u roku od šest mjeseci od dana podnošenja tužbe.³²² Sud je ovlašten, za vrijeme trajanja prvostupanjskog postupka, i po službenoj dužnosti odrediti privremene mjere koje se primjenjuju u ovršnom postupku radi sprječavanja nasilnoga postupanja ili radi otklanjanja nenadoknadive štete.³²³

Odgovornost za štetu temelji se na ranije spomenutim člancima 1045. i 1048. ZOO-a. Ako je više osoba odgovorno za istu štetu odnosno prouzročilo ju je zajedno, tada sukladno članku 1107. ZOO-a stavak 1. i 2., svi sudionici odgovaraju solidarno. Solidarno odgovaraju za prouzročenu štetu i osobe koje su je uzrokovale radeći nezavisno jedna od druge ako se ne mogu utvrditi njihovi udjeli u nastaloj šteti.³²⁴ Kada je nedvojbeno da je štetu prouzročila neka od dviju ili više određenih osoba koje su na neki način međusobno povezane, a ne može se utvrditi koja je od njih štetu prouzročila, te osobe odgovaraju solidarno.³²⁵

Kod dokazivanja postojanja uznemiravanja ili diskriminacije odnosno mobbinga, uobičajena dokazna sredstva koja se izvode pred sudom su saslušanje stranaka i svjedoka te uvid u relevantnu dokumentaciju.³²⁶ Da bi se šteta mogla dokazati, najčešće je potrebno provesti dokaz medicinskim vještačenjem, ukoliko je osobi narušeno zdravlje.³²⁷ No, zdravstvene poteškoće ne znače same po sebi da je tužbeni zahtjev osnovan već treba dokazati uzročnu vezu između štetnog ponašanja i posljedica takvog ponašanja.³²⁸ Sudovi pri donošenju presude ocjenjuju

³²¹ SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19

³²² Čl. 434. ZPP-a

³²³ Čl. 435. ZPP-a

³²⁴ Čl. 1107. s.t.3. ZOO-a

³²⁵ Čl. 1107. s.t.4. ZOO-a

³²⁶ Crnić, Ivica, Pravo na naknadu neimovinske štete zbog diskriminacije, op.cit., str. 43-47.

³²⁷ Ibidem.

³²⁸ Ibidem.

postojanje takve uzročno-posljedične veze pri čemu nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka nije od odlučne važnosti.^{329 330} Naime, sudski vještaci nisu ovlašteni utvrđivati činjenice odnosno osnovanost tužbenog zahtjeva.³³¹ Sudski vještak ima obvezu opisati trajanje i jačinu pretrpljenih fizičkih i duševnih bolova i straha kao i ukupne štetne posljedice koje je oštećenik pretrpio, primjerice, je li i u kojem opsegu smanjena oštećenikova životna aktivnost na temelju čega će sud moći utvrditi i dosuditi pravičnu novčanu naknadu za pretrpljenu neimovinsku, ali i imovinsku štetu, primjerice naknadu zbog potrebe plaćanja tuđe pomoći.³³² Ukoliko oštećenik potražuje naknadu imovinske štete, tada njena visina ovisi o konkretnoj imovinskoj šteti koja je nastala. U praksi visina dosuđene naknade štete iznosi nekoliko tisuća kuna, no ponekad se određuje i u višim iznosima, preko sto tisuća kuna.³³³ Najčešće medicinske dijagnoze kod zdravstvenih problema koje su prisutne kod uznemiravanja, diskriminacije odnosno mobinga su poremećaj prilagodbe, anksiozno-depresivni poremećaj uzrokovan stresom na radnome mjestu te posttraumatski stresni poremećaj što je temelj za naknadu neimovinske štete.³³⁴ Ukoliko sud

³²⁹ Presudom ŽSZG posl. br. Gžr-1633/13 od 22.10.2013. presuđeno je je: „Bez obzira što je tužiteljici u spornom razdoblju dijagnosticirano psihičko oboljenje i što tužiteljica tvrdi da je to oboljenje posljedica uznemiravanja i mobbinga, to samo po sebi ne dovodi do zaključka da je to oboljenje posljedica mobbinga odnosno uznemiravanja i medicinsko vještačenje koje je predlagala tužiteljica i na čemu ustraje i sada u žalbi samo bi potvrdilo činjenicu da je tužiteljica oboljela od psihičkog oboljenja, ali ocjenu o tome radi li se o mobbingu koji bi za posljedicu imao i takvo oboljenje može dati jedino sud nakon provedenog postupka, a ne medicinski vještak, jer bolest može biti posljedica ukoliko se utvrdi da je mobbing vršen i da je tužiteljica upravo zbog njega oboljela”.

https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/JMM_web_2/JMM%20web/Govic%20prezentacija.pdf, 18.6.2020.

³³⁰ Presudom ŽSZG posl. br. Gžr-1999/13 od 7.10.2014. presuđeno je „U odnosu na žalbeni navod da je vještak na temelju medicinske dokumentacije utvrdio posljedice mobbinga u vidu smanjenja životne aktivnosti od 10%, kao i postojanje uzročne veze, valja reći da ocjena postojanja uzročne veze nije u kompetenciji sudskog vještaka već suda, a kako tužitelj nije dokazao da bi položaj u kojem se našao bio isključivo posljedica namjernog šikaniranja i omalovažavanja, već se i ovaj sud koristeći ovlaštenja iz čl. 373. st. 1. ZPP-a, nakon ocjene svih dokaza ne može oteti dojmu da je tužitelj osjećaj izoliranosti i poniženosti u velikoj mjeri posljedica nesprenosti tužitelja da prihvati činjenicu subordinacije unutar radnog kolektiva i nesprenosti kritičkog osvrta (i) na vlastite postupke”.

https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/JMM_web_2/JMM%20web/Govic%20prezentacija.pdf, 18.6.2020.

³³¹ Crnić, Ivica, Pravo na naknadu neimovinske štete zbog diskriminacije, op.cit., str. 43 do 47.

³³² Matic, Jadranka, Neka pitanja sudskomedicinskog vještačenja mobinga

<https://informator.hr/strucni-clanci/neka-pitanja-sudskomedicinskog-vjestacenja-mobinga>, 20.6.2020.

³³³ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

³³⁴ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

utvrdi da nije bilo protupravnog ponašanja za koje je odgovoran poslodavac odnosno ako zdravstvene poteškoće nisu u uzročnoj vezi sa uznemiravanjem, diskriminacijom ili mobbingom, tužbeni zahtjev će biti odbijen.³³⁵

Osoba koja je uznemiravana, diskriminirana odnosno mobbingirana može imati pravo na naknadu štete zbog povrede prava osobnosti, iako joj nije ugroženo zdravlje. Primjerice, kada je netko doživio napad na ugled, čast ili dostojanstvo, odnosno na privatnost osobnog ili obiteljskog života i po tim osnovama traži naknadu štete, tada se naknada štete može dosuditi i bez provođenja medicinskog vještačenja.³³⁶ Sud se pri donošenju presude može poslužiti i člankom 223. ZPP-a i oštećeniku dosuditi naknadu štete prema slobodnoj ocjeni, ako utvrdi da stranci pripada pravo na naknadu štete, na novčanu svotu ili na zamjenjive stvari, ali se visina svote odnosno količina stvari ne može utvrditi ili bi se mogla utvrditi samo s nerazmjernim teškoćama. Diskriminatorno ponašanje može dovesti do povrede duševnog zdravlja kao povrede prava osobnosti. Pri tome nije odlučno da povreda duševnog zdravlja dovede do duševne bolesti oštećenika već je i samo postojanje takve povrede dostatno da se poremeti njegov duševni mir.³³⁷ Stoga će takav oštećenik imati pravo na popravljivanje štete ako dođe do bilo kakve negativne promjene u njegovoj duševnoj sferi i ako se ispune pretpostavke iz članka 1100. stavak 2. ZOO-a odnosno ako sud nađe da težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju dosuđivanje naknade štete.³³⁸ Pravni temelj za naknadu štete je povreda prava osobnosti kao neimovinska šteta sukladno članku 1046. ZOO-a, dok su nastale duševne boli samo činjenice odnosno kriteriji prema kojima sud određuje visinu pravične novčane naknade.

6.4. Sudska praksa

U Republici Hrvatskoj sudski postupci kojima oštećenici traže zaštitu od mobbinga su rijetki, i to iz razloga što oštećenici nemaju povjerenja u pravosudni sustav, osobito imajući u vidu

³³⁵ Crnić, Ivica, Uništena ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja, op.cit., str. 43 do 47.

³³⁶ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

³³⁷ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

³³⁸ Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, Zagreb, 2006., str. 210.

dugotrajnost postupka.³³⁹ Tijekom 2019. Udruzi za pomoć i edukaciju žrtava mobbinga obratilo se 1194 radnika, od čega je 306 radnika zatražilo savjet u vezi s radnim ili službeničkim odnosima dok je od preostalih 888 slučajeva Udruga za pomoć i edukaciju žrtava mobbinga³⁴⁰ ocijenila da se u njih 533 radi o mobbingu ili o diskriminiranju odnosno spolnom uznemiravanju.³⁴¹

U nastavku ukazujemo na nekolicinu pravnih stavova zauzetih pred hrvatskim sudovima u slučajevima mobbinga i naknade štete.

Sudovi ocjenjuju da mobbing predstavlja sljedeće ponašanje: „*U konkretnom je slučaju nadređena radnica postupila nedopušteno prema tužiteljici kada joj je obraćajući se za vrijeme rada na njezinom radnom mjestu jednom prilikom uputila grube odnosno uvredljive riječi (da joj se gadi i da zašto ne ode u mirovinu)..*”³⁴² kao i „*...Imajući u vidu upornost tuženika u provođenju diskriminatornog ponašanja glede tužiteljice, njegov intenzitet te duljinu trajanja, kao i posljedice takve situacije koje su se manifestirale na tužiteljicu u vidu da je zbog neprimjerene situacije u radnoj sredini (ismijavanje, ponižavanje, sram zbog neutemeljenih optužbi) dala otkaz, prekinula doktorat jer je bila izvrgnuta progonu, a time posljedično i onemogućena u napredovanju, primjerena je isplata novčane naknade*”.³⁴³ Sud je ovom presudom opisao mobbing kao diskriminatorno ponašanje prema tužiteljici koje je intenzivno i ima za tužiteljicu negativne posljedice, odnosno definirao je koje su njegove karakteristike.

³³⁹ www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

³⁴⁰ Udruga za pomoć i edukaciju žrtava mobbinga osnovana je 6.7.2004. u Zagrebu te provodi program psihosocijalne pomoći za žrtve mobbinga, održava radionice i predavanja stručnih osoba te organizira seminare, edukacije i savjetodavnu pomoć stručnih osoba za bilo koji oblik nasilja na radnome mjestu, izdaje brošure i druge publikacije iz područja djelatnosti Udruge, izvještava javnost o problemu mobbinga, putem medija i na druge prikladne načine te sudjeluje na domaćim i stranim skupovima i seminarima koji su u vezi s ciljevima i djelatnošću udruge. “Pravo na rad bez mobbinga” jedan je od najvažnijih projekata Udruge kojem je cilj jačanje suradnje između javnog sektora, akademske zajednice i civilnog društva u Hrvatskoj s ciljem podizanja učinkovitosti zaštite ljudskih prava.

Papac, Fran, Švaco Mislav, Pravno-teorijski aspekt mobbinga i njegova pojava na tržištu rada, Paragraf: časopis za pravna i društvena pitanja Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vol. 2 No. 1, 2018., str. 243.

³⁴¹ <https://mobbing.hr/wp-content/uploads/2020/03/Godi%C5%A1nji-izvje%C5%A1taj-2019.-Udruga-mobbing.pdf> 1.9.2020.

³⁴² <http://sindikato-preporod.hr/wp-content/uploads/2018/04/Prezentacija-Denis-Bajs-Mobbing-u-praksi-hrvatskih-sudova.pdf>, 1.9.2020.

³⁴³ Ibidem.

Županijski sud u Zagrebu u svojoj presudi navodi: “... Dakle, u odnosu na zaštitu od mobbinga ZOR nije osigurao primjerenu zaštitu radnika na radnom mjestu već bi u tom slučaju valjalo primijeniti adekvatne odredbe ZOO-a (...), dakle zahtijevati od drugoga da se ukloni opasnost štete kao i da se suzdrži od djelatnosti od koje proizlazi uznemiravanje, na zahtjev zainteresirane osobe sud će naložiti da se poduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja, a ako je takvim postupcima radniku narušeno zdravlje, imao bi pravo na naknadu štete zbog povrede prava osobnosti kao i troškova liječenja i drugih potrebnih troškova u vezi s tim.”³⁴⁴Ovdje je sud pravilno uputio na primjenu ZOO-a čije se odredbe o odgovornosti za štetu primjenjuju u slučaju mobbinga kada uznemiravanje odnosno zlostavljanje nije utemeljeno na diskriminatornoj osnovi.

Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je sljedeći stav: “... U smislu odredbe čl. 109. ZOR-a ako radnik pretrpi štetu na radu ili u svezi radom poslodavac je dužan radniku naknaditi štetu po općim propisima obveznog prava, a to pravo odnosi se na štetu koju je poslodavac uzrokovao radniku povredu njegovih prava iz radnog odnosa. Prema tome, zaštitu uživa uznemiravanje kojem je temelj neka od navedenih diskriminatornih osnova, pa iako je teret dokazivanja na poslodavcu radnik je obvezan pozvati se na neku od navedenih osnova diskriminacije. Ukoliko se uznemiravanje utvrdi, radnik zbog uznemiravanje kojem je temelj diskriminacija ima pravo na naknadu štete po općim propisima obveznog prava. Prema tome kada se utvrdi da je došlo do takvog zlostavljanja (uznemiravanja) na radnom mjestu te ukoliko težina povrede i okolnosti slučaja to opravdavaju, radnik ima pravo na naknadu štete zbog povrede prava iz radnog odnosa sukladno odredbi čl. 109. ZOR-a u kojem slučaju se primjenjuje odredba Zakona o obveznim odnosima, kao opći propis obveznog prava. Imajući na umu sadržaj odredbe čl. 155. ZOO i prema shvaćanju ovog suda pravilan je zaključak nižestupanjskih sudova da se u sudskom postupku smiju popraviti samo one štete koje su propisane ZOO (čl. 193.-203.) ili drugim zakonima pa sve druge duševne boli čiji izvor može biti u različitim životnim situacijama, iako stvarno postoje, nisu pravna osnova za dosuđivanje satisfakcije pa tako poseban oblik naknade nematerijalne štete za narušeno zdravlje nije predviđen odredbom čl. 200. ZOO. Međutim, pravilan je zaključak nižestupanjskih sudova da je tužiteljica trpjela duševne boli zbog povrede ugleda i časti, kao posljedice negativnog i neprimjerenog ponašanja i postupanja nadređene I. F., pa vodeći pri tome računa o pravo na naknadi nematerijalne štete za pretrpljene duševne boli

³⁴⁴ Ibidem.

*zbog povrede časti i ugleda propisane čl. 200. ZOO, pravilno su postupili pravo kada su dosudili naknadu nematerijalne štete za ovaj vid štete u iznosu 10.000,00 kn.*³⁴⁵

Iz navedene sudske prakse proizlazi kako oštećenik ima pravo na naknadu i imovinske i neimovinske štete pri čemu se kao kvalifikatorna okolnost za naknadu neimovinske štete uzimaju se u obzir nastale duševne boli zbog, primjerice, povrede ugleda i časti. Također, oštećenik ima pravo sukladno članku 1048. Zakona o obveznim odnosima podnijeti zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti.

7. TURISTIČKE USLUGE

7.1. Pravni izvori i osnovna obilježja odgovornosti

Zakon o pružanju usluga u turizmu³⁴⁶ uređuje prava i obveze trgovca i putnika u svezi sa pružanjem usluga u turizmu.³⁴⁷ Primjerena naknada štete koju naknađuje organizator, a na koju ima pravo putnik, naknađuje se ako ju putnik pretrpi kao rezultat bilo koje nesukladnosti, neovisno o sniženju cijene ili raskidu ugovora.³⁴⁸ Kada se radi o neimovinskoj šteti, ta šteta najčešće nastaje povredom ugovora o uslugama kojima se pribavljaju određena životna zadovoljstva kao što su ugovor o organiziranju putovanja.³⁴⁹ Organizator se odgovornosti za štetu oslobađa ako dokaže da se nesuglasnost može pripisati putniku ili trećoj osobi koja nije povezana s pružanjem usluga putovanja obuhvaćenih ugovorom o putovanju u paket aranžmanu i da je nesukladnost nepredvidiva i neizbježna ili je do nesukladnosti došlo zbog izvanrednih okolnosti koje se nisu mogle izbjeći. Ništetne su odredbe ugovora o putovanju u paket aranžmanu kojima se isključuje ili ograničuje odgovornost organizatora putovanja za štetu, međutim, ugovorom se može unaprijed ograničiti iznos naknade štete za štete koje nisu

³⁴⁵ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Revr-1253/2012-3 od 4.2.2014., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805e8651&q=>, 5.9.2020.

³⁴⁶ NN 130/17, 25/19, 98/19, 42/20

³⁴⁷ Ranije je ova materija bila uređena u većoj mjeri ZOO 05 te su izmjenama koje su donesene 21.3.2018. članci koji se odnose na ugovor o organiziranju putovanja brisani

³⁴⁸ Čl. 44. Zakona o pružanju usluga u turizmu

³⁴⁹ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 632.

posljedica tjelesne ozljede ili za štete koje organizator nije prouzročio namjerno ili nepažnjom na iznos koji nije manji od trostruke cijene paket-aranžmana.³⁵⁰

Da bi ugovorna neimovinska šteta mogla nastati, potrebno je, uz povredu ugovorne obveze, ispuniti opće pretpostavke za odgovornost za štetu.³⁵¹ Pritom valja uzeti u obzir članak 346. ZOO-a 05 koji stavkom 1. uređuje kako vjerovnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete, koje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguće posljedice povrede ugovora, a s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate. Stavkom 2. predmetnog članka određeno je da u slučaju prijevare ili namjernog neispunjenja te neispunjenja zbog krajnje nepažnje, vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika naknadu cjelokupne štete koja je nastala zbog povrede ugovora, bez obzira na to što dužnik nije znao za posebne okolnosti zbog kojih su one nastale. Stavak 3. određuje da, ukoliko je pri povredi obveze, pored štete, nastao za vjerovnika i neki dobitak, o njemu će se prilikom određivanja visine naknade voditi računa u razumnoj mjeri. Stavak 4. i 5. određuju da je strana koja se poziva na povredu ugovora dužna poduzeti sve razumne mjere da bi se smanjila šteta izazvana tom povredom, inače druga strana može zahtijevati smanjenje naknade te upućuju na primjenu članka 346. članak ZOO-a na odgovarajući način i na neispunjenje obveza koje nisu nastale iz ugovora, ako za pojedine od njih nije ZOO-om nešto drugo predviđeno.

7.2. Sudska praksa

U nastavku analiziramo prvostupanjsku presudu Općinskog suda u Varaždinu posl.br. Pn-62/16 od 10.10.2017. potvrđenu presudom Županijskog suda u Rijeci posl.br. Gž-2841/17 od 2.3.2018.³⁵² Ovdje se radilo o tužbi radi naknade imovinske i neimovinske štete koju je podnijela fizička osoba protiv tuženika koji je pravna osoba. Tužitelj je sa svojom suprugom putem interneta rezervirao jahtu u vlasništvu tuženika za što mu je tuženik izdao ponudu koju je tužitelj prihvatio. Tužitelj je naknadno došao u Makarsku u svrhu preuzimanja predmetnog broda i korištenja godišnjeg odmora, kada ga je predstavnik tuženika obavijestio o oštećenju broda od

³⁵⁰ Zakon o pružanju usluga u turizmu, čl. 45.

³⁵¹ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu Vol. 56 No. Posebni broj, 2006., str. 386.

³⁵² Ovaj parnični predmet je obrađivala autorica kao zamjenica punomoćnice tužitelja.

strane prijašnjeg korisnika i nužnosti popravka, pri čemu tuženik tužitelju, unatoč njegovom traženju, nije omogućio uvid u navodna oštećenja, a niti mu je ponudio zamjenski brod iz razloga što zbog vrhunca turističke sezone niti jedan brod nije bio slobodan. Radi navedenog, tužitelj je bio prisiljen nekoliko dana sa obitelji odsjesti u privatnom smještaju. Na tužiteljevo inzistiranje, tuženik mu je ponudio zamjenski brod tek nakon nekoliko dana. Zamjenski brod bio je nekoliko kategorija ispod prvobitno dogovorenog, odnosno radilo se o razlikama u pogledu godine gradnje, dužine, broju osoba za koje je predviđen smještaj, broju kabina, zapremnine motora, maksimalne brzine te opremljenosti namještajem, zbog čega je tužitelj smatrao kako isti nije predstavljao adekvatnu zamjenu. O svim nepravilnostima i kršenjima ugovornih obveza tužitelj je pravodobno obavijestio tuženika i to prilikom dolaska u Makarsku i ponovo prilikom preuzimanja zamjenskog broda radi spašavanja godišnjeg odmora, kao i elektroničkim putem kada je opetovano tuženiku postavio zahtjev za povrat sredstava. Kako je cijena iznajmljivanja ugovorenog broda za navedeno razdoblje 4.900,00 EUR, a uz troškove čišćenja i PDV ukupno 5.152,80 EUR, dakle 736,00 EUR po danu, tužitelj je za uskraćeno korištenje kako naručenog, tako i zamjenskog broda u periodu od tri dana potraživao naknadu štete u iznosu od 2.208,34 EUR. Budući da je u preostalom razdoblju tužitelju stavljen na raspolaganje zamjenski brod, za koji je, prema priloženoj specifikaciji, u predmetnom razdoblju cijena najma bila 2.900,00 EUR odnosno 415,00 EUR po danu, razlika po danu korištenja između dva navedena broda iznosi 321,00 EUR, pa je tako za navedenih pet dana korištenja zamjenskog broda tužitelj potraživao naknadu štete u iznosu od 1.605,00 EUR. Osim toga, tužitelj je potraživao i naknadu štete u iznosu od 435,00 EUR budući da nije mogao iskoristiti najam veza u marini plaćen za prvobitni brod te je morao platiti najam za daljnjih pet dana za zamjenski brod. Slijedom navedenog, tužitelj je potraživao ukupnu imovinsku štetu u iznosu od 4.248,00 EUR odnosno 31.817,52 kn prema srednjem tečaju HNB-a. Nadalje, tužitelj je potraživao i naknadu neimovinske štete u iznosu od 10.000,00 kn pretrpljenu zbog ponašanja tuženika, koji je zahtjev temeljio na činjenici da je tužitelj svoju obvezu uredno podmirio mjesecima ranije, udaljenosti putovanja (prelazak puta dužeg od 1000 km osobnim automobilom sa obitelji u trajanju dužem od 13 sati), nepružanju pravovremenih informacija (o nastalim problemima obaviješten je tek po dolasku u Makarsku, a ne i prije), neprofesionalnom ponašanju tuženika te okolnosti da je tužitelj bio sa obitelji i maloljetnom djecom na odmoru u vrhuncu turističke sezone. Slijedom svega

navedenog, tužitelj je od tuženika tužbom potraživao ukupan iznos od 41.817,52 kn na ime naknade štete sa zakonskom zateznom kamatom.

U odgovoru na tužbu tuženik je priznao činjenicu sklapanja ugovora o najmu plovila kao i uplatu cjelokupne najamnine, no pri tome je ukazao na činjenicu kako je tužitelj podmirio drugu polovicu najamnine sa osam dana zakašnjenja. Kako se prema ugovoru smatra da je klijent odustao od ugovorenog najma ukoliko nije platio drugu polovicu do zadanog roka, tuženik je istaknuo da je ugovor raskinut, a u tom slučaju prema odredbama ugovora, ukoliko se isti raskine unutar mjesec dana od početka najma, najmodavac ima pravo zadržati sav uplaćeni iznos. Stoga je tuženik tvrdio da prema tužitelju više nije bio u ugovornoj obvezi, već mu je izašao u susret svojom dobrom voljom radi buduće dobre suradnje. Tuženik je potvrdio točnom činjenicu da je tužitelj došao na preuzimanje plovila u marinu te da je obaviješten o nastanku štete na plovilu zbog koje je isto bilo onesposobljeno za daljnji najam. Zbog navedenog, tuženik ga je, uvažavajući činjenicu prijeđenog puta i dolaska sa obitelji, a ne zbog ispunjenja obveza prema tužitelju, smjestio u vilu čiji dnevni najam iznosi oko 1.000,00 EUR te je nabavio drugo plovilo. Tuženik je potvrdio da se radilo o plovilu niže kategorije, što je bila tužiteljeva želja. Istaknuo je, međutim, da je tužitelj zakasnio sa povratom plovila čime je prekršio dogovor i za što treba platiti troškove kašnjenja koji se odbijaju od sigurnosnog depozita koji u konkretnom slučaju tužitelj niti nije predao. Tuženik se pozvao na odredbu ugovora prema kojoj klijent nema pravo na nikakvu naknadu štete te da mu se u najgorem slučaju vraća samo uplaćeni iznos najamnine, međutim ukupan zbroj usluga koje je tužitelj dobio (pri čemu je tuženik naveo cijenu najma zamjenskog plovila i najma vile koju je tužitelj koristio) i štete koju je prouzročio neodgovornim ponašanjem iznosio je više od onoga što je uplaćeno. Stoga se tuženik u cijelosti protivio tužbi i tužbenom zahtjevu.

Općinski sud je zauzeo sljedeći stav. Budući da ugovor o najmu plovila nije reguliran posebnim propisima, na isti se primjenjuju odredbe ugovora o najmu.³⁵³ Parnične strane učinile su nespornim da je prihvatom ponude tuženika od strane tužitelja između stranaka sklopljen ugovor o najmu plovila, i to uz primjenu općih uvjeta ugovora objavljenih od strane tuženika kao sastavnih dijelova ugovora.³⁵⁴ Među strankama bilo je nesporno da je tužitelj ugovoreni iznos podmirio, ali sa zakašnjenjem. U tom smislu bilo je sporno je li ugovor raskinut, obzirom na

³⁵³ Čl. 550. do 578. ZOO-a 05

³⁵⁴ Čl. 295. ZOO-a 05

odredbu općih uvjeta o dospijeću plaćanja najamnine, na koju se pozivao tuženik. Sud je utvrdio, da unatoč činjenici zakašnjenja tužitelja u isplati drugog dijela najamnine, tuženik nije iskoristio pravo na raskid ugovora, već je ugovor ostao na snazi, a što proizlazi iz korespondencije između tužitelja i tuženika kao i iskaza svjedoka i zakonskog zastupnika tuženika. Također, nesporno je da je tužitelj po dolasku u Makarsku od strane tuženika bio obaviješten o nemogućnosti korištenja ugovorenog broda zbog oštećenja istog od strane prethodnog korisnika, kao i da niti zbog te činjenice ugovor s niti jedne strane nije raskinut, već je na zahtjev tužitelja da ispuni svoju ugovornu obvezu tuženik istome omogućio korištenje drugog plovila i zamjenski smještaj dok drugo plovilo nije bilo spremno za preuzimanje.

Među strankama je bilo sporno je li tuženik gore navedenim radnjama u cijelosti ispunio svoje ugovorne obveze, je li tužitelju zbog neispunjenja tuženikove ugovorne obveze nastala imovinska i neimovinska šteta te ima li tužitelj s obzirom na ugovorne odredbe pravo na naknadu štete, odnosno je li i tuženiku zbog nespornog zakašnjenja tužitelja u povratu korištenog zamjenskog plovila nastala šteta posljedično čemu je postignut dogovor stranaka da nemaju nikakvih daljnjih međusobnih potraživanja.

Prema odredbi članka 360. ZOO-a kad jedna strana u dvostranoobveznim ugovorima ne ispuni svoju obvezu, druga strana može, ako nije što drugo određeno, zahtijevati ispunjenje obveze ili pod zakonskim pretpostavkama raskinuti ugovor jednostavnom izjavom, ako raskid ugovor ne nastupa po samom zakonu, a u svakom slučaju ima pravo na naknadu štete. Kad je ispunjenje obveze u određenom roku bitan sastojak ugovora, bilo voljom stranaka, bilo po naravi posla, a dužnik ne ispuni obvezu u tom roku, ugovor se raskida po samom zakonu, no vjerovnik može održati ugovor na snazi ako nakon isteka roka bez odgađanja obavijesti dužnika da zahtijeva ispunjenje ugovora.³⁵⁵

Općim uvjetima najma plovila, kao sastavnim dijelovima ugovora o najmu, blo je određeno da je iznajmljivač plovila dužan unajmljivaču predati plovilo u dogovoreno vrijeme na dogovorenom mjestu, a u suprotnom unajmljivač ima pravo zatražiti povrat novca za one dane tijekom kojih nije koristio plovilo te ako iznajmljivač plovila nije u stanju staviti plovilo na raspolaganje na dogovorenom mjestu unutar 24 sata nakon isteka termina za primopredaju ili staviti na raspolaganje drugo plovilo, barem sličnih ili boljih karakteristika, unajmljivač plovila ima pravo otkazati ugovor i zahtijevati povrat ukupnog iznosa naknade za najam plovila za one dane

³⁵⁵ Čl. 361. ZOO-a 05

tijekom kojih nije imao plovilo na raspolaganju, dok prema daljnjoj odredbi iznajmljivač plovila može potraživati samo iznos naknade za najam plovila, a sva ostala prava na odštetu su isključena. Obzirom da je tužitelj unajmio predmetno plovilo radi njegovog korištenja za vrijeme godišnjeg odmora u trajanju od sedam dana, sud je utvrdio da je po samoj naravi tog ugovora ispunjenje obveze tuženika na predaju ugovorenog plovila u točno ugovorenom roku bitan sastojak ugovora, što proizlazi i iz ugovorne odredbe o obvezi iznajmljivača plovila, dakle najmodavca, da stavi na raspolaganje ugovoreno odnosno zamjensko plovilo unutar 24 sata nakon isteka termina za primopredaju. Također, tužitelj kao vjerovnik nije zahtijevao raskid ugovora, već je od tuženika zahtijevao ispunjenje tog ugovora, i to predajom zamjenskog plovila, dok je upravo iz navedene odredbe općih uvjeta proizlazilo da se mora raditi o drugom plovilu barem sličnih ili boljih karakteristika. Tužitelj je u korištenju jahte bio izrazito inkomodiran obzirom da je čitavo vrijeme spavao vani na palubi jer je to plovilo imalo samo jednu kabinu s bračnim krevetom i dva mala pomoćna kreveta, dok je ugovoren najam plovila sa dvije kabine i dva bračna kreveta što je bilo razvidno i uvidom u internetske stranice na kojima je tuženik oglašavao najam predmetnog ugovorenog plovila. Slijedom navedenog, sud je utvrdio osnovanima navode tužitelja kako zamjensko plovilo ne predstavlja adekvatno zamjensko plovilo odnosno takvo plovilo koje od ugovorenog ima barem slične ili bolje karakteristike, kako je to navedeno u općim uvjetima kao ugovorna obveza iznajmljivača plovila odnosno najmodavca.

Obzirom kako tuženik nije ispunio svoju obvezu na predaju ugovorenog plovila, niti obvezu na predaju odgovarajućeg zamjenskog plovila sličnih ili boljih karakteristika, sud je presudio kako tužitelj ima pravo na popravljjanje štete u smislu članka 342. ZOO-a.³⁵⁶ Odredbom članka 345. stavak 1. ZOO propisano da se odgovornost dužnika za namjeru ili krajnju nepažnju ne može

356

(1) Vjerovnik u obveznom odnosu ovlašten je od dužnika zahtijevati ispunjenje obveze, a dužnik je dužan ispuniti je savjesno u svemu kako ona glasi.

(2) Kad dužnik ne ispuni obvezu ili zakasni s njezinim ispunjenjem, vjerovnik ima pravo zahtijevati i popravljjanje štete koju je zbog toga pretrpio.

(3) Za štetu zbog zakašnjenja s ispunjenjem odgovara i dužnik kojemu je vjerovnik dao primjeren naknadni rok za ispunjenje.

(4) Dužnik odgovara i za djelomičnu ili potpunu nemogućnost ispunjenja, iako tu nemogućnost nije skrivio, ako je nastupila nakon njegova dolaska u zakašnjenje, za koje odgovara.

(5) Ali se dužnik oslobađa odgovornosti za štetu ako dokaže da bi stvar koja je objekt činidbe slučajno propala i da je on svoju obvezu na vrijeme ispunio.

unaprijed ugovorom isključiti ni ograničiti. Imajući u vidu činjenicu da je djelatnost tuženika iznajmljivanje plovila, tuženik je bio dužan sukladno odredbi članka 10. stavak 2. ZOO-a kao sudionik u obveznom odnosu u ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom prema pravilima struke i običajima odnosno s pažnjom dobrog stručnjaka. Također, prema odredbi članka 557. stavak 1. ZOO-a najmodavac odgovara za nedostatke stvari koji smetaju njezinoj ugovorenoj ili redovitoj uporabi bez obzira je li za njih znao ili ne, a prema članku 559. ZOO-a ako najmodavac ne otkloni nedostatak u primjerenom roku koji mu je najmoprimac odredio, najmoprimac može raskinuti ugovor ili zahtijevati sniženje najamnine, dok u oba slučaja ima pravo i na naknadu štete. Nadalje, prema članku 558. stavak 1. ZOO-a odgovornost za materijalne nedostatke iznajmljene stvari može se ugovorom isključiti ili ograničiti, no takav je uglavak ugovora, ništetan, između ostaloga, ako nedostatak onemogućuje uporabu stvari.³⁵⁷ Iz navedenog razloga sud je ocijenio navode tuženika kako tužitelj nema pravo na naknadu štete neosnovanima. Obzirom kako tužitelj nije koristio nikakvo plovilo tijekom tri dana, a uzevši u obzir ukupno ugovorenu cijenu najma od 5.152,80 EUR dok je cijena najma plovila iznosila 736,11 EUR po danu, sud je ocijenio osnovanim zahtjev tužitelja za naknadu imovinske štete zbog neispunjenja ugovorne obveze tuženika u zatraženom iznosu od 2.208,00 EUR. Također, obzirom na činjenicu da je u razdoblju od pet dana tužitelju stavljen na raspolaganje zamjenski brod slabije kvalitete za koji je niža i tjedna cijena najma koja iznosi 2.900,00 EUR, dakle 414,28 EUR po danu, što daje razliku od cijene najma ugovorenog broda u iznosu od 321,83 EUR po danu, sud je ocijenio osnovanim zahtjev tužitelja za naknadu imovinske štete u zatraženom iznosu od 1.605,00 EUR. Što se tiče dijela zahtjeva tužitelja za naknadu imovinske štete s osnova troškova u pogledu plaćanja najma veza za zamjenski brod, umjesto plaćenih troškova za prvobitno ugovoreni brod u iznosu od 435,00 EUR, tužitelj je obrazložio da je unaprijed platio troškove veza u marinama gdje je obitelj namjeravala prenoćiti, imajući u vidu da su on i supruga roditelji dvoje maloljetne djece te su željeli prenoćiti ispred luke, no budući da je otpalo tri dana plovidbe, neki od tih troškova marina su propali. Osim toga, tužitelj i njegova obitelj morali su napraviti novi plan puta te su plaćali i druge troškove veza za zamjenski brod s obzirom na novi plan puta u iznosu od 435,00 EUR. Međutim, tužitelj nije detaljno i konkretno obrazložio troškove koji su im nastali, pa je sud, primjenjujući odredbe

³⁵⁷ Čl. 558. st. 2. ZOO-a 05

Zakona o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP)³⁵⁸, i to članak 219. stavak 1.³⁵⁹ o teretu dokazivanja, ocijenio kako tužitelj u tom dijelu nije dokazao osnovanost svog tužbenog zahtjeva iz razloga što sud na temelju izvedenih dokaza nije mogao sa sigurnošću utvrditi nastanak i visinu ovih troškova.

Sud je stoga ocijenio osnovanim dio tužbenog zahtjeva za naknadu imovinske štete u ukupnom iznosu od 3.813,00 EUR prema prodajnom tečaju HNB-a na dan dospijeca sukladno članku 22. stavak 3. ZOO-a kao i zakonsku zateznu kamatu sukladno čl. 1086. ZOO-a koji određuje da se obveza naknade štete smatra dospjelom od trenutka nastanka štete. Što se tiče potraživanja tužitelja s osnova neimovinske štete, sud je ocijenio kako se u ovom predmetu radi o postupanju tuženika s krajnjom nepažnjom pa tužitelj ima pravo na pravičnu naknadu neimovinske štete sukladno članku 346. ZOO-a. Sud se, u odnosu na neimovinsku štetu, poziva na članak 1100. stavak 1. ZOO-a³⁶⁰. Sukladno navedenom „...sud je cijenio sve okolnosti slučaja, posebno okolnost da je tužitelj uslijed neispunjenja ugovora od strane tuženika pretrpio osjećaj razočaranja zbog neispunjenih očekivanja vezanih uz provođenje svojeg unaprijed isplaniranog i organiziranog godišnjeg odmora, kao i osjećaj neraspoloženja (kako navodi tužitelj – pokvaren mu je godišnji odmor), kakve su osjećaje razočaranja i nezadovoljstva pretrpjeli i članovi tužiteljeve obitelji, posebno djeca, o čemu iskazuju kako tužitelj, tako i svjedokinja, a što je zasigurno pridonijelo još većem osjećaju nezadovoljstva kod tužitelja. Osim toga, uslijed činjenice da je zbog trodnevnog kašnjenja s početkom korištenja plovila tužitelj bio prinuđen u cijelosti iznova isplanirati i organizirati putovanje tj. plovidbu, što sud smatra logičnim postupkom u situaciji kašnjenja od čak tri dana, tužitelj je očigledno pretrpio i stres povezan sa ponovnim organiziranjem i planiranjem putovanja, tim više što je isto tužitelj morao učiniti u vrlo kratkom roku, u stranoj državi i samo uz pomoć mobitela, što mu je zasigurno bilo znatno teže, kako to i sam ističe. Također, sud je uzeo u obzir činjenicu da je tužitelju, od ukupno sedam dana, čak tri dana (dakle znatan dio ovog odmora) bilo onemogućeno da odmor provede upravo na način zbog kojeg je i sklopio predmetni ugovor i unajmio plovilo tj. plovidbom, što ukazuje u

³⁵⁸ SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14

³⁵⁹ Svaka stranka je dužna iznijeti činjenice i predložiti dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojim pobija navode i dokaze protivnika.

³⁶⁰ Navedeni članak određuje da će sud, slučaju povrede prava osobnosti, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.

svom iskazu (s kojim se iskazom tužitelj suglasio) svjedokinja navodeći da njihova namjera nije bila da unajme kuću, već su željeli ploviti. Sud je kao relevantnu okolnost ocijenio i činjenicu da se tužitelj zapravo našao u situaciji stavljanja pred gotov čin budući da nije imao razloga očekivati ovakav razvoj situacije, a posljedično tome nije imao niti alternativni način za provođenje godišnjeg odmora, već je, kako to isti navodi, radi spašavanja godišnjeg odmora bio prinuđen prihvatiti kako ponuđeni smještaj od strane tuženika, tako i neodgovarajuće zamjensko plovilo čija je neadekvatnost posebno vidljiva iz činjenice, o kojoj iskazuje svjedokinja, da je tužitelj zbog nedostatka prostora bio prisiljen kroz čitavo vrijeme korištenja plovila spavati vani na palubi. Sud je, dakle, imajući u vidu sve ove okolnosti utvrdio da je kod tužitelja došlo do povrede prava osobnosti na duševni mir i zadovoljstvo koje svaka osoba sasvim očigledno ima pravo očekivati provođenjem unaprijed isplaniranog (i plaćenog) godišnjeg odmora sa svojom obitelji, a do koje je neimovinske štete kod tužitelja došlo uslijed neispunjenja ugovornih obveza tuženika i to njegovom krajnjom nepažnjom.“ Sud je uzeo u obzir i dobitak koji je stekao tužitelj sukladno članku 346. stavak 3. ZOO-a.³⁶¹ Naime, sud smatra da je osiguranjem besplatnog smještaja od strane tuženika za tužitelja i njegovu obitelj za vrijeme od tri dana, tijekom kojih tužitelju nije omogućeno korištenje plovila za tužitelja, nastao i dobitak upravo zbog činjenice da se radilo o besplatnom smještaju te je na taj način tuženik u manjem dijelu ublažio posljedice nastale povredom njegove ugovorne obveze. Stoga sud smatra da je osnovan tužbeni zahtjev tužitelja za naknadu neimovinske štete u iznosu od 5.000,00 kn.

Drugostupanjski sud povodom žalbe tuženika presudom je utvrdio kako je prvostupanjski sud pravilno primijenio članak 342. ZOO-a. Naime, tuženik nije ispunio ugovornu obvezu u smislu da bi tužitelju u ugovorenom roku predao na vozilo na korištenje odnosno predao je tužitelju sa zakašnjenjem drugo vozilo za koje bi tužitelj da ga je iznajmio platio nižu najamninu, pa tužitelj stoga ostvaruje pravo na naknadu štete.³⁶² Drugostupanjski sud posebno naglašava da se općim uvjetima poslovanja ne može unaprijed isključiti mogućnost naknade štete u slučaju kada ugovorna strana postupa sa krajnjom nepažnjom u ispunjenju svoje obveze.³⁶³

³⁶¹ Ako je pri povredi obveze pored štete nastao za vjerovnika i neki dobitak, o njemu će se prilikom određivanja visine naknade voditi računa u razumnoj mjeri.

³⁶² Čl. 360. ZOO-a 05

³⁶³ Čl. 345. st. 1 ZOO-a 05

Ovakva sudska praksa na tragu je njemačke sudske prakse čiji je Savezni sud zauzeo stav da je godišnji odmor strogo osobno pravo na užitek³⁶⁴ koje nije u prometu te da nekorisno provedeno vrijeme godišnjeg odmora predstavlja neimovinsku štetu. Njemačka sudska praksa temelji se na odredbama § 651a do 651 k BGB-a prema kojima putnik ima pravo zahtijevati primjereno obeštećenje u novcu zbog nekorisno utrošenog vremena odmora u slučaju da je putovanje, koje predstavlja ukupnost usluga, izostalo ili je u znatnoj mjeri upropašteno.³⁶⁵ Da bi postojalo pravo na primjerenu odštetu, potrebno je ispunjenje sljedećih pretpostavki: da je putovanje izostalo odnosno da obveze iz ugovora o putovanju nisu uopće izvršene ili je došlo do njihove znatne povrede, da je putnik morao vrijeme odmora provesti nekorisno, da mu je zbog toga nastala šteta te da je još za vrijeme putovanja obavijestio štetnika o nedostacima, a u roku od mjesec dana nakon završetka putovanja odnosno kad je prema ugovoru bio predviđen završetak putovanja postavio zahtjev za naknadu štete.³⁶⁶ Obveze iz ugovora o putovanju ne bi, primjerice, bile izvršene ako putnik nije otpočeo putovanje zbog štrajka avio prijevoznika ili ako bi hotel bio „prebukiran“. Do povrede ugovora o putovanju došlo bi ako bi se radilo o boravku u hotelu niže kategorije dok bi nekorisno provođenje godišnjeg odmora predstavljalo situaciju kada putnik ne provede godišnji odmor prema svrsi ugovora.³⁶⁷ Kod izračuna iznosa odštete njemački sudovi primjenjuju tzv. „Frankfurtske tablice.“³⁶⁸ Predmetnim tablicama, koje su sastavili njemački pravници te su prvi put primijenjene 1984. pred frankfurtskim zemaljskim sudom³⁶⁹, uređeni su iznosi umanjena cijene u postocima. Načelno se postotni udio računa od ukupne cijene koja uključuje i troškove prijevoza. Pritom se odbijaju iznosi koje je putnik uplatio za osiguranja i

³⁶⁴ Tzv. höchstpersönliches Genussrecht

Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 392.

³⁶⁵ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 391.

³⁶⁶ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 391. i 392.

³⁶⁷ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 391.

³⁶⁸ <https://www.rechtspraxis.de/frankfurt.htm>, 18.05.2021.

³⁶⁹ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 391.

dodaci za veću udobnost putovanja. Kod postojanja više stavaka nedostataka, postotni se udjeli zbrajaju.

Radi se o sljedećim slučajevima koje navodimo primjerice, zajedno sa umanjenjima:

- nedostaci vezano za smještaj, ukoliko bi se npr. radilo o neželjenom katu hotela: 3 posto;
- smještaj u četverokrevetnu umjesto u dvokrevetnu sobu: 20 do 30 posto pri čemu je odlučujuće jesu li zajedno smještene osobe iz iste rezervacije ili nepoznati putnici;
- nedostatak pogleda na more: 5 - 10 posto;
- prisustvo životinjskih nametnika kao što su žohari: 10 do 50 posto;
- buka po noći: 10 do 40 posto;
- jednolični obroci: 5 posto;
- prljavi stolovi: 5 do 10 posto;
- nepostojanje bazena ili prljavi bazen: 10 – 20 posto;³⁷⁰
- nepostojanje mogućnosti čuvanja djece: 5 - 10 posto;³⁷¹
- nemogućnost kupanja u moru: 10 - 20 posto, ovisno o opisu u prospektu i mogućim razumnim alternativama;
- prljava plaža: 10 - 20 posto;
- nepostojanje restorana ili supermarketa: 10 - 20 posto;³⁷²
- nepostojanje butika ili ulice s prodavaonicama: 0 - 5 posto.³⁷³

Smatramo kako ovako definirani postoci predstavljaju realnu brojku koju bi trebalo uzeti u obzir prilikom umanjena cijene. Vjerujemo kako ovakav sustav ohrabruje građane da traže zaštitu svojih prava i na području Republike Hrvatske.

³⁷⁰ Klarić, Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, op.cit., str. 391.

³⁷¹ Ibidem.

³⁷² Ibidem.

³⁷³ Ibidem.

8. MEDICINSKO PRAVO

8.1. Pojam medicinskog prava

Medicinsko pravo je, prema Klariću, skup raznorodnih pravnih pravila koja pripadaju različitim pravnim granama te je dio tih pravila sadržan u propisima koji izravno uređuju odnose koji nastaju u obavljanju zdravstvene djelatnosti, i to u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (dalje: ZZZ) i Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju dok ostala pravila medicinskog prava potječu iz ustavnog, građanskog, građanskog procesnog, kaznenog, radnog, socijalnog i međunarodnog prava.³⁷⁴

Prema članku 59. Ustava RH³⁷⁵ svakome se jamči pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom³⁷⁶ i pravo na zdrav život.³⁷⁷ Zdravstvena djelatnost mora se obavljati krajnje savjesno uz poštivanje pravila zdravstvene struke pri čemu liječnik mora zdravstvene mjere poduzimati na način da pruži pomoć pacijentu, uz čuvanje dostojanstva pacijenta i liječničke tajne.³⁷⁸ Zdravstveni djelatnici moraju poznavati propise i pravila struke i njih se pridržavati, ažurno voditi medicinsku dokumentaciju i imati na umu kako ih postupanje nadređenog ili većine ne oslobađa od odgovornosti.³⁷⁹ Sukladno članku 5. Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (dalje u tekstu: ZZZ)³⁸⁰, Republika Hrvatska mora osigurati uvjete za edukaciju zdravstvenih djelatnika. Takva edukacija zasigurno predstavlja izazov za zdravstvene djelatnike čija je obveza, uz poduzimanje zdravstvenih mjera, i poznavanje brojnih propisa. Pri tome dolazi do juridizacije medicine na način da se provodi kontinuirana kontrola pružanja zdravstvenih usluga kroz kaznenopravne i građanskopravne sankcije predviđene za propuste u liječenju.

³⁷⁴ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio)*, Hrvatska pravna revija, kolovoz 2001., str. 4.

³⁷⁵ NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

³⁷⁶ Čl. 59. Ustava RH

³⁷⁷ Ustav RH, čl. 70.

³⁷⁸ Pražetina Kaleb, Renata, *Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi*, Polic. sigur. (Zagreb), godina 28. (2019), broj 1, str. 68.

³⁷⁹ Mrčela, Marin i Vuletić, Igor, *Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 54, 3/2017., str. 703.

³⁸⁰ NN 100/18, 125/19

Prema Klariću, štetne radnje i propusti u pružanju zdravstvenih usluga svrstavaju se u četiri grupe, i to: 1. povreda pravila zdravstvene struke (liječnička greška), 2. povreda prava na tjelesni integritet (liječenje bez pristanka pacijenta), 3. povreda obveze pružanja hitne medicinske pomoći i 4. povreda obveze sklapanja ugovora o zdravstvenoj usluzi.³⁸¹ U ovom radu ćemo se koncentrirati na liječničku grešku i liječenje bez pristanka pacijenta.

8.2. Liječnička greška i naknada štete

Prema Zakonu o liječništvu³⁸² Hrvatska liječnička komora donosi Kodeks medicinske etike i deontologije (dalje u tekstu: Kodeks).³⁸³ Liječnici su, sukladno Kodeksu, dužni svoj posao obavljati stručno.³⁸⁴ Medicinska struka ima za cilj poštovati ljudski život od njegova početka do smrti, promicati zdravlje, sprječavati i liječiti bolest te poštovati ljudsko tijelo i osobnost i nakon smrti.³⁸⁵

Liječnička pogreška u domeni građanskopravne odgovornosti predstavlja štetnu radnju u slučaju kada liječnik nije primijenio ili nije pravilno primijenio medicinski postupak utemeljen na aktualnim spoznajama medicinske znanosti, a koji je s obzirom na konkretne okolnosti objektivno bio neophodan. Temeljem navedene definicije, liječničke pogreške dijele se na dijagnostičke liječničke pogreške, terapijske liječničke pogreške koje uključuju pogreške u terapiji, pogreške u provođenju medicinskih zahvata i komunikacijske liječničke pogreške koje nastaju u komunikaciji, odnosno izostanku pravilne komunikacije između liječnika i pacijenta ili liječnika i medicinskog osoblja.³⁸⁶

Hrvatsko pravo ne definira liječničku pogrešku, međutim, iz pravne znanosti proizlazi definicija liječničke pogreške kao postupanja liječnika u okviru medicinskog zahvata nad pacijentom protivno pravilima zdravstvene struke te njenim moralnim i etičkim načelima, odnosno kao

³⁸¹ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu* (Prvi dio), op.cit., str. 20.

³⁸² NN 121/03, 117/08

³⁸³ NN 55/08, 139/15

³⁸⁴ Kodeks, čl. 2.2

³⁸⁵ Kodeks, čl.1.2

³⁸⁶ Vojković, Hrvoje, *Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 2, 2019., str. 708.

postupanje liječnika koje je u neskladu s provjerenim standardima suvremene medicinske znanosti, a što je rezultiralo povredom pacijentova zdravlja ili života, tj. povredom prava osobnosti.³⁸⁷ Iz sudske prakse proizlazi da odsustvo liječničke pogreške i uzročne veze postoji kad se štetna posljedica nije mogla svladati usprkos tome što se postupalo s potrebnom pažnjom u skladu s medicinskim standardom.³⁸⁸

Hrvatski propisi prihvaćaju načelo učinkovitosti i djelotvornosti sustava kvalitete zdravstvene zaštite te sigurnosti zdravstvenih postupaka.³⁸⁹ Od liječnika se očekuje da izabere takvu metodu liječenja koja u najvećoj mogućoj mjeri smanjuje nastupanje komplikacija.³⁹⁰

Pri pružanju usluga, liječnici moraju poštovati medicinski standard odnosno primjenjivati općenita jednoznačna pravila.³⁹¹ Obzirom da liječničko postupanje nije moguće standardizirati, Zakon o zdravstvenoj zaštiti uzima u obzir promjenjivu kategoriju profesionalnog medicinskog standarda.³⁹² Tako je liječnik dužan odmjeriti koristi i rizike pri određivanju načina liječenja, ali pritom mora postupati s pažnjom dobrog stručnjaka.³⁹³ Prema Klariću, veća opasnost i veći rizik zahvata zahtijevaju veću pažnju, dok hitnost i nužnost zahvata opravdavaju niži standard pažnje, no, iako je standard pažnje niži, ne smije se raditi o aljkavom postupanju s kojim stavom se slažemo u potpunosti. Liječnik je dužan zdravstvenu uslugu obaviti temeljem najnovije medicinske prakse.

Medicinski tretman predstavlja skrivljeno postupanje liječnika u slučaju poduzimanja medicinskog zahvata nad pacijentom bez odgovarajućeg stupnja stručne vještine, pažnje i kompetencije ili u slučaju propuštanja poduzimanja radnji koje su medicinski zahvat i koje su

³⁸⁷ Ibidem.

³⁸⁸ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 876/06-2 od 10.1.2007.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80543897&q=>, 25.9.2020.

³⁸⁹ Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019, str. 573.

³⁹⁰ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, op.cit., str. 702.

³⁹¹ Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana, op.cit., str. 585.

³⁹² Ibidem.

³⁹³ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 23.

trebale biti obavljene sukladno standardu dužne pažnje liječnika.³⁹⁴ Kada je povrijeđena pravna norma koja zahtijeva popravlanje štete, tada postoji protupravnost štetne radnje, dok posebne pretpostavke odgovornosti za štetu ovise o pojedinim vrstama odgovornosti.³⁹⁵ Za ugovornu odgovornost, osim općih pretpostavki, potrebno još i postojanje ugovorne obveze i njezina povreda, dok je za subjektivnu odgovornost potrebna krivnja štetnika.³⁹⁶

Karakter odnosa između davatelja zdravstvene usluge i pacijenta je, u pravilu, ugovorni, no u nekim slučajevima to može biti i izvanugovorni odnos, primjerice u slučaju hitnih liječničkih intervencija.³⁹⁷ No, obzirom da ugovor o pružanju medicinske usluge sadrži zakonsku obvezu da se medicinska usluga obavi prema pravilima struke, svako protupravno zadiranje u ta dobra predstavlja delikt pa stoga se na štete koje nastanu prigodom pružanja zdravstvene usluge mogu primijeniti i pravila ugovorne i pravila izvanugovorne (deliktne) odgovornosti.³⁹⁸ Oštećenik sam bira hoće li svoj tužbeni zahtjev temeljiti na ugovornoj ili deliktnoj odgovornosti.³⁹⁹ Sudska praksa u pretežitom broju slučajeva prednost daje pravilima izvanugovorne odgovornosti iz razloga što postoje razlike između te dvije odgovornosti u pogledu, primjerice, duljine zastare ili pak teretu dokazivanja.⁴⁰⁰

Naglašavamo kako je naš ZOO 05 prihvatio sustav subjektivne odgovornosti u članku 1045. stavak 1. pri čemu se krivnja predmnijeva što olakšava položaj oštećenika u sudskom postupku naknade štete. No, oštećenik je dužan dokazati uzročno-posljedičnu vezu između poduzetog medicinskog tretmana i nastale štete.⁴⁰¹ Ipak treba navesti kako kod štete koja bi nastala, primjerice, od medicinskih tehničkih uređaja, nije isključena primjena pravila ZOO-a 05 o

³⁹⁴ Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana, op.cit., str. 576.

³⁹⁵ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, op.cit., str. 707.

³⁹⁶ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 15.

³⁹⁷ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 8.

³⁹⁸ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 13.

³⁹⁹ Ibidem.

⁴⁰⁰ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 14.

⁴⁰¹ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 17.

opasnoj stvari ili djelatnosti za štete koje nastanu pri obavljanju djelatnosti za koje se inače odgovara prema pravilima o subjektivnoj odgovornosti.⁴⁰²

Oštećenik ima pravo na naknadu imovinske i neimovinske štete. Tužbom se obično traži isplata iznosa koji predstavlja materijalno zadovoljenje za pretrpljenu štetu, no može se tražiti i naturalna restitucija u vidu otklanjanja nedostatka medicinskog tretmana, ako za to postoje pretpostavke, što se u praksi rijetko događa.⁴⁰³ Oštećenik može tražiti, uz stvarnu štetu, i buduću imovinsku štetu⁴⁰⁴ koju čini stvarna (obična) šteta i izmakla korist pri čemu buduću imovinsku štetu čine, primjerice, izdaci za tuđu pomoć i njegu dok izmaklu korist čini, primjerice, zarada koju bi mogao ostvariti da mu narušenjem zdravlja nisu uništene ili smanjene mogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja.⁴⁰⁵ Primjerice, austrijska sudska praksa, sukladno § 1325. ABGB-a, priznaje u troškove liječenja nabavu invalidskih kolica ili pak posebno prilagođenog automobila za oštećenika kao i primjereni iznos napojnice osoblju zdravstvene ustanove.⁴⁰⁶ Navedeno bi predstavljalo imovinsku štetu koju bi oštećenik mogao potraživati. Ukoliko se odštetni zahtjev temelji na ugovornoj odgovornosti za štetu, tada u njen obujam ulaze obična šteta i izmakla korist kao i neimovinska šteta pri čemu je odlučna krivnja štetnika pa će, ako je do povrede ugovorne obveze došlo običnom nepažnjom zdravstvenog djelatnika, oštećenik imati pravo na tzv. predvidivu štetu dok slučaju prijekare ili namjernog neispunjenja te neispunjenja ugovora zbog krajnje nepažnje, oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu cjelokupne štete koja je nastala zbog povrede ugovora, bez obzira na to što davatelj zdravstvene usluge nije znao za posebne okolnosti zbog kojih su one nastale.⁴⁰⁷ Obzirom da se radi o odredbama ZOO-a koje su dispozitivne naravi (članak 346.), one će se primijeniti samo ako ugovorne strane nisu iskoristile same riješile vlastitim utanačenjima na način da su ugovorom proširile, ograničile ili potpuno

⁴⁰² Čl. 1063. do čl. 1067. ZOO-a 05

⁴⁰³ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, op.cit., str. 709.

⁴⁰⁴ Člankom 1088. ZOO-a 05 uređuje se plaćanje naknade u obliku novčane rente u slučaju smrti, tjelesne ozljede ili oštećenja zdravlja koja se plaća mjesečno unaprijed, pri čemu vjerovnik može u slučaju ako dužnik ne da potrebno osiguranje za isplatu rente i radi drugih ozbiljnih razloga zatražiti da mu se, umjesto novčane rente, isplati jedan ukupan iznos.

⁴⁰⁵ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio), Hrvatska pravna revija, rujan 2001., str. 3.

⁴⁰⁶ Ibidem.

⁴⁰⁷ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio), op.cit., str. 4.

isključile odgovornost za štetu, pri čemu potpuno isključenje odgovornosti za štetu nije dopušteno kod namjere i krajnje nepažnje.⁴⁰⁸ Pri tome će sud poništiti na zahtjev zainteresirane strane ugovornu odredbu o isključenju odgovornosti za štetu nanесenu običnom nepažnjom, ako je takva odredba nametnuta monopolskim položajem davatelja zdravstvene usluge ili je proizašla iz neravnopravnog odnosa između ugovornih strana.⁴⁰⁹ Ugovorne strane mogu sporazumom odrediti najviši iznos naknade ako tako određeni iznos nije u očitom nerazmjeru sa štetom i ako za određeni slučaj nije što drugo određeno dok i u slučaju ograničenja visine naknade vjerovnik ima pravo na potpunu naknadu ako je nemogućnost ispunjenja obveze prouzročena namjerno ili krajnom nepažnjom dužnika.⁴¹⁰

Sud može dosuditi manju naknadu štete u slučaju ako šteta nije prouzročena ni namjerno ni krajnjom nepažnjom, a osoba koja odgovara za štetu je slaboga imovnog stanja, pa bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu, zatim ako je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika, a pri tom je postupao brižljivošću kao u vlastitim poslovima⁴¹¹, zatim ako je oštećenik pridonio svojim ponašanjem da šteta nastane ili bude veća nego što bi inače bila⁴¹² dok sud može osloboditi obveze da naknadi štetu osobu koja je, bez opasnosti za sebe, uskratila pomoć osobi čiji su život i zdravlje bili očito ugroženi, ako to pravičnost zahtijeva.⁴¹³

U slučaju povrede medicinskog standarda oštećenik će u pokrenutom parničnom postupku morati dokazati postojanje pravno relevantne štete koja je u uzročno-posljedičnoj vezi s poduzetim medicinskim tretmanom, ali neće morati dokazivati subjektivni element krivnje jer se ona presumira.⁴¹⁴ Povreda medicinskog standarda očituje se u postupanju liječnika protivno pravilima zdravstvene struke te njenim moralnim i etičkim načelima, odnosno kao postupanje u neskladu s provjerenim standardima suvremene medicinske znanosti, a što je rezultiralo povredom pacijentova zdravlja ili života, odnosno povredom prava osobnosti.⁴¹⁵ Kao relevantan

⁴⁰⁸ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio)*, op.cit., str. 5.

⁴⁰⁹ Ibidem.

⁴¹⁰ Čl. 345. st. 3. i 4. ZOO-a 05

⁴¹¹ Čl. 1091. ZOO-a 05

⁴¹² Čl. 1092. ZOO-a 05

⁴¹³ Čl. 1082. ZOO- a 05

⁴¹⁴ Vojković, Hrvoje, *Građanskopravni standard medicinskog tretmana*, op.cit., str. 584.

⁴¹⁵ Vojković, Hrvoje, *Građanskopravni standard medicinskog tretmana*, op.cit., str. 572.

pravni standard uzima se pažnja dobrog gospodarstvenika i dobrog stručnjaka.⁴¹⁶ Ovdje će ponovno od odlučne važnosti biti nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke koji je dužan pružiti sve svoje stručno znanje sudu, međutim, kao što smo i ranije kazali, sud se ne smije osnovanost tužbenog zahtjeva temeljiti na nalazu i mišljenju vještaka.⁴¹⁷

U našoj, njemačkoj i austrijskoj sudskoj praksi prevladava primjena općeg pravila o adekvatnoj uzročnosti prema kojoj liječnička greška mora biti adekvatna prouzročenoj šteti odnosno radnja ili propust moraju biti objektivno podesni da izazovu štetu za koju se zahtijeva naknada, odnosno moraju biti tipični za određenu štetu.⁴¹⁸ Na taj način se isključuju kao pravno relevantne one okolnosti koje se nisu u vrijeme liječenja mogle predvidjeti i razumno očekivati.⁴¹⁹ Kada se radi o više počinjenih grešaka u nizu, prema praksi njemačkog Saveznog suda uzročna se veza novom greškom prekida samo onda kad je liječnik postupio “protiv svih liječničkih pravila i iskustava” odnosno kad je drugi liječnik u “neobično visokoj mjeri zanemario zahtjeve savjesnog liječničkog postupka” te je u tom slučaju za štetu odgovoran drugi liječnik.⁴²⁰ Ako je, pak, nakon greške jednog uslijedila lakša greška drugog liječnika, koja se može potkrasti ako liječnik nije postupio dovoljno pažljivo, adekvatna kauzalna veza se ne prekida, što znači da prvi liječnik odgovara odnosno suodgovara za štetne posljedice.

⁴¹⁶ Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana, op.cit., str. 573.

⁴¹⁷ Primjer iz sudske prakse: “...Smatra se da je aktivan, štetan zahvat medicinskim alatom, - trokarom - u vanjski dio stijenke crijeva nebrižno postupanje.. Na tuženoj stranci je dakle dokazni teret da štetan kontakt trokara s vanjskim dijelom crijevne stijenke nije posljedica liječnikova nemara, nego ostalih (konkretno navedenih) okolnosti ili da se čak može pripisati i slučaju. Odluka da tužiteljici takvim zahvatom ukloni jajovod bila je u skladu sa stručnom doktrinom. Takav zahvat je prema mišljenju vještaka izvanredno siguran. Kod tužiteljice je došlo do komplikacija jer je krvarila iz ostatka uklonjenog jajovoda, a bilo je oštećeno i tanko crijevo te ožilje potpore crijeva. Vještak je objasnio da je povreda crijeva jedna od najčešćih komplikacija laparoskopske kirurgije, a njezina čestina je od 0,25 do 1 tisućinke. Uzroci da svejedno dolazi do povreda crijeva u većini slučajeva ostaju neobjašnjeni. Prema mišljenju vještaka takva povreda se može dogoditi i iskusnom operateru uz najveću moguću brižnost. Ipak, sud nije prihvatio taj dio vještačkog mišljenja i zaključio je da je do povreda crijeva kod tužiteljice došlo zbog premale brižnosti operatera u svom radu. Sud je smatrao da tužena stranka nije dokazala da je operater njezina osiguranika prilikom obavljanja svoga posla postupao tako kako je bilo potrebno.”

Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, op.cit., str. 709.

⁴¹⁸ VSRH je u odluci iz 1984. naveo da je pravno relevantni uzrok štete onaj štetni događaj čijem redovnom učinku odgovara konkretna šteta.

Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio), op.cit., str. 9 i 10.

⁴¹⁹ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio), op.cit., str. 10.

⁴²⁰ Ibidem.

Liječnik se u postupku naknade štete zbog liječničke greške oslobađa odgovornosti ako mu se ne dokaže da je počinio liječničku grešku, ili ako se ne dokaže uzročna veza između počinjene liječničke greške i pogoršanja zdravlja odnosno smrti bolesnika, ili, ako dokaže da nije kriv odnosno da je postupao s pažnjom dobrog stručnjaka i ako se ne dokaže da je nastupila pravno relevantna šteta.⁴²¹

Sudbinski tijek bolesti također je jedan od razloga isključenja odgovornosti za liječničku grešku te predstavlja događaj koji se ne može nikome ne može pripisati u krivnju odnosno događaj koji se ne bi mogao savladati usprkos postupanju liječnika s dužnom pažnjom, primjerice, smrt zbog narkoze koja je dana pacijentu prema zahtjevima anesteziologije.⁴²²

Kada se primjenjuje medicinski postupak koji je usklađen sa medicinskim standardom tada se isključuje građanskopravna odgovornost.⁴²³ Kada se poduzima intervencija koja je hitna zbog prijeteće ugroze zdravlja i/ili života pacijenta, tada se u praksi zauzima stajalište prema kojem zdravstvena organizacija u kojoj je izvršena medicinska intervencija nije u obvezi oštećeniku popraviti štetu što ju je pretrpio kao posljedicu intervencije u situaciji kada je kirurška intervencija bila nužna i uz uvjet da je izvedena po svim pravilima struke.⁴²⁴ Iz navedenog proizlazi zdravstvena organizacija unutar koje je obavljena medicinska intervencija odgovara za one štete koje nastanu uslijed nestručnog, nepažljivog i nepropisnog rada njenih zaposlenika.⁴²⁵

Ovdje valja istaknuti kako su pred hrvatskim sudovima rijetki sudski postupci pokrenuti kao posljedica povrede medicinskog standarda.⁴²⁶ Smatramo kako bi djelotvoran građanski postupak, u smislu efiksnosti i primjerene novčane naknade, zasigurno pridonio smanjenju liječničkih pogreški i potaknuo građane da pokrenu odgovarajuće postupke kada se takve greške dogode.

Protupravnost liječničke pogreške ogleda se u postupanju koje nije bilo u skladu s pravilima struke odnosno u nepostupanju liječnika s dužnom pažnjom. Liječnička komplikacija, za razliku

⁴²¹ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio)*, op.cit., str. 11.

⁴²² Ibidem.

⁴²³ Ibidem.

⁴²⁴ Ibidem.

⁴²⁵ Ibidem.

⁴²⁶ Vojković, Hrvoje, *Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci*, op.cit., str. 709.

od liječničke greške, predstavlja medicinski ispravan i pravodoban postupak koji je izveden pravilnom upotrebom ispravne opreme i sredstva za optimalnu regulaciju rada.

Kod odgovornosti za štetu pri pružanju zdravstvenih usluga primjenjuju se pravila ugovorne i izvanugovorne odgovornosti.⁴²⁷ Pretpostavke za izvanugovornu odgovornost za štetu su postojanje štetnika, oštećenika, štetne radnje, štete, uzročnosti i protupravnosti dok su pretpostavke ugovorne odgovornosti za štetu postojanje ugovora, povreda ugovorne obveze, šteta, uzročna veza između povrede ugovorne obveze i prouzročene štete i postojanje protupravnosti.⁴²⁸ Sukladno članku 349. ZOO-a, ako nije drukčije propisano, na naknadu štete kod ugovorne odgovornosti na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZOO-a o naknadi izvanugovorne štete.

Kod odgovornosti za štetu zdravstvenih ustanova primjenjuju se pravila o subjektivnoj odgovornosti kod koje se traži postojanje krivnje štetnika pri čemu se krivnja predmnijeva. Prema Klariću, štetne radnje se sastoje u povredi pravila zdravstvene struke (liječnička pogreška), povredi prava na tjelesni integritet (liječenje bez pristanka pacijenta), povredi obveze pružanja hitne medicinske pomoći i povredi obveze sklapanja ugovora o zdravstvenoj usluzi.⁴²⁹ Ako zdravstveni radnik počinu štetu u radu ili u svezi s radom, za štetu odgovara zdravstvena ustanova kao poslodavac koja ima pravo regresa prema radniku koji je štetu skrivio namjerno ili krajnjom nepažnjom, i to u roku od šest mjeseci od dana isplaćene naknade štete. Ako je zdravstveni radnik štetu uzrokovao namjerno, oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu štete i neposredno od zdravstvenog radnika.⁴³⁰

U Saveznoj Republici Njemačkoj odredbe koje reguliraju liječničku grešku temelje se na odredbama BGB-a o ugovornoj odgovornosti, no sudska praksa je, kao pravno relevantne, priznala različite uzroke odgovornosti koji se mogu pojaviti unutar konteksta medicinskog liječenja. Najuobičajeniji uzroci odgovornosti za štetu su manjkavo liječenje, davanje pogrešne

⁴²⁷ Nakić, Jakob i Belanić, Loris, Sličnosti i razlike naknade štete nastale pacijentima u zdravstvenoj ustanovi u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj (kroz dva sudska predmeta), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 40 No. 1, 2019., str. 449.

⁴²⁸ Nakić, Jakob i Belanić, Loris, op.cit.,str. 450.

⁴²⁹ Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, op.cit., str. 398.

⁴³⁰ Čl. 1061. ZOO-a

dijagnoze, propisivanje pogrešnih lijekova te uskraćivanje informacija i neodobreno liječenje.⁴³¹ Naknada štete u cijelosti ima oblik kompenzacije. Iako je restitucija primarni oblik naknade štete, umjesto nje može se tražiti novčana naknada štete. Trošak liječenja, rehabilitacije, ublažavanja posljedica trajnog oštećenja i dugotrajna njega mogu se dosuditi u slučajevima liječničke greške kao i izmakla dobit te naknada štete za pretrpjelu bol i patnju.⁴³² Od 2002. naknada štete za bol i patnju dosuđuje se neovisno o tome radi li se o ugovornoj ili izvanugovornoj odgovornosti što je dovelo do povećanja broja takvih slučajeva naknade štete.⁴³³ Oštećenici se u ovakvim slučajevima nerijetko obraćaju centru za mirenje. Ukoliko se ne postigne nagodba, što je slučaj u 85 posto predmeta, pokreće se postupak pred sudom. Centre za mirenje vode državne medicinske udruge kao neovisne organizacije koje uživaju veliki ugled zbog njihove neovisne prosudbe. U njima rade odvjetnici i liječnici, a procjene se često provode na *pro bono* osnovi od strane liječnika-volontera.

Prema procjenama koje je izvršio liječnički centar za mirenje, u Saveznoj Republici Njemačkoj godišnje se dogodi 130.000,00 slučajeva liječničke greške dok se godišnje pokrene okvirno 40.000,00 sudskih postupaka radi naknade štete. Najviša dosuđena naknada štete za duševne boli i patnju zbog teških fizičkih i duševnih smetnji koje su rezultat liječničke greške koja se dogodila na porodu iznosila je 500.000,00 EUR. Za duševne boli zbog gubitka oka se, primjerice, dosudila naknada štete u iznosu od 40.000,00 EUR.⁴³⁴

8.2.1. Sudska praksa

Ovdje ukazujemo na presudu VSRH posl.br. Rev 1180/08 od 26.10.2011.⁴³⁵ Po ocjeni VSRH, pravilno su nižestupanjski sudovi zaključili da je liječnica tuženika dana 30.10.2005. obavila površan pregled oštećenika, odnosno da je propustila utvrditi opće stanje oštećenika. Naime, liječnica je pregledala oštećenika i poslala ga kući s pogrešnom dijagnozom upale grla i preporukom uzimanja antipiretika, iako bi pravilnim pristupom već pri pregledu morala uočiti

⁴³¹ <https://www.loc.gov/law/help/medical-malpractice-liability/germany.php>, 17.2.2021.

⁴³² <https://www.loc.gov/law/help/medical-malpractice-liability/germany.php>, 17.2.2021.

⁴³³ <https://www.loc.gov/law/help/medical-malpractice-liability/germany.php>, 17.2.2021.

⁴³⁴ <https://www.loc.gov/law/help/medical-malpractice-liability/germany.php>, 17.2.2021.

⁴³⁵ <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805adf82&q=>, 26.9.2020.

simptome sepse, čime je postupila protivno pravilima struke, što je imalo za rezultat nepravovremeni početak liječenja antibioticima. U konačnici je takvo postupanje liječnice imalo za posljedicu smrt oštećenika uzrokovanu meningokoknom sepsom. Što se tiče prigovora tuženika da je i sam oštećenik pridonio letalnom ishodu bolesti, sudovi su na temelju mišljenja vještaka otklonili bilo kakav doprinos oštećenika. Naime, pokojni D. P. se javio liječnici, dobio je dijagnozu koja kod njega kao medicinskog laika nije mogla izazvati sumnju u tijek bolesti, bio je uljuljan u lažnu sigurnost težine bolesti, pa time što se na ponovni pregled javio ponovno liječniku ujutro nakon pogoršanja simptoma nije ničim pridonio štetnom događaju.

U ovom predmetu tužitelji su članovi obitelji pokojnog oštećenika (bračni drug, roditelji, djeca), koji se prema odredbi članku 201. ZOO-a 78/91 smatraju bliskim osobama, kojima sud može u slučaju smrti dosuditi pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne bolove, naknadu materijalne štete sukladno članku 193. stavak 1. ZOO-a kao i na naknadu štete zbog gubitka uzdržavanja dok je tuženik poslodavac štetnice-Dom zdravlja. Prvostupanjskom presudom Općinskog suda u Varaždinu naloženo je Domu zdravlja da na ime naknade štete isplati prvotužiteljici, supruzi oštećenika, iznos od 250.877,00 kn od čega s osnova neimovinske štete zbog duševnih bolova zbog smrti supruga 220.000,00 kn, s osnova imovinske štete za troškove pogreba iznos od 5.926,00 kn, za vijence i cvijeće iznos od 1.600,00 kn, s osnova troškova zahvale iznos od 1.367,00 kn, za troškove pogrebne glazbe iznos od 1.060,00 kn, s osnova žalobne odjeće iznos od 2.524,00 kn i s osnove troškova nadgrobnog spomenika u iznosu od 18.400,00 kn, sve sa zakonskom zateznom kamatom. Drugotužiteljici, kćeri umrlog, s osnova duševnih bolova zbog smrti oca dosuđen je iznos od 220.000,00 kn te s osnova izgubljenog uzdržavanja mjesečni iznos od 492,64 kn do kad za to budu postojali zakonski uvjeti, sve sa zakonskom zateznom kamatom. Trećetužiteljici, kćeri umrlog, s osnova duševnih bolova zbog smrti oca dosuđen je iznos od 220.000,00 kn te s osnova izgubljenog uzdržavanja mjesečni iznos od 492,64 kn do kad za to budu postojali zakonski uvjeti, sve sa zakonskom zateznom kamatom. Četvrtotužiteljici i petotužitelju, s osnova duševnih bolova zbog smrti sina, dosuđen je, svakom posebno, iznos od 220.000,00 kn zajedno sa zakonskom zateznom kamatom.

U sudskom postupku utvrđeno je da pregled liječnice nije bio savjestan i potpun odnosno da je trajao kraće od predviđenih normativa HZZO-a što je dovelo do daljnjih medicinskih propusta. Sud je stoga zaključio da je pravilnim i pravovremenim liječenjem antibioticima mogao biti spriječen daljnji razvoj bolesti u njezinom sadržaju i akutnosti kod oštećenika, odnosno da je

mogla biti spriječena njegova smrt. Uzročno-posljedična veza između smrti pokojnog oštećenika i postupanja liječnice tuženika dokazana je provođenjem sudskog vještačenja. Sudovi su ovdje primijenili odredbu članka 170. stavak 1. ZOO-a 78/91 prema kojoj za štetu koju radnik u radu ili u vezi s radom uzrokuju trećoj osobi odgovara pravna osoba-poslodavac kod koje je radnik radio u trenutku uzrokovanja štete, osim ako dokaže da je radnik u danim okolnostima postupao po propisima i pravilima struke. U ovom slučaju poslodavac nije uspio to dokazati.

Primjer iz sudske prakse u slučaju povrede prava osobnosti je sljedeći: tužitelj je bio primljen kod tuženika 21. rujna 1997. te je tužitelju izvršena pretraga koronarografije. Prilikom te pretrage i uvođenja katetera, došlo je do lezije stijenke arterije, a što je uzrokovalo stvaranje hematoma u toj regiji. Po pravilima struke trebalo je izvršiti medicinski zahvat zatvaranja arterije umjesto punkcije hematoma. Navedeno je dovelo do lezije femoralnog živca desne noge, time da je to stanje definitivno. Tužitelj je trpio fizičke boli jakog intenziteta 2-3 dana, srednjeg intenziteta 3 mjeseca i manjeg intenziteta 6 mjeseci te primarni jaki strah oko 1,5 sati, zatim sekundarni jaki strah 12 dana, srednji sekundarni strah 6 tjedana, te kasni strah 4 mjeseca. Tužitelju je smanjena životna aktivnost za 35%. Također, kod tužitelja je nastala naruženost srednjeg do teškog stupnja koja se manifestira na primjetnom šepanju, držanjem za rukohvat pomoću kojeg se vuče uz ili niz stubište te primjetnom razlikom u debljini desne i lijeve noge u natkoljenicama i izvrtanju koljena unazad pri stajanju. Tužitelju je nakon izlaska iz bolnice bila potrebna tuđa pomoć i njega mjesec dana 8 sati dnevno, 3 mjeseca 4 sata dnevno, a zatim trajno 2 sata dnevno pri čemu visina te štete iznosi 10,00 kn po satu pružane usluge. Troškovi liječenja iznosili su 15.840,00 kn. Sud je utvrdio kako tuženik odgovara za štetu temeljem pretpostavljene krivnje.⁴³⁶

Smatramo kako je ova presuda dobar primjer mogućnosti koje na raspolaganju imaju tužitelji u slučaju smrti njihovih članova obitelji, i u pogledu utuženja imovinske i u pogledu utuženja neimovinske štete. Ovdje se ponovno naglašava važnost uloge sudskog vještaka u postupku čija je izrada nalaza i mišljenja bila nužna za utvrđivanje uzročno-posljedične veze. Iako se radi o presudi koja je donesena temeljem starog ZOO-a, smatramo kako ona predstavlja sudsku praksu na koju se uspješno možemo pozivati u postupcima koji se vode po novom ZOO-u.

U presudi posl.br. Rev 876/06-2 od 10.01.2007. koju je donio VSRH radilo se o operativnom zahvatu razbijanja bubrežnih kamenaca vibracijom putem ultrazvuka u punoj anesteziji.

⁴³⁶ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 711.

Medicinska je sestra pri prebacivanju bolesnika s transportnih kolica na krevet uočila plavetnilo na koži i noktima što je znak otežanog disanja, pa je pokušala uspostaviti disanje kod oštećenika pri čemu nije uspjela. Nakon toga je došao anesteziolog koji je pokušao pacijenta reanimirati. Oštećenik je preživio, ali s posljedicom trajnog komatoznog stanja što je dovelo do njegove smrti. Predmet spora je zahtjev tužitelja za naknadom imovinske i neimovinske štete zbog smrti bliske osobe. Prvostupanjskom je presudom odbijen tužbeni zahtjev tužitelja za isplatom štete. Drugostupanjski sud je odbio žalbu tužitelja kao neutemeljenu i u cijelosti potvrdio presudu prvostupanjskog suda. Protiv te presude reviziju su izjavili tužitelji. VSRH je reviziju prihvatio kao osnovanu te ukinuo obje presude i predmet vratio na ponovno suđenje. Ovdje je bila sporna odgovornost tuženika odnosno je li zbog propusta medicinskog osoblja u postoperativnom tretmanu došlo do kardiorespiratornog aresta te teškog oštećenja mozga zbog nedostatka kisika atrofija mozga, odnosno jesu li se posljedice mogle spriječiti pravodobnim uočavanjem i bržom reanimacijom. VSRH je naglasio kako o postojanju uzročne veze treba odlučiti sud, a ne vještak.⁴³⁷ te je zauzeo stav kako odsustvo liječničke pogreške i uzročne veze postoji kad se štetna posljedica nije mogla svladati usprkos tome što se postupalo s potrebnom pažnjom u skladu s medicinskim standardom. U ovom predmetu postavlja se pitanje je li u konkretnom slučaju bilo moguće spriječiti kardiorespiratorni arest u postoperacijskoj fazi, te je li ishemičko oštećenje mozga dovelo do smrti pacijenta nakon šest godina, s obzirom na to da je utvrđeno, da je Z. B. imao 23 godine, inače zdrav, da je bila riječ je o manjem rutinskom operativnom zahvatu, te da je sam tijekom operacije i anestezije protekao uredno, odnosno nije se radilo o sudbinskom ishodu bolesti. Vještak je u svom nalazu i mišljenju naveo kako se radi o iznimno rijetkoj, ali poznatoj komplikaciji, tako da i pravodobna intervencija da je poduzeta (a nije), ne bi morala dovesti do povoljnije reanimacije. Kada postoji određena dvojbenost o kauzalitetu, budući da katkad kauzalitet je vrlo teško i gotovo nemoguće utvrditi, odluka o uzročnoj vezi tada se može utemeljiti jedino na dovoljno visokom stupnju vjerojatnosti njezinog postojanja.⁴³⁸

⁴³⁷ Predmet *Bolitho v. City of Hackney Health Authority* uspostavio je standard prema kojem se prilikom ocjene izvedenih dokaza nalaz vještaka više ne smatra odlučnim dokazom odnosno sud nije obvezan smatrati da se liječnik oslobodio odgovornosti samo zato što vještak smatra da su tuženikovo liječenje ili dijagnoza bili u skladu s dobrom zdravstvenom praksom.

Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana, opt.cit., str. 583.

⁴³⁸ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 713.

Smatramo ovu presudu izuzetno bitnom u pogledu problematike dokazivanja uzročno-posljedične veze, tim više što ovakav stav olakšava vođenje postupaka u korist oštećenika.

U presudi posl.br. Rev 1584/1998-2 od 4.2.1999. koju je donio VSRH radilo se o dijagnostičkoj liječničkoj pogrešci. Tužiteljica je tri puta liječena kod tužene, Opće županijske bolnice iz Našica, pri čemu je treći put primljena zbog prijetecog pobačaja te je radi očuvanja trudnoće učinjena serklaža. Unatoč tome, došlo je do pobačaja te je provedeno manualno ljuštenje posteljice s dodatnom instrumentalnom eksploatacijom maternice. Nakon toga je tužiteljica bila febrilna u opće lošem stanju s laboratorijskim znakovima upale te je premještena u bolnicu u O. zbog upale potrbušnice nastale zbog perforacije maternice. Operirana je i izvađena joj je maternica, jajnik i jedan jajovod te joj je zbog komplikacija izveden još i manji kirurški zahvat. Vještak je zaključio da je komplikacija nastala tijekom ljuštenja posteljice zbog čega je dolazilo i do krvarenja tijekom trudnoće, da je do prodora maternice došlo na ginekološkom odjelu tužene te da je operacija u bolnici u O. izvršena radi općeg teškog stanja kada je utvrđen povećani uterus s razdorom stijenke i gnojna upala potrbušnice pri čemu je vještak naglasio kako je perforacija maternice, do koje je došlo nakon pobačaja, moguća, no nužno ju je prepoznati i pogreška je liječnika tužene što ju nisu prepoznali. Da je perforacija bila prepoznata na vrijeme, mogla se je sanirati. Presudom suda prvog stupnja djelomično je prihvaćen tužbeni zahtjev te je naložena naknada štete tužiteljici, i to na ime pretrpljenih fizičkih bolova, na ime duševnih boli zbog smanjenja fizičke aktivnosti, za pretrpljeni strah i za buduću nematerijalnu štetu pri čemu je određeno da svaka stranka snosi svoje troškove dok je tužbeni zahtjev tužitelja, kojim zahtijeva naknadu štete zbog osobito teškog invaliditeta supruge, odbijen je kao neosnovan. Protiv prvostupanjske odluke uložene su žalbe koje su odbijene kao neosnovane te je pravomoćnom drugostupanjskom presudom potvrđena presuda suda prvog stupnja. Sud je temeljio odgovornost tuženika prema odredbi članka 170. Zakona o obveznim odnosima, jer je utvrđeno da postoje propusti u postupanju liječnika tužene zbog kojih tužiteljica ima štetu koju potražuje.⁴³⁹ Ovdje su sudovi još jednom istaknuli važnost utvrđenja uzročno-posljedične veze. Protiv odluke o glavnoj stvari tužiteljica je uložila reviziju te je VSRH ukinuo odluku kojom svaka strana snosi svoj parnični na način da ga je dosudio tužiteljici. Ovdje ukazujemo kako se slažemo s ovakvom odlukom jer su u konkretnom slučaju izvršena višestruka vještačenja i izvedeni drugi dokazi za

⁴³⁹ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., 715.

koje je tužiteljica prethodno snosila troškove, pa bi takve troškove trebalo priznati tužiteljici u cijelosti bez obzira na konačni uspjeh tužiteljice u sporu.

Primjer presude kod atipične liječničke pogreške je presuda VSRH tužiteljica J. K., M. K., K. O., LJ. G i S. B. protiv tuženika Doma zdravlja Slavonski Brod. Tužiteljice J. K., M. K., K. O., LJ. G i S. B. su 16. travnja 2002. izgubile supruga i oca Djelatnici Hitne pomoći prevozili su A.K. od kuće do zdravstvene ustanove radi dijalize. Sud je utvrdio kako transportna kolica nisu imala odgovarajuće remenje za fiksaciju bolesnika i transport je vršen protivno pravilima struke te je A. K. pri transportu pao s nosila i dobio teške ozljede od kojih je kasnije preminuo. Predmet spora je zahtjev za naknadom materijalne i nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe, za koju smatraju odgovornim tuženika. Prvostupanjski sud naložio je tuženiku naknaditi tužiteljicama štetu s pripadajućim zateznim kamatama i parnični trošak. U sudskom postupku je utvrđeno kako je štetni događaj nastao isključivo zbog propusta djelatnika tuženika pri prijevozu sada pok. A. K. na dijalizu te je stoga tuženik u cijelosti odgovoran za predmetnu štetu prema odredbi članka 170. stavka 1. Zakona o obveznim odnosima.⁴⁴⁰

Zdravstveni djelatnici dužni su, sukladno članku 10. stavak 2. ZOO-a, postupati s pažnjom dobrog stručnjaka pri čemu kod provođenja liječenja treba uzeti u obzir sve razumno predvidive medicinske rizike.⁴⁴¹ Takav stav zauzima i VSRH koji u presudi posl.br.1808/00 od 15.10.2003. navodi: „Zaključivši da je tuženik u izvršavanju obveza iz svoje profesionalne djelatnosti u odnosu na praćenje i kontrolu trudnoće prvotuziteljice kao pacijentice u njegovoj privatnoj ginekološkoj ambulanti postupao savjesno i u skladu s pravilima struke, sukladno čl. 18. st. 2. Zakona o obveznim odnosima nižestupanjski sudovi su odbili tužbeni zahtjev, a time su materijalno pravo pravilno primijenili. Odredbom čl. 18. st. 2. ZOO-a propisano je da je sudionik u obveznopravnom odnosu dužan u izvršavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka). Međutim, činjenica što tuženik prilikom ultrazvučnih pregleda nije otkrio malformacije kod djeteta tužitelja doista nije u uzročnoj vezi sa njihovim postojanjem, jer su one postojale od samog početka trudnoće prvotuziteljice i povećavale se razmjerno rastu ploda, a

⁴⁴⁰ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., 719.

⁴⁴¹ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 704.

*kako one ne predstavljaju apsolutnu indikaciju za prekid trudnoće niti postoji mogućnost njihova izlječenja za vrijeme intrauterinog života, pa i u slučaju da ih je tuženik otkrio, one ne bi mogle biti uklonjene niti smanjene štetne posljedice zbog njihova postojanja.*⁴⁴²

Time VSRH naglašava važnost postupanja zdravstvenih djelatnika s pažnjom dobrog stručnjaka. Savezni vrhovni sud Njemačke donio je 5.3.1985. presudu kojom je odlučio sljedeće. Radilo se o pacijentici W. koja je bila dopremljena u bolnicu kolima hitne pomoći. Poslije prvog prijema i tretmana u internoj ambulanti bolnice te dužeg razgovora sa sinovima pacijentice, liječnik neuropsihijatar pacijentici je postavio kako kod gospođe W. ne postoji neposredna opasnost od samoubojstva. Neuropsihijatar je smatrao da je pacijentici W. potrebno bolničko liječenje, ali u nedostatku slobodnih kreveta na neurološkom odjelu bolnice on ju je oko 00:30 sati smjestio u bolnički toalet i zatražio da noćna služba posebno pripazi na nju. Sljedeće jutro, oko 7:30 sati osoblje za njegu bolesnika zateklo je pacijenticu W. u lošem stanju. Nakon što su ju okupali, tom je prilikom kod nje nastupio kolaps u cirkulaciji krvotoka pa je zato ubrzo smještena na odjel za intenzivnu njegu. Navečer istoga dana kod pacijentice je utvrđena upala pluća prouzročena vjerojatno inhalacijom povraćenog uglja koji joj je dan zbog sumnje da je, u namjeri da izvrši samoubojstvo, uzela otrov. Navečer je pacijentica W. priznala da je u kupaonici popila više gutljaja iz boce s otrovnim sredstvom za dezinfekciju te je nakon sedam dana umrla je od posljedica upale. Predmet spora je tužbeni zahtjev supruga pacijentice W. kojim on tuži liječnika neuropsihijatra i bolnicu smatrajući ih odgovornima za smrt svoje supruge i zahtijeva od njih naknadu štete na ime uzdržavanja u obliku rente. Sud prvog stupnja odbio je tužbeni zahtjev, dok su Vrhovni zemaljski sud u Hammu i Savezni vrhovni sud Njemačke potvrdio prvostupanjsku presudu. Sudovi su zaključili kako je uzimanje otrovnog sredstva objektivno bilo moguće spriječiti, međutim, tuženi liječnik nije morao računati s neposrednom opasnošću od samoubojstva pacijentice. Pacijentica W. je prije dolaska u bolnicu dva puta pokušala izvršiti samoubojstvo, ali tuženi liječnik to nije znao. Sudski vještak je utvrdio, čak i da je liječnik znao za dva pokušaja samoubojstva, to ne bi bilo dovoljno da se liječnik ukori zbog propusta prilikom postavljanja dijagnoze i određivanja mjera nadzora nad pacijenticom jer su se navedeni pokušaji samoubojstva odigrali prije više od dvadeset godina, tako da se o njima nije moralo voditi računa pri ocjeni stanja pacijentice. Sudski vještak je zaključio kako je dovoljno da je liječnik dao

⁴⁴² Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 706.

pacijentici sredstvo za smirenje i naložio nadzor dok je zaključio kako je pretjerano očekivati od bolnice da drži pod ključem otrovno sredstvo za dezinfekciju. Također je naveo kako se u običnim bolnicama nije moguće suprotstaviti jakoj volji pacijenta da počini samoubojstvo.⁴⁴³ Smatramo kako je obrazloženje i prvostupanjske i drugostupanjske odluke nedostatno odnosno da sudovi nisu u dovoljnoj mjeri utvrdili činjenično stanje. Naime, po logici stvari, bolnica bi trebala predstavljati sigurno mjesto za pacijenta. Također smatramo kako je liječnik trebao detaljnije proučiti zdravstveni karton pacijentice i uzeti u obzir povijest njezinih zdravstvenih poteškoća.

U presudi Vrhovnog suda Austrije, 9Ob79/07v. od 8.2.2008. radilo se o tužbi tužitelja koji se u bolnici tuženice podvrgnuo operaciji kuka. Pri prvoj operaciji umjetna čašica kuka je prestrmo ugrađena, tako da je već neposredno nakon operacije došlo do subluksacije i luksacije umjetnog zgloba kuka i time do popuštanja umjetnog trupa kuka. Zbog toga je bila potrebna druga operacija. Prvostupanjski sud naložio je u prethodnom postupku tuženici da tužitelju naknadi imovinsku štetu. Sud je polazio od utvrđenja kako je točno da bi pogrešna ugradnja umjetne čašice mogla imati za posljedicu drugu operaciju, ali da je neposredan uzrok druge operacije bila sudbonosna infekcija koja nije povezana s operacijom. Prema sudu, uz stručno obavljenu drugu operaciju, isključene su kasne i trajne posljedice. Žalbeni sud zauzeo je stav kako je uzrok je druge operacije bila isključivo nestručna prva operacija. Također, drugi je zahvat prouzročio trajni poremećaj funkcionalnosti mišića u blizini zgloba kuka, što je povezano s poremećenim hodom, pri čemu je hodanje na duže relacije moguće svladati samo sa štakom.⁴⁴⁴ Žalbeni sud je u ovom postupku odlučio još jednom izvesti dokaze.⁴⁴⁵ Time je došao do drugih utvrđenja koja su, posljedično, dovela i do drugačije odluke. Ovakva inicijativa žalbenog suda je izrazito bitna, a mogla bi poslužiti i kao inspiracija našim žalbenim sudovima koji u tijeku žalbenog postupka imaju mogućnost, sukladno članku 360. ZPP-a, od prvostupanjskog suda zatražiti objašnjenje navoda žalitelja u pogledu povreda odredbi parničnog postupka, a s čime se još u praksi nismo susreli.

⁴⁴³ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 719. i 720.

⁴⁴⁴ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 713. i 714.

⁴⁴⁵ Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, opt.cit., str. 714.

8.3. Liječenje bez pristanka pacijenta i naknada štete

Odnos liječnik-pacijent podrazumijevao je u tom odnosu, sve do sredine dvadesetog stoljeća, autoritativan položaj liječnika na način da se je smatralo kako pacijent ne može odlučivati o svojoj dobrobiti, i to iz razloga što, prvenstveno, nema potrebna znanja.⁴⁴⁶ Još u 18. stoljeću javila se ideja informiranog pristanka koja je doživjela svoj razvoj nakon II. svjetskog rata radi zloupotreba u medicinskim istraživanjima koja su se u to vrijeme događala.⁴⁴⁷ Institut informiranog pristanka dodatno je afirmiran 1957. i to povodom sudskog postupka koji je pokrenuo pacijent Salgo protiv bolnice Leland Stanford iz razloga što pacijent Salgo nije bio upoznat sa rizicima dijagnostičke pretrage koja je trebala otkriti uzrok boli u njegovoj nozi i koja mu je pretraga uzrokovala paralizu odnosno štetnu posljedicu potrebnu za dosuđivanje naknade štete pri čemu je sud razmatrao adekvatnu informiranost pacijenta.⁴⁴⁸

U Republici Hrvatskoj pravo na suodlučivanje uređeno je međunarodnim i domaćim propisima. Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini⁴⁴⁹ u člancima 5. do 10. određuje da se medicinski zahvat može provesti samo nakon što je pacijent dao slobodan i informirani pristanak. Pacijent, također, mora biti obaviješten o svrsi i prirodi postupka, kao i o mogućim posljedicama i rizicima te da osoba može u svakom trenutku povući svoj pristanak. Konvencija člankom 8. određuje pravo pojedinca na samoodređenje, odnosno pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja. Pravo na samoodređenje definirano je presudom ESLJP-a koji je u predmetu u predmetu *Pretty v. United Kingdom* iz 2002.⁴⁵⁰ istaknuo kako privatni život uključuje fizički i psihički integritet osobe što pojedincu daje za pravo sa odlučuje o svom

⁴⁴⁶ Jeremić, Vida, *Informirani pristanak: komunikacija između liječnika i bolesnika*, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, Srbija, str. 526.

⁴⁴⁷ Nikšić, Saša, *Građanskopravna odgovornost za liječenje bez pristanka*, Građanskopravna odgovornost u medicini, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2008., str. 83.

⁴⁴⁸ Jeremić, Vida, *op.cit.*, str. 526.

⁴⁴⁹ NN 13/2003

⁴⁵⁰ Radilo se o tužbi kojom je Diane Pretty-osoba koja boluje od neizlječive neurološke bolesti, nezadovoljna postupanjem tijela Ujedinjenog Kraljevstva, koja su odbila dati odobrenje njenom suprugu da sudjeluje u njenom samoubojstvu, podnijela tužbu protiv Ujedinjenog Kraljevstva s ciljem da se utvrdi povreda Konvencije, što je Sud odbio te naveo, između ostalog, kako se pravo na život ne može tumačiti automatski kao pravo na smrt.

tijelu.⁴⁵¹ Za značenje informiranog pristanka posebno je važna presuda ESLJP-a Bogumil v. Portugal iz 2008., a vezano uz članke 3.1⁴⁵² i 8.1⁴⁵³ Konvencije. Naime, podnositelj prijave bio je zatvorenik koji je bio uhićen, a kasnije i osuđen, radi nezakonite trgovine drogom. Prilikom uhićenja progutao je paketić kokaina pa su liječnici, radi spašavanja njegovog života, izvršili liječnički zahvat bez njegovog pristanka. Zatvorenik nije izričito odbio operaciju, no nije niti na nju pristao. Međutim, ESLJP je presudio kako je dovoljno da je operacija smatrana potrebnom za spašavanje života zatvorenika, pa je time te je time isključena povreda članka 3.1 Konvencije. Ovakav stav je i danas prisutan u Europi te se utemeljen na ljudskom dostojanstvu, te međusobnom odnosu između pacijenta i liječnika.⁴⁵⁴

Ustav Republike Hrvatske⁴⁵⁵ člankom 16. propisao je da se slobode i prava mogu ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje, a svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Prema članku 8. Zakona o zaštiti prava pacijenata (dalje u tekstu: ZZPP)⁴⁵⁶, pacijent ima pravo na potpunu obaviještenost o svome zdravstvenom stanju, uključujući medicinsku procjenu rezultata i ishoda određenog dijagnostičkog ili terapijskog postupka, preporučenim pregledima i zahvatima te planiranim datumima za njihovo obavljanje, mogućim prednostima i rizicima obavljanja ili neobavljanja preporučenih pregleda i zahvata, svome pravu na odlučivanje o preporučenim pregledima ili zahvatima, mogućim zamjenama za preporučene postupke, tijekom postupaka prilikom pružanja zdravstvene zaštite, daljnjem tijekom pružanja zdravstvene zaštite, preporučenom načinu života, pravima iz zdravstvenoga osiguranja i postupcima za ostvarivanje tih prava. Pacijent također ima pravo dobiti obavijesti na način koji mu je razumljiv s obzirom na

⁴⁵¹ Turković, Ksenija, Pravo na odbijanje medicinskog tretmana u Republici Hrvatskoj, *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, Vol. 44 No. 2, 2008., str. 161.

⁴⁵² Navedeni članak uređuje zabranu mučenja na način da se nitko ne smije podvrći mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

⁴⁵³ Navedeni članak uređuje pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života.

⁴⁵⁴ Roksandić Vidlička, Sunčana, Aktualna pitanja pojedinih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u svjetlu donošenja nacrta izmjena hrvatskog Kaznenog zakona, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, Vol. I No. 1, 2010., Zagreb, 2010, str. 117.

⁴⁵⁵ NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

⁴⁵⁶ NN 169/04, 37/08

dob, obrazovanje i mentalne sposobnosti dok pacijenti s invaliditetom imaju pravo dobiti obavijesti u njima pristupačnom obliku.

Pacijent s punom poslovnom sposobnošću ne može se odreći prava na obaviještenost u slučajevima u kojima mora biti svjestan prirode svoje bolesti, kako ne bi ugrozio zdravlje drugih te ima pravo u pisanom obliku ili na bilo koji drugi vjerodostojan način odrediti osobu koja će umjesto njega biti obaviještena dok on ima pravo biti obaviješten čak i u slučajevima kad njegov pristanak nije uvjet započinjanja terapije odnosno u hitnim slučajevima.⁴⁵⁷

Obavijest koju primi pacijent treba obuhvatiti sve ono što je potrebno za valjanu odluku pacijenta, pri čemu treba uzeti u obzir da u najvažnije obavijesti spadaju one koje se odnose na veće i učestalije rizike povezane s medicinskim zahvatom dok pacijenta nije nužno obavijestiti o neznatnim rizicima.⁴⁵⁸

Pacijent ima pravo prihvatiti ili odbiti pojedini dijagnostički, odnosno terapijski postupak potpisivanjem suglasnosti, osim u slučaju neodgodive medicinske intervencije čije bi nepoduzimanje ugrozilo život i zdravlje pacijenta ili izazvalo trajna oštećenja njegovoga zdravlja.⁴⁵⁹ Navedeno uređenje u suprotnosti je sa Konvencijom o ljudskim pravima i biomedicini. Naime, ona člankom 8. propisuje da, ako se zbog hitne situacije ne može dobiti odgovarajući pristanak, bilo koji medicinski nužan zahvat može se provesti odmah u korist zdravlja dotičnog pojedinca. Iz navedene odredbe proizlazi kako je liječenje bez pristanka predviđeno jedino kod pacijenata koji nisu sposobni dati pristanak dok naše zakonsko uređenje predviđa liječenje bez pristanka kada su pacijentu ugroženi život i zdravlje, bez obzira što je pacijent sposoban za donošenje odluke.

Kodeks medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore⁴⁶⁰ u članku 2. stavak 4. određuje da će se poštovati pravo duševno sposobnog i svjesnog pacijenta da dobro obaviješten slobodno prihvati ili odbije pojedinog liječnika, odnosno preporučenu liječničku pomoć, a kad pacijent nije sposoban o tome odlučivati, o tome odlučuje njegov zastupnik, a ako zastupnik nije nazočan, liječnik će, ako se s odlukom ne može pričekati, primijeniti, po svom znanju, najbolji

⁴⁵⁷ ZZPP, čl. 15.

⁴⁵⁸ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 27.

⁴⁵⁹ ZZPP, čl. 16.

⁴⁶⁰ NN 55/08, 139/15

način liječenja. Kada pacijent odbije zahvat, liječniku predstoji mogućnost, bez prisile, pacijenta uvjeriti u važnost zahvata, ali valja imati na umu da konačna odluka uvijek ostaje na pacijentu.

Da bi pacijent mogao dati valjani pristanak, on mora biti adekvatno informiran od strane liječnika na razumljiv način dok liječnik ne smije postupati sa pozicije moći odnosno uvjeravati pacijenta da pristane na zahvat.⁴⁶¹ Načelo autonomije, kao ljudska potreba da pacijent samostalno donosi odluke koje ga se tiču, ne prevladava nad ostalim načelima kod donošenja medicinskih odluka, kao što je, promjerice načelo postupanja na dobrobit bolesnika.⁴⁶² Da bi se načelo autonomije moglo ostvariti u svoj svojoj punini, liječnik treba u potpunosti obavijestiti pacijenta o njegovom zdravstvenom stanju. U protivnom je pristanak pacijenta nevaljan.⁴⁶³ Pristankom na određeni medicinski zahvat pacijent preuzima na sebe rizik za njegov ishod, ali ne i onaj koji bi bio posljedica liječničke greške.⁴⁶⁴ Ukoliko oštećenik pristane na medicinsku intervenciju, tada opunomoćuje liječnika na provođenje medicinskog zahvata.⁴⁶⁵

Osoba koja daje pristanak mora moći shvatiti značenje, domašaj i rizike konkretne medicinske intervencije pri čemu se po članku 1051. st. 3. ZOO-a 05 sposobnost rasuđivanja priznaje osobama s četrnaest godina života.⁴⁶⁶ Iz odredbi ZZPP, pak, proizlazi kako sa maloljetnog pacijenta suglasnost za liječenje potpisuje zakonski zastupnik, odnosno skrbnik pacijenta⁴⁶⁷ iz čega proizlazi kako osobe mlađe od 18 godina ne mogu dati pravno valjan pristanak. Mišljenja smo kako bi osoba koja je sposobna za rasuđivanje, odnosno koja je navršila četrnaest godina, ukoliko joj se na dovoljno razumljiv i jasan način, primjereno njenim godinama, objasni medicinska intervencija, bila sposobna sama dati valjani pristanak.

⁴⁶¹ Roksandić Vidlička, Sunčana, op.cit., str. 115.

⁴⁶² Turković, Ksenija, op.cit., str. 160.

⁴⁶³ Nikšić, Saša, Građanskopravna odgovornost za liječenje bez pristanka, op.cit., str. 96.

⁴⁶⁴ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 25.

⁴⁶⁵ Nakić, Jakob i Belanić, Loris, Sličnosti i razlike naknade štete nastale pacijentima u zdravstvenoj ustanovi u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj (kroz dva sudska predmeta), op.cit., str. 463.

⁴⁶⁶ Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), op.cit., str. 25.

⁴⁶⁷ Čl. 17. ZZPP-a

Očitovanje volje mora biti učinjeno slobodno, ozbiljno određeno i razumljivo te ne smije biti izazvano prijevarom.⁴⁶⁸ Sukladno članku 16. stavak 2., prihvaćanje pojedinoga dijagnostičkog ili terapijskog postupka pacijent izražava potpisivanjem suglasnosti.

Oštećenik u slučaju provođenja liječenja bez pristanka stoji na raspolaganju sljedeća pravna sredstva. Oštećenik ima pravo na zaštitu sukladno članku 1048. ZOO-a, dakle zahtijevati od suda ili drugoga nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica. Oštećenik ima pravo i na naknadu imovinske i neimovinske štete, ukoliko su ispunjene pretpostavke za odgovornost za štetu. Naša pravna znanost zauzela je stav da se, ako je liječenje provedeno bez pristanka, a provedeno je uspješno, radi o lakšoj povredi prava osobnosti, a ako je liječenje provedeno neuspješno, tada se radi o težoj povredi prava osobnosti.⁴⁶⁹ Za oštećenika može nastati i imovinska šteta, i to izgubljena zarada, troškovi liječenja i pogreba, novčana renta i sl. koju štetnik mora naknaditi⁴⁷⁰

U postupcima radi naknade štete protiv liječnika zbog liječenja bez pristanka pacijenta i potrebne obavijesti i poduke pacijenta, liječnik se može osloboditi odgovornosti ako dokaže da je pacijenta obavijestio i podučio o svemu što se tiče njegova zdravlja, i to o načinu, tijeku i rizicima medicinskog zahvata i da je pacijent dao svoj pristanak ili da obavijest o ostvarenom riziku nije bila potrebna jer da je takav rizik netipičan, suviše udaljen ili je pak pacijent već s njim bio upoznat ili da obavijest i poduka nisu bili mogući zbog toga što je pacijent bio bez svijesti, u stanju šoka i sl. ili da bi pacijent pristao na zahvat da je bio obaviješten i podučan, što je u praksi slučaj kad je bolesnik trpio velike bolove, a rizik zahvata bio neznatan.⁴⁷¹

8.3.1. Sudska praksa

VSRH je u svojoj odluci koja datira još od 23.2.1967. zauzeo stav da *“zadiranje u tjelesni integritet određene osobe od strane treće stručne osobe u svrhu liječenja gubi karakter protupravnosti jedino uz prethodni pristanak bolesne osobe, a bez pristanka samo onda ako se*

⁴⁶⁸ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu* (Prvi dio), op.cit., str. 25.

⁴⁶⁹ Nikšić, Saša, *Građanskopravna odgovornost za liječenje bez pristanka*, op.cit., str. 107. i 108.

⁴⁷⁰ Čl. 1093. do 1097. ZOO-a

⁴⁷¹ Klarić, Petar, *Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu* (Drugi dio), op.cit., str. 12.

takva osoba nalazi u stanju u kojem je nesposobna izraziti takav pristanak, a to stanje bez hitne liječničke intervencije predstavlja očiglednu opasnost za život ili zdravlje osobe.”⁴⁷²

Na tom tragu je i presuda USRH posl.br. U-III-3002/2005 od 21.11.2007.⁴⁷³ kojom je USRH usvojio ustavnu tužbu podnositeljice. USRH je zauzeo stav kako je bitna pretpostavka valjanosti pristanka na medicinski zahvat ta da pacijent bude dovoljno obaviješten o vrsti, tijeku, rizicima i svrsi zahvata da bi se mogao odlučiti prihvatiti ga ili odbiti. Po naravi stvari, obveza pružanja obavijesti pada na davatelja zdravstvene usluge dok u najvažnije obavijesti spadaju one koje se odnose na veće i učestalije rizike i opasnosti povezane s medicinskim zahvatom. Iscrpnije su obavijesti potrebne kod primjene novih metoda liječenja i kod dijagnostičkih zahvata. Oblik obavijesti nije propisan, ali da bi liječnici imali dokaz o danim obavijestima, uobičajeno je da pacijent prije medicinskog zahvata potpiše izjavu o obaviještenosti. U predmetu se radilo o tužbi radi naknade štete, koji tužbeni zahtjev je odbijen uz obrazloženje kako je u postupku utvrđeno da kod tuženice, odnosno bolnice, ne postoji odgovornost za štetu koja bi nastala podnositeljici radi liječničke greške, a prigodom obavljanja punkcije limfnog čvora u lijevom pazuhu pod kontrolom UZV-a. Pri obavljanju tog zahvata mikroskopskom je iglom zagrebena po površini poplučnice te je došlo do tzv. artifičijalnog pneumotoraksa, odnosno do ulaza zraka u pluća. Nakon tog zahvata podnositeljica je prebačena na pulmološki odjel iste bolnice gdje se liječila deset dana te su ozljede sanirane i nisu ostavile nikakvih trajnih posljedica u vidu smanjenja opće životne i radne sposobnosti. Prvostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev usmjeren na naknadu štete uz obrazloženje da tuženica za liječničku grešku odgovara po načelu dokazane krivnje, odnosno po odredbi članka 154. ZOO-a 78/91, a provedenim dokazima podnositeljica nije dokazala da je tuženica skrivila navedenu štetu. Liječnici, koji su izvršili zahvat, u svom iskazu naveli su da je pretraga izvedena u cijelosti po pravilima struke te da je ozljeda koju je podnositeljica zadobila uobičajena i poznata komplikacija kod izvođenja takvog zahvata. Županijski sud u Zagrebu odbio je žalbu podnositeljice kao neosnovanu te je posebno naveo da iz pisanog mišljenja sudskog vještaka proizlazi da je ta ozljeda uobičajena kod provođenja punkcije limfnog čvora.

⁴⁷² Turković, Ksenija, op.cit., str. 163.

⁴⁷³

<https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/fOdluka.xsp?action=openDocument&documentId=C12570D30061CE53C125739A0045AE72>, 27.9.2020.

Ustavni sud posebno je naveo kako je drugostupanjski sud u potpunosti zanemario činjenicu, a o kojoj ovisi odštetna odgovornost, da podnositeljica nije bila upozorena na opasnosti ili rizike koji mogu nastati tijekom ili nakon dijagnostičkog postupka. Također, Ustavni sud je naveo kako je prvostupanjski sud došao po pogrešnog zaključka da se o odgovornosti medicinske ustanove za liječničku grešku odlučuje temeljem načela dokazane krivnje, obzirom da na liječniku odnosno medicinskoj ustanovi postoji teret dokaza da je u svemu postupao po pravilima liječničke struke te da do štete nije došlo ni zbog obične nepažnje liječnika koji je provodio zahvat. Pri tome je od odlučnog značaja i okolnost je li podnositeljica bila obaviještena o mogućim rizicima punkcije koja je nad njom provedena. USRH s pravom ponovno naglašava kako je valjan samo onaj pristanak na dijagnostički postupak koji je pacijent dao nakon što je obaviješten o mogućim rizicima tog postupka te samo u tom slučaju nema odštetne odgovornosti bolnice za nastalu neimovinsku štetu. USRH je iz navedenih razloga utvrdio da je osporenim presudama podnositeljici povrijeđeno ustavno pravo jednakosti pred zakonom. Također, nadležni sudovi su propustili primijeniti relevantne odredbe Zakona o zdravstvenoj zaštiti koje podnositeljici jamče pravo na jednakost u tretmanu zdravstvenim ustanovama te pravo na naknadu štete uslijed liječenja koje nije provedeno u skladu s pravilima struke. Navedeno je dovelo do povrede prava na pravilno suđenje koje je zajamčeno člankom 29. stavkom 1. Ustava.

9. ODGOVORNOST UGOSTITELJA ZA ŠTETU

9.1. Pravni izvori u RH

Posebnim uzancama u ugostiteljstvu normirani su ugovor o hotelskim uslugama, ugovor o smještaju u turističkim apartmanima, ugovor o uslugama kampiranja i ugovor o uslugama prehrane i točenja pića.⁴⁷⁴ Prema članku 12. ZOO 05 u obveznim odnosima među trgovcima primjenjuju se trgovački običaji čiju su primjenu ugovorili i praksa koju su međusobno razvili. U takvim obveznim odnosima primjenjuju se i trgovački običaji koje trgovci redovito primjenjuju u istim takvim odnosima, ako sudionici njima nisu izrijekom ili prešutno isključili njihovu primjenu. Trgovački običaji i praksa koju su trgovci međusobno razvili, za čiju su primjenu

⁴⁷⁴ Posebne uzance donijela je Hrvatska gospodarska komora 16.02.1995.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1995_03_16_302.html, 29.9.2020.

ispunjene pretpostavke iz ZOO-a, primjenjuju se i ako su suprotni dispozitivnom propisu. U obveznim odnosima među ostalim sudionicima primjenjuju se običaji kad je njihova primjena ugovorena ili zakonom propisana. Ovdje ukazujemo i na Zakon o Hrvatskoj gospodarskoj komori⁴⁷⁵ koji u članku 3. navodi kako Sud časti odlučuje o povredama dobrih poslovnih običaja u obavljanju gospodarskih djelatnosti i prometa robe i usluga u prometu robe na području Hrvatske gospodarske komore, o neizvršavanju obveza članica Hrvatske gospodarske komore i povredama statuta i općih akata Hrvatske gospodarske komore. Primjena ovih uzanci u praksi nije česta.⁴⁷⁶

Prema ugovoru o hotelskim uslugama, kojeg obrađujemo u ovom radu, ugostitelj prema gostu ima obvezu pružanja ugovorenog smještaja, obvezu pružanja akcesornih usluga gostu, obvezu čuvanje osobe gosta, obvezu čuvanja sigurnosti i udobnosti gosta i poštivanja njegove ličnosti te obvezu čuvanja stvari, odnosno imovine, gosta.⁴⁷⁷ Ugovorna odgovornost ugostitelja za štetu u hrvatskom pravu i praksi odnosi se na imovinsku i neimovinsku štetu.

9.2. Odgovornost ugostitelja za povredu obveze pružanja smještaja gostu i za povredu obveze pružanja akcesornih usluga gostu

Ugostitelj je obavezan staviti gostu na raspolaganju prostorije za smještaj u ugovoreno vrijeme.⁴⁷⁸ U slučaju nedostataka koji ne mogu otkloniti, gost ima pravo zahtijevati sniženje cijene, zamjenu

⁴⁷⁵ NN 66/91, 73/91

⁴⁷⁶ Primjerice, hrvatska sudska praksa ne sadrži niti jedan slučaj o ugovornoj odgovornosti ugostitelja za povredu obveze pružanja smještaja gostu.

Radolović, Oliver, *Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2009., str. 1050.

⁴⁷⁷ Točke 19. do 35. Posebnih uzanci u ugostiteljstvu

⁴⁷⁸ Soba je pripremljena za smještaj ako sadrži standardni namještaj, ispravne uređaje za svjetlo, vodu i sustav grijanja i hlađenja.

Barat, Barbara, *Turistički ugovori između davatelja hotelskih usluga i izravnog korisnika (završni rad)*, Međimursko veleučilište u Čakovcu, 2019., str. 14.

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/mev%3A1160/datastream/PDF/view>, 29.9.2020.

sobe ili raskid ugovora.⁴⁷⁹ Povreda pružanja smještaja obuhvaća overbooking, zabludu o činjenici da gost ometa boravak drugih gostiju, primjerice ukoliko na bazen dođe skupina gostiju u “veselom” stanju, a nikom ne smetaju, već su simpatični, zatim neutemeljenu sumnju u platežnu sposobnost gosta i pogrešnu dijagnozu o zaraznoj bolesti gosta opasnoj za ostale goste u hotelu.⁴⁸⁰ Gost, također, ima pravo i na naknadu neimovinske štete.⁴⁸¹

Akcesorne se usluge u našoj pravnoj teoriji dijele na klasične usluge pertinencije smještaja (npr. voda, grijanje, tuš, pranje rublja, sapun, šampon, ručnik, čuvanje ključa na recepciji, itd.), suvremene usluge modernog hotelijerstva (npr. telefon, televizor, telefaks, bazen, sauna, fitness, tenis, frizeri, restorani, barovi, informacija na recepciji, buđenje, lunch-paketi, pošta, čuvanje stvari, itd.) i aktivne akcesorne usluge ugostitelja (prtljaga, obroci u sobi, čuvari objekta, itd.). Ugostitelj je odgovoran za sve radnje ili propuste kojima se gost ometa u korištenju usluga u ugostiteljskom objektu i uživanju u miru i udobnosti objekta. U slučaju da ugostitelj ne pruži akcesorne usluge ili ih ne pruži na vrijeme, odgovara gostu za imovinsku i neimovinsku štetu.⁴⁸²

9.3. Odgovornost ugostitelja za povredu obveze vođenja brige o osobi gosta

Posebne uzance uređuju dvije situacije u kojima je ugostitelj odgovoran za vođenje brige o osobi gosta, i to u slučaju njegove bolesti ili smrti.⁴⁸³ Ugostitelj odgovara za imovinsku i neimovinsku

⁴⁷⁹ Radolović, Oliver, *Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2009., str. 1050.

⁴⁸⁰ Ibidem.

⁴⁸¹ Ibidem.

⁴⁸² Točka 19. Posebnih uzanci u ugostiteljstvu

⁴⁸³

Bolest gosta

47. Ako se gost razboli, ugostitelj je dužan pozvati liječnika, na trošak gosta.

Utvrdi li liječnik da se gost razbolio od neke zarazne bolesti i da njegova bolest ugrožava zdravlje drugih osoba, ugostitelj može raskinuti ugovor, pri čemu je dužan prema tome gostu biti pažljiv i pomoći mu koliko je potrebno.

48. Ako gost umre, ugostitelj je dužan o tome odmah obavijestiti nadležne organe i obitelj umrloga, te komisijski popisati imovinu što ju je gost sa sobom imao i prijaviti je nadležnim organima.

štetu svaki put kada gost u hotelu pretrpi fizičku ili duševnu bol, a nije riječ o krivnji gosta ili višoj sili.⁴⁸⁴

Ovdje skrećemo pozornost na odluku VSRH u predmetu posl.br. Rev 1688/1996-2 kojom je presuđeno da je ugostitelj dužan naknaditi neimovinsku štetu zbog fizičkih bolova i pretrpljenog straha gošći kojoj je u ugostiteljskom objektu odbijeni metak ozlijedio gležanj, zbog objektivne odgovornosti ugostitelja za sigurnost gostiju u objektu.⁴⁸⁵

Opće je pravilo ugostiteljeve odgovornosti za štetu na stvarima gosta (uzanca 51.) da ugostitelj odgovara za štetu na stvarima gosta prema zakonu (ZOO – ugostiteljska ostava, članci 737. do 743.) i uzancama (Posebne uzance u ugostiteljstvu, uzance 51. do 57.). Iz obveze ugostitelja da odgovara za stvari gosta razvio se u ZOO-u posebni ugovor - ugovor o ugostiteljskoj ostavi.⁴⁸⁶

Ugovor o ugostiteljskoj ostavi određuje ograničenu odgovornost ugostitelja za nestanak, uništenje ili oštećenje stvari koje su gosti donijeli u objekt, i to najviše do iznosa od 10.000,00 kn.⁴⁸⁷ Do potpune odgovornosti za štetu dolazi ako je gost ugostitelju predao stvar na čuvanje te ako je šteta nastala krivnjom ugostitelja ili osobe za koju on odgovara.⁴⁸⁸ Odgovornost za štetu je isključena ako su stvari nestale, uništene ili oštećene okolnostima koje se nisu mogle izbjeći ili otkloniti, uzrokom u stvari, ponašanjem samog gosta ili ponašanjem osoba koje je on doveo ili koje su mu došle u posjet.⁴⁸⁹ Isto tako, ZOO/05 je u odnosu na raniji ZOO stvari uveo jednu novinu. Sukladno članku 738. ZOO-a definirao je „donesene stvari“ kao stvari koje se nalaze u objektu ili su izvan objekta na mjestu gdje ugostitelj ima nadzor (pomoćne prostorije, garaže, skladišta, dvorište), osim vozila, stvari u vozilima i živih životinja, ako nisu posebno ugovoreni.

⁴⁸⁴ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1052.

⁴⁸⁵ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1053.

⁴⁸⁶ Čl. 737. do 743. ZOO-a

⁴⁸⁷ Čl. 737. ZOO-a st.1.

⁴⁸⁸ Čl. 737. st. 3.

⁴⁸⁹ Čl. 737. st. 2.

9.4. Uređenje ugovora o hotelskim uslugama u Saveznoj Republici Njemačkoj

Njemački BGB ne poznaje izravni ugovor o hotelskim uslugama. Međutim postoje posebna pravila o unošenju stvari kod ugostitelja, koja, između ostalog, uređuju i odgovornost. Naime, predmetni ugovor je stvorila poslovna praksa, a sastavnice su mu ugovor o najmu iz § 535. BGB-a kojim ugostitelj pruža gostu smještaj u hotelskoj sobi po određenoj cijeni, zatim ugovor o pružanju usluga iz § 611. BGB-a kojim ugostitelj pruža gostu, pored smještaja, i ostale za hotel specifične usluge, ugovor o pružanju usluga prehrane i pića ukoliko gost sklopi ugovor s korištenjem doručka, pansiona ili polupansiona, ugovor o prodaji sukladno § 433. BGB-a kojim ugostitelj prodaje gostu vlastiti proizvod, ugovor o djelu iz § 631. BGB-a kojim gost zapošljava ugostitelja, kako bi gost ispunio cilj boravka u hotelu, a u prvom redu podrazumijeva zaštitu i njegu gosta kao korisnika rada, ugovor o dostavi kojim ugostitelj dostavlja određene stvari gostu u sobi ili u recepcijski pretinac i ugovor o ostavi iz § 688. BGB-a kojim se ugostitelj obvezuje čuvati i primiti stvari gosta za vrijeme trajanja ugovora.⁴⁹⁰

Pet je najbitnijih obveza ugostitelja u izravnom ugovoru o hotelskim uslugama čija povreda dovodi do odgovornosti za imovinsku i neimovinsku štetu gostu, i to obveza pružanja smještaja gostu, obveza pružanja posebnih usluga, obveza zaštite i njege osobe gosta, zaštita tajne i privatnosti gosta i obveza zaštite stvari gosta.⁴⁹¹

Ugostitelj objektivno odgovara za imovinsku i neimovinsku štetu gostu u slučaju odbijanja pružanja smještaja gosta zbog otkaza rezervacije ili overbookinga, pri kojemu mora gostu ponuditi smještaj iste ili više kategorije u svom najbližem hotelu.⁴⁹² Ugostitelj također odgovara za povredu obveze zaštite i njege osobe gosta iz § 563. BGB-a koji propisuje obvezu ugostitelja na pružanje njege i izvješćivanje nadležnih tijela u slučaju tjelesne ozljede ili smrti gosta, kao i pružanje pomoći, adekvatne njege i čuvanje u posebnoj prostoriji ozlijeđenog ili umrlog gosta. Ugostitelj odgovara po načelu pretpostavljene krivnje za povredu obveze zaštite tajne i privatnosti gosta.⁴⁹³

⁴⁹⁰ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1058. i 1059.

⁴⁹¹ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1059.

⁴⁹² Ibidem.

⁴⁹³ Radolović, Oliver, op.cit., str. 1060.

Ugostitelj je također odgovoran za štetu koja je nastala oštećenjem, uništenjem ili nestankom stvari gosta, osim ako je stvar oštećena uslijed ratnih operacija ili više sile, a nije riječ o vozilu, stvari u njima ili živim životinjama sve sukladno § 701. Za štetu na stvarima koje su unesene u objekt ugostitelj će odgovarati ograničeno do iznosa sto puta većeg od cijene smještaja, u minimalnom iznosu od 600,00 EUR-a, a maksimalnom od 3.500,00 EUR-a, a za novac, vrijednosne papire i dragocjenosti od 800,00 do 3.500,00 EUR-a za pojedinu štetu na stvari.⁴⁹⁴ Ugostitelj je, sukladno § 702. stavak 2. neograničeno odgovoran za štetu na stvarima gosta kada je stvar oštećena krivnjom ugostitelja ili osoba za koje on odgovara, kada je stvar oštećena za vrijeme čuvanja u sefu ili posebnoj prostoriji i zbog štete na stvari koju je ugostitelj odbio primiti na čuvanje.

10. ZAKLJUČAK

Instituti imovinske i neimovinske štete uređeni su općim i posebnim propisima. Zakon o obveznim odnosima 78/91, koji je preuzet nakon osamostaljivanja RH, kao i Zakon o obveznim odnosima 05, koji je danas na snazi, opći su propisi koji sadrže odredbe kojima se definira šteta i njezino popravljavanje. Prije stupanja na snagu ZOO-a 78/91 primjenjivao se OGZ koji se i danas primjenjuje u Republici Austriji, pri čemu se u kod nas primjenjivale samo prve tri novele OGZ-a.

U odnosu na pojam štete, OGZ definira imovinsku štetu kao umanjenje nečije imovine dok izmaklu dobit definira kao onemogućavanje povećanja nečije imovine koje se po redovnom toku stvari očekivalo da nije nastupio štetni događaj (§ 1293.). Neimovinsku štetu OGZ definira kao štetu koja se odražava na osobnosti čovjeka i koja povređuje njegova osobna prava (§ 1293.). Uz imovinsku i neimovinsku štetu, OGZ uređuje i ugovornu i izvanugovornu odgovornost za štetu (§ 1294. i 1295). U odnosu na samu naknadu štete, ona po OGZ-u predstavlja naknadu u pravom smislu riječi kada se odnosi na naknadu obične štete dok potpuna satisfakcija obuhvaća, pored naknade obične štete, i izmaklu dobit (§ 1323). Neimovinska šteta se, pak, naknađuje u jednom ukupnom novčanom iznosu pri čemu se pri utvrđivanju visine naknade uzimaju u obzir sve okolnosti slučaja kao što su vrsta i težina povrede, trajanje i vrsta boli, njihov intenzitet, utjecaj

⁴⁹⁴ § 702. st.1.

na zdravlje ili pak gubitak životne radosti (§ 1325. do 1332.). Zakon o obveznim odnosima 78/91 definirao je štetu kao umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta). Načini popravljivanja štete bili su različiti. Uz naknadu materijalne štete u novcu u slučaju obične štete i izmakle koristi, u slučaju nastanka nematerijalne štete ona se naknađivala u obliku novčane satisfakcije. Takva satisfakcija predstavljala je subjektivno zadovoljenje oštećenika te je ovisila o jačini bolova i straha te njihovom trajanju. Oštećenik je također imao pravo, sukladno članku 157. ZOO 78/91, zahtijevati od suca ili drugoga nadležnog organa da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove ličnosti dok je sud odnosno drugi nadležni organ mogao narediti prestanak radnje pod prijetnjom plaćanja stanovite novčane svote, određene ukupno ili po jedinici vremena, u korist povrijeđenog. Oštećenik je imao i mogućnost, u slučaju povrede prava ličnosti od suda tražiti da naredi, na trošak štetnika, objavljivanje presude odnosno njenog ispravka ili pak da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom. U praksi je sud dosuđivao i materijalnu i nematerijalnu štetu te je uzimao u obzir, u zakonom predviđenom slučaju, i afekcijsku vrijednost stvari. Važno je naglasiti kako je Zakon o obveznim odnosima 78/91 sadržavao isključivo odredbe o imovinskom aspektu ugovorne odgovornosti za štetu.

Zakon o obveznim odnosima 05, koji je danas na snazi, definira štetu kao umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povredu prava osobnosti (neimovinska šteta). On je člancima 1093. do 1097. uredio obujam imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede, narušenja zdravlja, povrede časti i širenja neistinitih navoda o nekoj osobi. Ujedno, Zakon o obveznim odnosima 05 uredio je i naknadu štete u slučaju širenja neistinitih navoda o nekoj osobi pa tako onaj tko drugom povrijedi čast ili prenosi neistinite navode o njegovoj prošlosti, znanju, sposobnosti ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su ti navodi neistiniti i time mu prouzroči imovinsku štetu dužan ju je naknaditi zajedno sa zakonskom zateznom kamatom na iznos naknade. Za razliku od ZOO 78/91, koji nije predviđao mogućnost naknade neimovinske štete kod povrede ugovorne odgovornosti, po novom ZOO-u 05, u slučaju takve povrede u obujam naknade štete ulaze obična šteta, izmakla korist kao i pravična naknada neimovinske štete. Sukladno načelu potpune naknade, sud dosuđuje naknadu štete na način da se materijalno stanje oštećenika vrati u ono u kojem bi se nalazilo da nije došlo do štete, pri čemu je dužan uzeti u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete, a

prije donošenja sudske odluke. Međutim, ukoliko je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno, oštećenik ima pravo na naknadu štete prema afekcijskoj cijeni, i to s ciljem da bi se udovoljilo načelu potpune naknade. Afekcijska cijena, koja uz tržišnu vrijednost uključuje i vrijednost koju je stvar imala za oštećenika, predstavlja stapanje imovinske i neimovinske štete u jednu štetu, no naš ZOO 05 uređuje takvu naknadu štete prema onim pravilima koja se odnose na imovinsku štetu.

Imovinska šteta u obliku izmakle koristi izražena je gubitkom koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima da nije bilo štetne radnje. Sud može odrediti nižu naknadu nego iznosi šteta, i to kad je odgovorna osoba slabog imovnog stanja pa bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu, a šteta nije prouzročena ni namjerno ni krajnjom nepažnjom pri čemu sud mora voditi računa i o materijalnom stanju oštećenika te kad je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika, postupajući pritom brižljivošću koju bi pokazao i u vlastitim poslovima. Pri tome sudovi nikako ne bi smjeli činjenicu da je osoba slabijeg imovinskog stanja automatski koristiti kao ekskulpacijski razlog već bi trebali uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, primjerice, mogućnost štetnika da stekne dodatna novčana sredstva, kako bi oštećenik ipak dobio primjerenu odštetu.

Novi ZOO 05 je, za razliku od ZOO 78/91, prihvatio objektivnu koncepciju neimovinske štete prema kojoj je sama povreda prava osobnosti neimovinska šteta dok su bolovi i strah jedno su od mjerila težine povrede odnosno kriterij pri odabiru oblika popravljivanja neimovinske štete.

Šteta se popravljiva naturalnom restitucijom, naknadom štete i satisfakcijom. Naturalna restitucija primarni je način popravljivanja štete. Međutim, oštećenik ima pravo na naknadu u novcu i sud će mu ju dosuditi kad god on to zahtijeva, osim ako okolnosti konkretnog slučaja opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja. U našoj sudskoj praksi kod popravljivanja neimovinske štete dominira pravična novčana naknada, međutim, smatramo kako bi naturalna restitucija trebala imati primat kod naknade i imovinske i neimovinske štete obzirom kako je cilj naknade štete nadomjestiti ono što je oštećenik radi štetne radnje izgubio u onom istom opsegu kakva je bila šteta. Cilj naknade štete nikako ne bi smjelo biti bogaćenje oštećenika već njegovo primjereno obeštećenje. Na pravičnu novčanu naknadu imaju pravo i fizičke i pravne osobe ako povreda prava osobnosti ima određenu težinu i ako okolnosti slučaja opravdavaju dosudu pri čemu na osnovu i visinu pravične novčane naknade utječu u objektivni i subjektivni kriteriji, kao što su vrsta povrede ili pak životna dob oštećenika.

Njemački pravni sustav, kao usporedni pravni sustav, uređuje § 823. BGB-a naknadu štete te određuje da je onaj tko namjerno ili iz nepažnje protupravno povrijedi nečiji život, tijelo, zdravlje, slobodu, vlasništvo ili neko drugo pravo, dužan naknaditi štetu koja nastane kao posljedica. Naknada neimovinske štete u novcu ograničena je, sukladno § 253, samo na slučajeve predviđene zakonom, i to kod povrede tijela, zdravlja, slobode i seksualnog samoodređenja, no kroz sudsku praksu se mogućnost naknade neimovinske štete proširila i na slučajeve teže povrede prava osobnosti. Naturalna restitucija je, kao i u hrvatskom pravu, primarni oblik popravljivanja štete. Ako je povratak u prvobitno stanje nemoguć ili nedovoljan za naknadu štete prouzročene oštećeniku, obveznik naknade štete oštećeniku ima naknaditi štetu u novcu.

Zakon o medijima, kao posebni propis, uređuje naknadu štete kada je ona prouzročena informacijom objavljenom u mediju. Tako je nakladnik dužan naknaditi štetu pri čemu se daje primat objavljivanju ispravka informacije, odnosno ispriči ako ispravak nije moguć, dok se naknada štete određuje sukladno općim propisima obveznog prava.

Posebni propis koji se bavi naknadom imovinske i neimovinske štete je ZSD. Zakon o suzbijanju diskriminacije pruža zaštitu osobi koja je pretrpjela diskriminaciju, i to putem deklaratorne tužbe tužbe utvrđenje diskriminacije kojom je tužitelj ovlašten tražiti da sud utvrdi kako je tuženik povrijedio tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da radnja koju je poduzeo ili propustio može neposredno dovesti do povrede prava na jednako postupanje. Oštećenik također ima na raspolaganju kondemnatornu tužbu za zabranu ili otklanjanje diskriminacije kojom diskriminirana osoba može tražiti zabranu poduzimanja određene radnje ili obvezu propuštanja budućih ponašanja odnosno nalaganje poslodavcu da izvrši radnje kojima se uklanja diskriminacija, zatim pravo na podnošenje tužbe radi naknade imovinske i neimovinske štete uzrokovane povredom prava zaštićenih ZSD-om sukladno članku 1046. ZOO-a kao i na traženje da se presuda objavi u medijima. Prema ZOR-u, koji je u odnosu na ZSD *lex specialis*, poslodavac je dužan radniku naknaditi štetu po općim propisima obveznog prava ako je radnik tu štetu pretrpio na radu ili u svezi s radom.

Posebni propis koji također uređuje naknadu štete je Zakon o pružanju usluga u turizmu koji je normirao ugovor o putovanju u paket-aranžmanu. Primjerena naknada štete koju naknađuje organizator, a na koju ima pravo putnik, naknađuje se ako ju putnik pretrpi kao rezultat bilo koje nesukladnosti, neovisno o sniženju cijene ili raskidu ugovora. Ugovorom se može unaprijed

ograničiti iznos naknade štete za štete koje nisu posljedica tjelesne ozljede ili za štete koje organizator nije prouzročio namjerno ili nepažnjom na iznos koji nije manji od trostruke cijene paket-aranžmana. Da bi ugovorna neimovinska šteta mogla nastati, potrebno je, uz povredu ugovorne obveze, ispuniti opće pretpostavke za odgovornost za štetu iz ZOO-a 05.

U praksi se institut odgovornosti za štetu pojavljuje i u vezi pružanja zdravstvenih usluga. Kada govorimo o liječničkoj greški, govorimo o ponašanju liječnika u okviru medicinskog zahvata koje je protivno pravilima zdravstvene struke koje se, u domeni građanskopravne odgovornosti, sankcionira sukladno Zakonu o obveznim odnosima pa tako oštećenik ima pravo na naknadu i imovinske i neimovinske štete. Liječnik je dužan prilikom obavljanja medicinskog zahvata postupati s pažnjom dobrog stručnjaka pri čemu se, sukladno članku 1045. stavak 1. ZOO-a 05, njegova krivnja predmijeva što stavlja oštećenika u odnosu na teret dokazivanja pred sudom u lakši položaj. Nije isključena ni primjena pravila ZOO-a 05 o opasnoj stvari ili djelatnosti za štete koje nastanu pri obavljanju djelatnosti za koje se inače odgovara prema pravilima o subjektivnoj odgovornosti, kada bi takva šteta nastala upotrebom medicinskih uređaja. Osim isplate iznosa koji predstavlja materijalno zadovoljenje za pretrpljenu štetu, sud može, što je rijetkost u praksi, primijeniti institut prirodne restitucije u vidu otklanjanja nedostatka medicinskog tretmana. Oštećenik može tražiti, uz stvarnu štetu, i buduću imovinsku štetu. Odštetni zahtjev može se temeljiti i na ugovornoj odgovornosti za štetu pa je na oštećeniku da izabere temelj za naknadu. Kada govorimo o informiranom pristanku u sklopu medicinskog liječenja, ZZPP uredio je pravo pacijenta na potpunu obaviještenost o svome zdravstvenom stanju pri čemu pacijent ima pravo prihvatiti ili odbiti pojedini dijagnostički odnosno terapijski postupak potpisivanjem suglasnosti, osim u slučaju neodgodive medicinske intervencije čije bi nepoduzimanje ugrozilo život i zdravlje pacijenta ili izazvalo trajna oštećenja njegovoga zdravlja. Kada govorimo o pravu pacijenta da sam donosi odluke, govorimo o njegovom pravu na autonomiju pa tako svaki liječnik mora imati na umu, kada pacijent odbije zahvat, da konačna odluka uvijek ostaje na pacijentu. Kao što smo ranije u radu naveli, smatramo kako bi osoba koja je mlađa od osamnaest godina, odnosno od dobi koja je ZZPP-om predviđena za davanje valjane suglasnosti, mogla dati valjani pristanak, ukoliko je sposobna shvatiti značenje takvog pristanka te ako joj je u dovoljnoj mjeri i prikladno pacijentovim godinama objašnjen medicinski zahvat. U tom smislu trebalo bi izvršiti odgovarajuće izmjene i dopune ZZPP-a odnosno dob za pristanak

za liječenje uskladiti s dobi od četrnaest godina iz članka 1051. ZOO-a 05 koja je predviđena kao dob za stjecanje deliktne sposobnosti.

Kada liječnik provede liječenje bez pristanka, oštećenik ima pravo na zaštitu sukladno članku 1048. ZOO-a, kao i pravo na naknadu imovinske i neimovinske štete, ukoliko su ispunjene pretpostavke za odgovornost za štetu pri čemu je naša pravna znanost zauzela stav da se, ako je liječenje provedeno bez pristanka, a provedeno je uspješno, radi o lakšoj povredi prava osobnosti, a ako je liječenje provedeno neuspješno, tada se radi o težoj povredi prava osobnosti.

Ovdje valja istaknuti kako hrvatski građani zaziru od pokretanja postupaka protiv liječnika, bilo građanskih, bilo kaznenih, pa su tako rijetki postupci koji se vode pred hrvatskim sudovima kao posljedica povrede medicinskog standarda.

U ovom radu bavili smo se i odgovornošću za štetu kod povrede ugovora o hotelskim uslugama. Kada se radi o odgovornosti za štetu na stvarima gosta, ugostitelj odgovara, osim prema Posebnim uzancama, i prema odredbama ZOO 05 koji uređuje ugovor o ugostiteljskoj ostavi. Tako gost ima pravo, u slučaju nedostataka u usluzi koji se ne mogu otkloniti, uz sniženje cijene, zamjenu sobe ili raskida ugovora i pravo na naknadu i imovinske i neimovinske štete.

I opći i posebni propisi koje smo obradili sadržavaju određene sličnosti u pogledu naknade štete koje smo u radu detaljno prikazali. Posebni propisi uglavnom upućuju na primjenu općih odredbi ZOO 05 koje uređuju odgovornost za štetu. Ono što ZOO 78/91 i ZM razlikuje od ostalih propisa koje smo obradili činjenica je kako oba zakona definiraju neimovinsku, odnosno nematerijalnu štetu kao nanošenje fizičkog ili psihičkog bola i straha. Navedena definicija osobito je problematična kod primjene ZM-a koji je i danas na snazi. Naime, ZOO 05, koji prihvaća objektivnu koncepciju neimovinske štete, je *lex specialis* u odnosu na ZM. Obzirom na način na koji ZM i dalje prihvaća subjektivnu koncepciju neimovinske štete, danas imamo situaciju da su na snazi dva zakona koja na različit način uređuju neimovinsku štetu. Za oštećenike ova situacija zasigurno predstavlja problem u praksi jer oštećenici neće moći potraživati naknadu štete u situacijama nastalih povreda koje nisu prouzročile boli i strah. Također, pravne osobe koje su pretrpjele neimovinsku štetu također neće moći potraživati njenu naknadu.

U odnosu na popravljavanje štete, i parnične strane i sudovi trebali bi prepoznati važnost naturalne restitucije. Prilikom donošenja presude, sudsko vještačenje ne bi smjelo biti temelj na kojem sudovi donose odluku o osnovanosti tužbenog zahtjeva već sredstvo kojim se utvrđuju odnosno

razjašnjavaju činjenice u slučaju kada sud ne raspolaže dovoljnim stručnim znanjem. Uz popravljavanje štete, bitno je prepoznati i važnost preventivnih mjera koje uređuje ZOO 05.

U radu smo istaknuli kako građani u nedovoljnoj mjeri pokreću sudske postupke, posebice u slučajevima mobbinga i liječničke greške. Razlozi za to su brojni, a posebice valja istaknuti dugotrajnost i skupoću postupka, ali i nedovoljno razvijenu i neujednačenu sudsku praksu. Stoga zaključno možemo kazati kako bi društvo trebalo educirati svoje građane u smjeru zaštite svojih prava, kako bi građani razvili, ali i vratili povjerenje u pravosudni sustav.

11. LITERATURA:

- knjige i stručni članci:

Klarić, Petar i Vedriš, Mladen, Građansko pravo 9. izdanje, Narodne Novine, 2006.

Gavella, Nikola, Osobna prava, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000.

Radolović, Aldo, Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2006.

Kovačić, Tihomir, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava na čast i ugled pravne osobe, Pravo i porezi br. 3/09, 2009.

Lachner, Višnja, Roškar, Jelena, Građanske kodifikacije u Europi s posebnim osvrtom na 19. i 20. stoljeće, Zbornik radova znanstvenog skupa Austrijski građanski zakonik (1811.-2011.), Tuzla, 2014.

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Školska knjiga, Zagreb, 1955.

Hrvić, Gordana, Pojam štete i naknade štete po odredbama Austrijskog građanskog zakonika iz 1811. godine, Zbornik radova znanstvenog skupa Austrijski građanski zakonik (1811.-2011.), Tuzla, 2014.

Radolović, Aldo, Načelo zabrane prouzročenja štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1991.

Nikšić, Saša, Povreda prava na duševni integritet, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, Vesna Alaburić ... [et al.]; opća redakcija Petar Klarić, Zagreb, 2006.

Crnić, Ivica, Uništena ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja, Radno pravo: stručni časopis, 2008.

Maganić, Aleksandra, Zaštita prava osobnosti, Trideset godina Zakona o obligacionim odnosima - de lege lata i de lege ferenda : zbornik radova Kragujevac, 2008.

Kaladić, Ivan, Stupanj oštećenikova invaliditeta i odmjeravanje novčane naknade nematerijalne štete zbog smanjenja životne aktivnosti-osvrt na sudsku odluku
<https://informator.hr/strucni-clanci/stupanj-ostecenikova-invaliditeta-i-odmjeravanje-novcane-naknade-nematerijalne-stete-zbog-smanjenja-zivotne-aktivnosti>, 1.8.2020.

Radolović, Oliver, Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2009.

Crnić Ivica, Naknada nematerijalne štete-neka pitanja, Godišnjak br. 9/02 - 17. savjetovanje, 2002.

Slakoper, Zvonimir, Novčana i nenovčana imovinska šteta (!?)

<https://informator.hr/strucni-clanci/novcana-i-nenovcana-imovinska-steta>, 1.9.2020.

Baretić, Marko, Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima, Liber amicorum Jakša Barbić, Zagreb, 2006.

Crnić, Ivica, Značenje Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete, Liber amicorum Petar Klarić : zbornik radova u čast prof. dr. sc. Petru Klariću, Zagreb, 2012.

Crnić Ivica, Mediji - moć bez pravog nadzora : odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete, Pravo u gospodarstvu, 2014.

Jakovljević David, Neimovinska šteta prouzročena informacijom objavljenom u medijima, Pravnika, 2017.

Jelusić Damir, Objava presude kao naknada neimovinske štete počinjene medijskom informacijom-shvaćanje VSRH, Pravo u gospodarstvu, 2016.

Šušić Barbara, Odgovornost nakladnika za nematerijalnu štetu, Hrvatska pravna revija, 2017.

Jelušić, Damir, Naknada štete zbog objave spornih informacija u medijima
<https://informator.hr/strucni-clanci/naknada-stete-zbog-objave-spornih-informacija-u-medijima>, 15.7.2020.

Borić, Željko, Odgovornost nakladnika za štetu
<https://informator.hr/strucni-clanci/1981>, 15.7.2020.

Jelušić Damir, Odgovornost nakladnika medija za objavu fotografija snimljenih na javnim mjestima, Pravo i porezi, 2008.

Crnić Ivica, Pravo na naknadu neimovinske štete zbog diskriminacije, Hrvatska pravna revija, 2009.

Matić, Jadranka, Neka pitanja sudskomedicinskog vještačenja mobinga
<https://informator.hr/strucni-clanci/neka-pitanja-sudskomedicinskog-vjestacenja-mobinga>, 20.6.2020.

Papac, Fran, Švaco Mislav, Pravno-teorijski aspekt mobbinga i njegova pojava na tržištu rada, Paragraf: časopis za pravna i društvena pitanja Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vol. 2 No. 1, 2018.

Nimac, Luka, Pravni aspekt mobbinga, završni rad, Veleučilište u Šibeniku, Upravni odjel Preddiplomski stručni upravni studij, Šibenik, 2016.

Koić, E., Filaković, P., Mužinić, L., Matek, M., Vondraček, S., Mobbing, Rad i sigurnost, Vol. 7, No. 1, 2003.

Klarić Petar, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede ugovora o organiziranju putovanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu Vol. 56 No. Posebni broj, 2006.

Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Prvi dio), Hrvatska pravna revija, kolovoz 2001.

Klarić, Petar, Odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenih djelatnika za štetu (Drugi dio), Hrvatska pravna revija, rujan 2001.

Mrčela, Marin i Vuletić, Igor, Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 54, 3/2017.

Vojković, Hrvoje, Građanskopravna odgovornost za povredu medicinskog standarda i prateći ekonomski učinci, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 2, 2019.

Vojković, Hrvoje, Građanskopravni standard medicinskog tretmana Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019

Nakić, Jakob i Belanić, Loris, Sličnosti i razlike naknade štete nastale pacijentima u zdravstvenoj ustanovi u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj (kroz dva sudska predmeta), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 40 No. 1, 2019.

Klarić, P., Vedriš, M., Građansko pravo, 9., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2006.

Pražetina Kaleb, Renata, Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi, Polic. sigur. (Zagreb), godina 28. (2019), broj 1

Jeremić, Vida, Informirani pristanak: komunikacija između liječnika i bolesnika, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, Srbija

Turković, Ksenija, Pravo na odbijanje medicinskog tretmana u Republici Hrvatskoj, Medicina Fluminensis : Medicina Fluminensis, Vol. 44 No. 2, 2008.

Nikšić, Saša, Građanskopravna odgovornost za liječenje bez pristanka, Građanskopravna odgovornost u medicini, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2008.

Roksandić Vidlička Sunčana, Aktualna pitanja pojedinih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u svjetlu donošenja nacrtu izmjena hrvatskog Kaznenog zakona, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. I No. 1, 2010., Zagreb, 2010.

Barat, Barbara, Turistički ugovori između davatelja hotelskih usluga i izravnog korisnika (završni rad), Međimursko veleučilište u Čakovcu, 2019.
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/mev%3A1160/datastream/PDF/view>, 29.9.2020.

Radolović, Oliver, Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2009.

Klarić Petar, Nematerijalna šteta u njemačkom građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1990.

Bevanda, Marko, Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28 No. 1, 2007.

Proso, Maja, Građanskopravna odgovornost u području zaštite okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2015.

Bukovac Puvača, Maja, Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljivanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28 No. 1, 2007.

Jug, Jadranko, Naknada buduće štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 36 No. 1, 2015.

Nikšić, Saša, Imovina u građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No. 5-6, 2012.

Bukovac Puvača, Maja, Funkcije pravične novčane naknade u hrvatskom odštetnom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 37 No. 1, 2016.

Radovčić, Vesna, Pokušaj kodifikacije građanskog prava u staroj Jugoslaviji („Predosnova građanskog zakonika za kraljevinu Jugoslaviju“), Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Vol. 7 No. 1, 1975.

- propisi

Ustav RH NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

(Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10

Povelja Europske unije o temeljnim ljudskim pravima (2016/C 202/02)

<https://eur-lex.europa.eu/legal>

[content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO), 1.6.2020.

Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29.06.2000. o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0002>, 3.6.2020.

Direktiva od 27.11.2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52015IP0351>, 5.6.2020.

Direktiva o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu od 12.06.1989.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:31989L0391>, 7.6.2020.

Ugovor o Europskoj uniji

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>, 3.6.2020.

Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini NN 13/2003

Bürgerliches Gesetzbuch

<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

Opći građanski zakonik

Vuković, Mihajlo uz suradnju Vedriš, Martina i Vuković Đure, Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Školska knjiga, Zagreb, 1955.

Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

Zakon o suzbijanju diskriminacije NN 85/08, 112/12

Zakon o medijima NN 59/04, 84/11, 81/13

Zakon o pravu na pristup informacijama NN 25/13, 85/15

Zakon o elektroničkim medijima NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13

Kazneni zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19

Zakon o radu NN 93/14, 127/17, 98/19

Ovršni zakon NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17

Zakon o parničnom postupku SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19

Zakon o pružanju usluga u turizmu NN 130/17, 25/19, 98/19, 42/20

Zakon o zdravstvenoj zaštiti NN 100/18, 125/19

Kodeks medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore NN 55/08, 139/15

Zakon o liječništvu NN 121/03, 117/08

Zakon o zaštiti prava pacijenata NN 169/04, 37/08

Obiteljski zakon NN NN 103/15, 98/19

Zakon o zaštiti okoliša NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18

Zakon o Hrvatskoj gospodarskoj komori NN 66/91, 73/91

Posebne uzance u ugostiteljstvu

- ranije važeći propisi

Zakon o obveznim odnosima (ZOO 78/91) Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85 i 57/89 i NN 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99

Zakon o radu NN 114/03

- sudska praksa

Presuda C-555/07 Seda Küçükdeveci protiv Swedex GmbH & Co. KG

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72658&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1338198>, 8.6.2020.

Presuda Ustavnog suda Republike Hrvatske posl.br. U-III-4056/2003 od 05.07.2007.

<https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/fOdluka.xsp?action=openDocument&documentId=C12570D30061CE53C1257313002705C7>, 5.5.2020.

Presuda Ustavnog suda posl.br. U-III-3002/2005 od 21.11.2007.

<https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/fOdluka.xsp?action=openDocument&documentId=C12570D30061CE53C125739A0045AE72>, 27.9.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-129/05 od 19.05.2005.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8052ae63>, 5.5.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 2212/2018-2 od 17.10.2018.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba808f8cc3&q=>, 10.5.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-1331/16-2 od 23.01.2018.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80724757&q=>, 1.8.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-1322/07 od 05.03.2008.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805546bf&q=>, 2.1.2021.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 1180/08 od 26.10.2011.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805adf82&q=>, 26.9.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Revr-1253/2012-3 od 04.02.2014.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805e8651&q=>, 5.9.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-969/12 od 10.07.2012.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba805c3405>, 5.5.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 876/06-2 od 10.01.2007.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80543897&q=>, 25.9.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev 1114/2009-2 od 15.10.2009.

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2009RevB1114A2>, 10.8.2020.

Presuda Županijskog suda u Koprivnici posl.br. Gž-1296/03 od 04.12.2003.
<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80522d2b>, 5.5.2020.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 03.11.2010. posl.br. Rev 1661/10-2
<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805a75f6&q=>

Presuda Općinskog suda u Varaždinu posl.br. Pn-62/16 od 10.10.2017., iz arhive autorice

Presuda Županijskog suda u Rijeci posl.br. Gž-2841/17 od 02.03.2018., iz arhive autorice

- internetski izvori

<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/42019>, 7.12.2020.

<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/9497>, 18.05.2021.

<http://www.glas-slavonije.hr/358982/1/Zastitite-pacijente-od-vjestaka-koji-umanjuju-tezinuozipljeda>, 1.8.2020.

<http://www.hazud.hr/deklaracija-medunarodne-federacije-novinara-koja-sluzi-kaometickistandard-profesionalnog-ponasanja-novinara/>, 2.5.2020.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba805d585>,
15.8.2020.

www.nomobbing.de, 30.8.2020.

www.mobbing.hr, 30.8.2020.

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/15012016/Nacionalni%20program%20za%C5%A1tite%20i%2>, 1.6.2020.

<https://uredzastupnika.gov.hr/konvencija-437/437>, 1.6.2020.

<https://gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/pravna-zastita/podnosenje-zahjtevaeuropskom-sudu-za-ljudska-prava/1731>, 1.6.2020.

www.zagreb.hr Priručnik o diskriminaciji i mobbingu na radnom mjestu, 15.6.2020.

https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/JMM_web_2/JMM%20web/Govic%20prezentacija.pdf, 18.6.2020.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72658&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1338198>, 8.6.2020.

<https://mobbing.hr/wp-content/uploads/2020/03/Godi%C5%A1nji-izvje%C5%A1taj-2019.Udruga-mobbing.pdf>, 1.9.2020.

<http://sindikato-preporod.hr/wp-content/uploads/2018/04/Prezentacija-Denis-Bajs-Mobbing-upraksi-hrvatskihsudova.pdf> , 1.9.2020.

<https://www.rechtspraxis.de/frankfurt.htm>, 18.05.2021.

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba805adf82&q=>, 26.9.2020.

[http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_\(Nichtvermögenschaden\)](http://hwb-eup2009.mpipriv.de/index.php/Immaterieller_Schaden_(Nichtvermögenschaden)), 5.11.2020.

<https://www.koerperverletzung.com/schmerzensgeldtabelle/>, 7.11.2020.

<https://www.loc.gov/law/help/medical-malpractice-liability/germany.php>, 17.2.2021.

<https://www.deutsche-biographie.de/sfz107317.html>, 31.1.2021.

<https://www.jura.uni-bonn.de/institut-fuer-internationales-privatrecht-und-rechtsvergleichung/das-institut/prof-dr-koendgen/>, 31.1.2021.

<https://www.uni-mannheim.de/news/nachruf-egon-lorenz-1934-2019>, 31.1.2021.

<https://www.altalex.com/documents/altalexpedia/2016/02/04/danno-alla-salute>, 7.11.2020.

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63546>, 2.8.2020.

https://www.anwaltfinden.at/ratgeber/schadenersatzrecht/schmerzensgeld/#elementor-toc__heading-anchor-5, 26.1.2021.

http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja-Zakljucci/GO-pravnashvacanja/VSRH_GO_2002_Su-VI-1331-2002-0_Su-II-1372-2002_2002-11-29_sjed04.pdf, 6.6.2021.

http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja/zadnja_verzija_VSRH_GO_2020_Su-IV-47-2020-5_2020-3-5_sjed02.pdf, 6.6.2021.

<https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/oktober-2019/ersatzfaehigkeit-von-schockschaeden-im-falle-aerztlicher-behandlungsfehler>, 12.11.2020.

<https://jezikoslovac.com/word/tzsy>, 15.7.2021.

https://www.cms.hr/system/publication/pdf/29/Zbirka_presuda_KNJIZNI_BLOK.pdf, 15.7.2021.

SAŽETAK:

U radu se analiziraju pojmovi i popravljjanje imovinske i neimovinske štete u Republici Hrvatskoj kroz prikaz općeg i posebnih propisa. Uvodno je prikazano pravno uređenje imovinske i neimovinske štete prema Općem građanskom zakoniku. Središnji dio rada bavi se analizom odredaba Zakona o obveznim odnosima, pri čemu su pojedina zakonska rješenja uspoređena s relevantnim odredbama starog Zakona o obveznim odnosima. Poseban naglasak u radu je na prikazu i analizi sudske prakse. Pojmovi imovinske i neimovinske štete, kao i pravila koja uređuju njihovo popravljjanje, obrađeni su i s obzirom na posebne propise: Zakon o medijima, Zakon o radu, Zakon o suzbijanju diskriminacije te propise koji uređuju zdravstvenu i turističku djelatnost. U radu je zastupljena i poredbena metoda, kroz prikaz odredaba njemačkog Građanskog zakonika, analizu njemačke pravne teorije i sudske prakse. Ujedno, u radu se obrađuje razlika između imovinske i neimovinske štete i način njene naknade, zatim je li pravno uređenje koje se odnosi na vrste štete i popravljjanje štete adekvatno, utvrđuje se odnos između općih i posebnih pravila te se odgovara na pitanje jesu li rješenja koja nudi naš pravni poredak kompatibilna sa stranim pravnim porecima koji se u radu obrađuju.

ABSTRACT:

The paper analyses terms and compensation of pecuniary and non-pecuniary damage in the Republic of Croatia through a representation of the general and special regulations. The introductory part of the paper provides an overview of the legal regulation of pecuniary and non-pecuniary damage in accordance with the Civil Code. The central part of the paper deals with the analysis of the provisions of the Civil Obligations Act, while certain legal solutions are compared to relevant provisions of the old Civil Obligations Act. A special emphasis within the paper is given to the overview and analysis of the case law. Terms of pecuniary and non-pecuniary damage, as well as the rules which regulate their compensation, are covered also taking into consideration the special regulations: Media Act, Labour Act, Non-Discrimination Act, as well as regulations which regulate health care and tourism activities. The paper also represents the comparable method through an overview of the provisions of the German Civil Code, analysis of the German legal theory and case law. The paper concurrently processes the difference between pecuniary and non-pecuniary damage and the manner of its compensation; also whether the legal regulation which pertains to the types of damage and compensation of

damage is adequate, determines the relation between general and special rules and answers the question whether the solutions offered by our legal order are compatible with foreign legal orders processed in the paper.